

ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต
ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
THE EFFICIENCY OF BUDDHIST PROPAGATION OF
MISSIONARY MONKS IN THE EDUCATIONAL
INSTITUTION OF NAKHORNCH AISRI DISTRICT,
NAKHORN PATHOM PROVINCE.

พระครูใบฎีกาจิตวัตร ธวัชชโย (ทนทาน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต
ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

พระครูใบฎีกาจิตต์วิมล ธวัชชโย (ทนทาน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

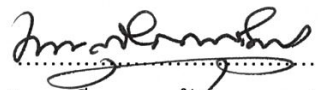
**THE EFFICIENCY OF BUDDHIST PROPAGATION OF
MISSIONARY MONKS IN THE EDUCATIONAL INSTITUTION OF
NAKHORNCHAI SRI DISTRICT, NAKHORN PATHOM PROVINCE.**

Phrakhru Baidika Chitawat Thawatchayo (Thonnan)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(พระวิสุทธิภักทธาดา, Ph.D.)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุกกิจ โสทัต)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช)

.....กรรมการ

(พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,ผศ.)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีดี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช

ประธานกรรมการ

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,ผศ.

กรรมการ

อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีดี

กรรมการ

วิทยานิพนธ์	: ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
ผู้วิจัย	: พระครูใบฎีกาชิตวิสัย ธวัชชโย(ทนนาน)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

- : ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช., พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)
- : พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ., ปธ.๗., พธ.บ.
(เกียรตินิยมอันดับ๑)., ศศ.ม., รป.ม.(การจัดการความขัดแย้ง)
- : ดร.ยุทธนา ปราณีต., พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน แผลมบัววิทยา, โรงเรียนเพิ่มวิทยา, โรงเรียนพลอยจตุรจินดา และโรงเรียนปรกแก้ววิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๘ จำนวน ๒๘๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๔๖๕ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบบสอบถามปลายเปิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท(Content Analysis Technique)

ผลการศึกษาพบว่า

ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=๔.๒๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ($\mu=๔.๑๖$) ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ($\mu=๔.๒๖$) และด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ($\mu=๔.๒๗$) ก็อยู่ในระดับมาก

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และโรงเรียนที่สังกัด พบว่า ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูตและด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย พบว่า พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติควรมีการวางแผนงานวางนโยบายให้ชัดเจนทั้งทางด้านเนื้อหาและเวลาที่ใช้ในการบรรยายให้เหมาะสมกับช่วงชั้นของนักเรียน ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการให้ชัดเจนถึงวันเวลาและสถานที่ๆ พระธรรมทูตจะลงปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อน,ควรมีการพัฒนาส่งเสริมบุคลากรภายในอำเภอให้มีส่วนร่วมในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากขึ้น และส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคนิควิธีการนำเสนอธรรมะในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

Thesis Title : The Efficiency of Buddhist Propagation of Missionary Monks
in the Educational Institution of Nakhornchaisri District,
Nakhorn Pathon Province

Researcher : Phrakhrubaidika Chitawat Thawatchayo (Thonnan)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr.Thatchanan Issaradet, B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: Phramaha Boonlert Inthapanyo, Asst. Prof. Pali VII., B.A.,
M.A., M.P.A.,(Conflict Management)

: Dr.Yuttana Praneet, B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

Date of Graduation : 31 / March / 2012

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) study the efficiency of Buddhist Propagation of Missionary Monks in the Educational Institution of Nakhornchaisri District, Nakhorn Pathon Province, 2) compare the efficiency of Buddhist Propagation of Missionary Monks in the Educational Institution of Nakhornchaisri District, Nakhorn Pathon Province, classified by personal factors, 3) study problems, difficulties and suggestions for the efficiency of Buddhist Propagation of Missionary Monks in the Educational Institution of Nakhornchaisri District, Nakhorn Pathon Province. This study was done as a survey research. The samples used in this study were 288 upper secondary school boys and girls of Lambuawittaya school, Permwit school, Ployjaturajinda school and Prokkaewwittaya school where are under the secondary educational service area office 9. The research instruments used for gathering the data was the questionnaire which created by the researcher that the reliability of the questionnaire is 0.9465. The obtained data was analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation and the open ended questionnaire was analyzed by content analysis technique.

The findings of this research are as follows :

The level of the efficiency of Buddhist Propagation of Missionary Monks in the Educational Institution of Nakhornchaisri District, Nakhorn Pathon Province was high

($\mu=4.23$). When analyzing by each aspect, it was found that the matter aspect ($\mu=4.16$), the technique aspect ($\mu=4.26$) as well as the medium aspect ($\mu=4.27$) were in high level.

The comparison of the efficiency of Buddhist Propagation of Missionary Monks in the Educational Institution of Nakhornchaisri District, Nakhorn Pathon Province, that classified by gender, educational level and school, found that the respondents' opinions were in high level in the matter aspect, the technique aspect and the medium aspect that was consistent with fact.

The problems and the suggestions from the study found that the Buddhist missionary monks should plan obviously on the matter and time to be appropriate for students' educational level. It should co-operate assuredly with government offices in date, time and place for holding the mission to avoid the mistakes. It should develop people in the district area to work more in Buddhist Propagation and encourage developing the Dharma presentation technique in new way for getting more efficiency of Buddhism propagation.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจากพระเดชพระคุณ พระวิสุทธิภักทธรราดา ประธานคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต กรรมการผู้ทรงวุฒิ, ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช ประธานคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.และดร.ยุทธนา ปราณีต คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยให้แนวคิดคำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย จนได้เนื้อหาวิทยานิพนธ์ ที่ครบสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณท่านพระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, พระปลัดสามารถ ฐมมธโร, ดร.พิเชฐ ทั้งโต, อาจารย์ ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น, และอาจารย์วันชัย สุขตาม ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามพร้อมให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณท่านพระครูจันทเมคคุณ หลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดทุ่งน้อย ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาสนับสนุนพาหนะที่ใช้เดินทาง ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกรูปทุกท่านที่ให้คำแนะนำสิ่งดี ๆ เสมอมา ขอกราบขอบพระคุณท่านพระครูสิริบุญญาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี ท่านพระครูสิโรตม์สุวรรณรักษ์ รองเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, ท่านพระครูโกวิทสุตการ เจ้าคณะตำบลศรีมหาโพธิ์ วัดโลกเขมา, ท่านพระมหาประทุม คุณากร ที่คอยให้คำปรึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเพื่อนสหธรรมมิกที่คอยให้กำลังใจเสมอมา ขอขอบพระคุณคณะเจ้าหน้าที่กองงานพระธรรมทูตที่เอื้อเฟื้อข้อมูลที่เกี่ยวข้องงานพระธรรมทูต ขอขอบพระคุณพระมหาจัตตชัย ชยาณเมธี(ช่างทองคำ) ที่อนุเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัย ขอเจริญพรขอบคุณผู้บริหารคณาจารย์และนักเรียนโรงเรียนภัทรญาณวิทยา, โรงเรียนแหลมบัววิทยา โรงเรียนเพิ่มวิทยา, โรงเรียนพลอยจตุรจินดา, โรงเรียนปรกแก้ววิทยา ที่ให้ความร่วมมือช่วยตอบแบบสอบถามทุกท่าน ขอขอบคุณในน้ำใจของ น.ส.นันทนา คงคา ที่คอยให้ความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย และมอบเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ และญาติโยมทุกท่านที่ถวายปัจจัยสี่ ตลอดท่านผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

พระครูใบฎีกาจิตวิมล ฐวชโย(ทนนาน)

๑ มีนาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๕
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๑๖
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒๗
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต	๓๗
๒.๕ สถานศึกษาในอำเภอนครชัยศรี	๕๑
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๓
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๕
๓.๒ ประชากรในการศึกษา	๗๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๑
๔.๑ ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๑
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	๘๓
๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	๑๐๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๕
บรรณานุกรม	๑๑๘
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือ	๑๒๗
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือ	๑๒๙
ภาคผนวก ค ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (ค่า IOC)	๑๓๕
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม (Try Out)	๑๓๘
ภาคผนวก จ ค่า Alpha	๑๔๓
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๔๕
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๔๗
ภาคผนวก ซ ระเบียบกองงานพระธรรมทูต	๑๕๒
ภาคผนวก ฌ คติธรรมที่คณะพระธรรมทูตอำเภอ นครชัยศรี ใช้ประกอบการบรรยาย ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๕๔	๑๖๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๗

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

๓.๑	จำนวนประชากรในการวิจัย	๗๖
๔.๑	จำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๒
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม	๘๓
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต	๘๔
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูต	๘๕
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต	๘๖
๔.๖	ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ	๘๘
๔.๗	ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ	๘๙
๔.๘	ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ	๙๐
๔.๙	ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา	๙๒
๔.๑๐	ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา	๙๔
๔.๑๑	ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา	๙๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๒ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหา การเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด	๙๘
๔.๑๓ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเทคนิค การเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด	๑๐๐
๔.๑๔ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านสื่อจำแนก การเผยแพร่ของพระธรรมทูต ตามโรงเรียนที่สังกัด	๑๐๒
๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต	๑๐๔
๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต	๑๐๕
๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต	๑๐๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

๒.๑	การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพ	๑๕
๒.๒	ผังกองงานงานพระธรรมทูต	๔๘
๒.๓	ผังอำนวยการงานพระธรรมทูต(ส่วนกลาง)	๔๙
๒.๔	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลัก ในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ก็ทรงเริ่มประกาศพระพุทธศาสนา โดยทรงใช้เวลาตลอดหน้าฝนแรก รวบรวมพระสาวกได้ ๖๐ รูป แล้วทรงอบรมคุณธรรมแก่ท่านเหล่านั้นอย่างเพียงพอที่จะแยกย้ายกันออกไปประกาศ พระศาสนา พอหมดหน้าฝน ดินฟ้าอากาศแห้ง ก็ได้ทรงเรียกพระสาวกเหล่านั้นมาประชุม แล้วรับสั่งให้แยกย้ายไปประกาศพระพุทธศาสนาในภูมิภาคต่างๆ การประชุมครั้งนั้นนับว่าเป็นการประชุมปฐมนิเทศสำหรับพระธรรมทูตรุ่นแรกในพระพุทธศาสนา โดยที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกะภิกษุทั้งหลาย(๖๐ รูป)นั้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์เช่นกัน เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ ขอจงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะครบ บริสุทธานันต์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรม ย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”^๑ ทรงประทานแก่พระอรหันตชีณาสพ ๖๐รูป ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ในปีทีหนึ่งแห่งการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทธปสาสน์ในบายที่เป็นอมตะมาทุกยุคสมัย จวบจนกระทั่งปัจจุบัน

การประชุมครั้งนั้น นับว่าเป็นการประชุมปฐมนิเทศสำหรับพระธรรมทูตรุ่นแรกในพระพุทธศาสนา โดยที่พระพุทธองค์ทรงนัดหมายในเรื่องสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. หลักการสอนประชาชน
๒. เส้นทางจาริก โดยทรงแบ่งเป็น ๖๑ สายๆ ละรูป รวมทั้งพระพุทธองค์ โดยที่พระพุทธองค์เสด็จไปตำบลอุรุเวลาเสนานิคม
๓. เรื่องอื่นๆ (เช่น ถ้ามีผู้จะขอบวชก็ให้นำมาเฝ้าพระพุทธองค์)

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐

การจัดพระธรรมทูตแบบนี้ ใช้วิธีกำหนดพื้นที่ที่จะปฏิบัติงานเป็นหลักแล้วจัดวางกำลังพระธรรมทูตให้พอเหมาะนอกจากเรื่องจำนวนแล้วยังทรงพิจารณาถึงสมรรถภาพของพระธรรมทูตด้วยว่า ท่านผู้ใดควรจะไปยังตำบลใด เพราะแต่ละที่มีปัญหาที่ไม่เหมือนกัน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนามาช้านานคือ นับถือพระพุทธศาสนา แบบเถรวาทจากการนำเข้ามาของพระธรรมทูตสายของของพระโสณะและพระอุตตระเถระ และนับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายานโดยได้รับอิทธิพลจากการที่ถูกขอมปกครองจนมาถึงปัจจุบันเป็นพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท มีการศึกษาพระพุทธพจน์และการปฏิบัติธรรมอย่างแพร่หลายพุทธศาสนิกชนมีจิตใจในการทำบุญ จนกล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองที่สุดในปัจจุบัน การเผยแผ่ของพระสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบเชิงรับ คือแบบที่ยึดถือกันมาเป็นประเพณี เช่น การเทศน์สอนโยมที่วัด เป็นต้น และแบบเชิงรุก คือปรับปรุงแบบให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ตรงกับความต้องการของผู้ฟัง เช่น จัดค่ายเยาวชน เป็นต้น

งานพระธรรมทูตยุคเริ่มแรกในประเทศไทย กรมการศาสนาได้ฟื้นฟูจัดให้มีงานพระธรรมทูตขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๐๗ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๐๘ โดยมีความมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนาให้มีศีลธรรมประจำใจ มีความเคารพรักต่อประเทศชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ และเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ได้ทดลองดำเนินงานโดยอาราธนาพระเถระผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าคณะอำนวยการ จัดส่งพระสงฆ์ออกจาริกประกาศพระศาสนาในถิ่นต่าง ๆ^๒

มูลเหตุที่เป็นที่มาของการทำวิจัยในครั้งนี้เพราะในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมและสิ่งแวดล้อมสังคมเจริญไปด้วยวิชาการสมัยใหม่คนส่วนใหญ่ และเยาวชนจึงยึดติดอยู่กับความสำเร็จทางวัตถุยอมรับอารยธรรมตะวันตกที่เข้ามาสู่ทุกวงการทุกระดับชนชั้นสังคมวัฒนธรรมก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัยคนห่างวัด ปัญหาต่างๆ ก็เกิดขึ้นโดยเฉพาะกับบุคคลในระดับปานกลางจนถึงระดับชั้นสูงที่ขาดเมตตาธรรมในจิตใจเป็นบางส่วน ส่วนหนึ่งปัญหาที่ต้องแก้ไขด้วยศีลธรรมคุณธรรมที่ต้องปลูกฝังไว้ เพื่อจักได้นำไปสั่งสอนอบรมลูกหลานต่อไป และการอบรมสั่งสอนเรื่องศีลธรรมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น จะมีแค่พุทธพิธีอย่างเดียวไม่ได้จะต้องอาศัยการปฏิบัติด้วยตนเองให้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อยกระดับจิตวิญญาณของเยาวชนทั่วไปให้เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ตั้งงามมีความศรัทธาใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนามีสถานภาพจิตใจดีและมีกำลังใจในการต่อสู้กับสังคมแวดล้อมด้วยความมั่นใจและเข้มแข็งให้มั่นคงและมีศีลธรรมต่อไป

^๒ สว่าง พิมพ์พงษ์, **คู่มือพระธรรมทูต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑-๑๒.

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๓ ขอบเขตในการวิจัย

ในการศึกษครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ในขอบเขตด้านเนื้อหาผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาจากการทบทวนซึ่งเป็นแนวคิดศึกษาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ใน ๓ ด้าน ประกอบด้วย

๑. ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต
๒. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระธรรมทูต
๓. ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนแหลมบัววิทยา, โรงเรียนเพิ่มวิทยา, โรงเรียนพลอยจตุรจินดา และโรงเรียนปรกแก้ววิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙ จำนวน ๒๘๘ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๙ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา มกราคม ๒๕๕๔ – มิถุนายน ๒๕๕๔ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ประสิทธิภาพ หมายถึง การใช้ทรัพยากรในการดำเนินการใดๆ ก็ตามโดยมีสิ่งมุ่งหวังถึงผลสำเร็จ และผลสำเร็จนั้นได้มาจากการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และการดำเนินการเป็นไปอย่างประหยัด ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลา ทรัพยากร แรงงาน รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่ต้องใช้ในการดำเนินการนั้นๆ ให้เป็นผลสำเร็จ และถูกต้อง

การเผยแพร่ หมายถึง การประกาศคำสอนในทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เพื่อประโยชน์สุขแก่พหุชน และทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง มั่นคงถาวรสืบไป

พระธรรมทูต หมายถึง ภิกษุผู้นำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชน ทำงานด้านการเผยแผ่ ตามกฎ ระเบียบ คำสั่ง ของมหาเถรสมาคม

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๙ ได้แก่ โรงเรียนแหลมบัววิทยา โรงเรียนเพิ่มวิทยา โรงเรียนพลอยจาตุรจินดา และโรงเรียนปรกแก้ววิทยา

เนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต หมายถึง เนื้อหาธรรมะที่พระธรรมทูตอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ใช้ในการเผยแผ่ในสถานศึกษา

เทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระธรรมทูต หมายถึง เทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระธรรมทูตอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ใช้ในการเผยแผ่ในสถานศึกษา

สื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต หมายถึง สื่อที่พระธรรมทูตอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ใช้ในการเผยแผ่ในสถานศึกษา

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ทำให้ทราบประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๒ ทำให้ทราบข้อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๖.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๔ ทำให้ทราบแนวทางในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาโอกาสต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต
- ๒.๕ สถานศึกษาในอำเภอนครชัยศรี
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

๒.๑.๑ ความหมายของประสิทธิภาพ

ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพนั้นได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดไว้หลายท่านด้วยกัน ประสิทธิภาพการทำงานหรือการให้ความหมาย ของแต่ละท่านอาจมีความเหมือนกันหรือต่างกัน และได้นำนักวิชาการที่ให้ความหมายแต่ละท่านไว้ดังนี้

ประสิทธิภาพ เป็นเรื่องของการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการดำเนินงานโดยมีผลที่ได้รับเป็นตัวกำกับการแสดงประสิทธิภาพของการดำเนินงานใด ๆ อาจแสดงค่าของประสิทธิภาพในลักษณะของการเปรียบเทียบ ระหว่างค่าใช้จ่ายในการลงทุนกับผลกำไรที่ได้รับ ซึ่งถ้าผลกำไรมีค่ามากกว่าต้นทุนก็ยิ่งแสดงถึงประสิทธิภาพมากขึ้นประสิทธิภาพอาจไม่แสดงเป็นค่าประสิทธิภาพเชิงตัวเลข แต่แสดงถึงการบันทึกถึงลักษณะการใช้เงิน วัสดุ คน และเวลา ใช้การปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม ประหยัด ไม่มีการสูญเปล่าเกินความจำเป็นรวมถึงมีการใช้กลยุทธ์ หรือเทคนิควิธีการที่เหมาะสม สามารถนำไปสู่การบังเกิดผลได้เร็ว^๑

^๑ สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๖), หน้า ๖-๗.

เดเนียล โกล์แมน (Daniel Goleman) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษยและได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงานนั้นด้วย (Human Satisfaction and Benefit Produced)^๒

กิบสัน และคณะ (Gibson and Others) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง อัตราส่วนของผลผลิตต่อปัจจัย การวัดประสิทธิภาพมีตัวบ่งชี้หลายตัวประกอบด้วยกัน เช่น อัตราการได้ผลตอบแทนในเงินลงทุน หรือทรัพย์สินที่เป็นทุน ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยผลผลิต อัตราการสูญเสียเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรและอัตราส่วนของผลกำไรต่อค่าใช้จ่ายในการลงทุน^๓

ไมเคิล แฮมเมอร์ และเจมส์ แชมป์ (M. Hammer & J. Champy) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บนพื้นฐานของทฤษฎีทั้งสามด้าน เช่น จากแนวคิดกระบวนการหรือปรับกระบวนการทางธุรกิจ หรือที่เรียกว่า Reengineering นั้น เป็นการมุ่งเน้นให้พนักงานทุกคนต้องลดต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น (ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์) ลดขั้นตอนการทำงานที่ไม่จำเป็นให้น้อยลงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานมากยิ่งขึ้น (ทฤษฎีระบบ) รวมถึงการนำหลักการทางจิตวิทยาเข้ามาใช้ในระหว่างการทำ Reengineering (ทฤษฎีจิตวิทยา)^๔

ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและชมรมพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงการดำเนินงานที่สามารถบรรลุผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และประสิทธิภาพนั้นพิจารณาที่กระบวนการของการดำเนินงานมากกว่าผลผลิตของการดำเนินงาน^๕

ชาญชัย อาจินสมมาตร ได้ให้ความหมายไว้ว่า โรงเรียนมีประสิทธิภาพจะมีลักษณะสำคัญ ๑๑ ประการ คือ ๑) มีอาจารย์ใหญ่ที่เข้มแข็ง ๒) มีบรรยากาศในโรงเรียนในทางบวก ๓) มีแนวดำเนินการเกี่ยวกับวินัยที่เห็นพ้องจากทุกฝ่าย ๔) มีครูที่คาดหวังในตัวนักเรียนสูง ๕) มีผู้ปกครองที่สนใจในทางการศึกษา ๖) มีวิธีประเมินหลักสูตรที่ดี ๗) มีการประเมินผล การสอนของครูอย่างมีประสิทธิภาพ ๘) มีการพัฒนาและประเมินความเจริญ

^๒ Daniel Goleman, **Working with Emotional Intelligence**, Bantam (New York, 1998), p. 253.

^๓ Gibson, James L. ; Ivanceyich, John M. , & Donely, James H., (1988).

Organization. 6 th ed, (Texas : Busines Publications , 1988) , P 37.

^๔ M. Hammer, & J. Champy, **Reengineering the Corporation: a Manifesto for Business Revolution**, (London : Nicholas Brealey, 1994), P.135.

^๕ ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและชมรมพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู, การพัฒนาโรงเรียนเข้ามาตรฐานการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ, (ชัยนาท : ชัยนาทโมเดิร์นโฮม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๘.

งอกงามอย่างต่อเนื่อง ๙) มีปรัชญาการศึกษาที่แท้จริง ๑๐) มีแผนการจัดกิจกรรมของนักเรียนที่ดีและเพียงพอ ๑๑) มีบริการนักเรียน^๖

ชูป กาญจนประกร ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพคล้ายคลึงกับการบริหารงานด้านธุรกิจ แต่เป็นการบริหารงานในระบบราชการและบวกกับความพึงพอใจไว้ด้วย กล่าวคือประสิทธิภาพเป็นแนวคิดเห็นหรือความมุ่งมาดปรารถนาในการบริหารงานในระบอบประชาธิปไตยในอันที่จะให้การบริหารราชการได้ผลสูงสุดคุ้มกับการที่ได้ใช้จ่ายเงินภาษีอากรในการบริหารงานของประเทศและจะก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชน^๗

ดิน ปรัญญพฤทธิ ได้กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนให้มีวิธีการบริหารที่จะได้รับผลมากที่สุด โดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด นั่นก็คือ การลดค่าใช้จ่ายด้วยวัตถุและบุคลากรในขณะที่พยายามเพิ่มความแน่นตรงกับความเร็วและความราบเรียบของการบริหารให้มากขึ้น^๘

ทิพาวดี เมฆสวรรค์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพในระบบราชการมีความหมายรวมถึงผลิตภาพและประสิทธิภาพ โดยประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดหลายมิติตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการพิจารณา คือ

๑) ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต (Input) ได้แก่ การใช้ทรัพยากรการบริหารคือ คน เงิน วัสดุ เทคโนโลยี ที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ้มค่า และเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

๒) ประสิทธิภาพในมิติของกระบวนการบริหาร (Process) ได้แก่ การทำงานที่ถูกต้องได้มาตรฐานรวดเร็วและใช้เทคโนโลยีที่สะดวกกว่าเดิม

๓) ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ (Outcome and Result) ได้แก่ การทำงานที่มีคุณภาพ เกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดผลกำไรทันเวลา ผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงานและบริการ^๙

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานนี้ ความจริงก็เป็นเรื่องที่มีข้อแบบสมัยใหม่ถ้าจะจับเข้ากับหลักธรรมะ ก็ยังนึกไม่ชัด ว่าคำว่า “ประสิทธิภาพ” นี้จะแปลว่าอะไรดี คำว่า “ประสิทธิ” ก็หาตัวศัพท์ในภาษาบาลีได้อยู่ แต่ก็ไม่ใช้เป็นคำแบบดั้งเดิมที่ใช้ คือเอารูปศัพท์มาประกอบกันคำว่า

^๖ ขาญชัย อาจินสมอาจารย์, การนิเทศการศึกษา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จึงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕.

^๗ ชูป กาญจนประกร, รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, ๒๕๐๒), หน้า ๔๐.

^๘ ดิน ปรัญญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓๐.

^๙ ทิพาวดี เมฆสวรรค์, การส่งเสริมประสิทธิภาพในระบบราชการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ก.พ.ท., ๒๕๓๔), หน้า ๒.

“สิทธิ” ก็แปลว่า “ความสำเร็จ” ถ้าเติม “ป” เข้าไปข้างหน้าก็เป็น “ปสิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จทั่ว
แล้วก็มีภาพ หรือภาวะเข้าไปภาวะแห่งความสำเร็จทั่ว หรือภาวะที่ทำให้สำเร็จผลอย่างดีอะไร
ทำนองนี้ แต่นี่ก็เป็นการพูดเชื่อมโยงไปทางภาษาบาลีนิดหน่อยเท่านั้นเอง ความเป็นจริง
ความหมายทั่วๆ ไปก็เข้าใจกันอยู่แล้วอย่างที่ไดกล่าวมาแล้วว่าเรื่องที่จะพูดต่อไปนี้ คือ เรื่อง
ประสิทธิภาพในการทำงาน จึงอยากจะโยงเรื่องประสิทธิภาพนี้ไปถึงพระพุทธเจ้า พูดถึง
ประสิทธิภาพการทำงานของพระพุทธเจ้าเพราะตอนนี้จะพูดถึงธรรมะของพระองค์ที่ใช้เพื่อ
เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานก็ต้องแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้านั้น ทรงมีประสิทธิภาพในการ
ทำงานมาก ชีวิตของพระองค์เป็นตัวอย่างของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพระองค์มี
ประสิทธิภาพในการทำงานแล้ว คำสั่งสอนของพระองค์ที่ว่าจะช่วยให้มีประสิทธิภาพในการ
ทำงานนั้น จึงจะน่าเชื่อถือจริงเพราะฉะนั้นจะเริ่มด้วยข้อความที่แสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงมี
ประสิทธิภาพในการทำงาน ในแง่ที่เป็นประวัติของพระองค์เองอย่างไรก่อน หรือว่าพระพุทธเจ้า
ตรัสไว้เกี่ยวกับผลสำเร็จแห่งงานของพระองค์อย่างไร^{๑๐}

วิรัช สวนวนวงศ์วาน ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานจะเป็น
เครื่องชี้ความเจริญก้าวหน้าหรือความล้มเหลวขององค์การ งานที่สำคัญของผู้บริหารองค์ก็คือ
งานในหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งจะเหมือนกันเป็นสากลไม่ว่าจะเป็นองค์การขนาดใด มีจุดประสงค์ใด
จะเป็นเครื่องมือช่วยให้การบริหารหรือการจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารที่ชาญ
ฉลาดจะต้องเลือกการบริหารที่เหมาะสมกับองค์การของตนในสถานการณ์ต่าง ๆ และนำไปปรับ
ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์การมากที่สุด^{๑๑}

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ (efficiency)
มีหลายความหมายคือ

- ๑) ความสามารถในการผลิตผลลัพธ์ที่ต้องการ ด้วยการใชพลังงาน เวลา วัสดุ
หรือปัจจัยอื่น ๆ ต่ำที่สุด
- ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำเข้า (input) และผลที่ออกมา (output)
เพื่อสร้างให้เกิดต้นทุนสำหรับทรัพยากรต่ำที่สุด
- ๓) ความพอใจของผู้รับบริการ^{๑๒}

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๑๑} วิรัช สวนวนวงศ์วาน, การบริหารครบวงจร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมสพับลิชวิ้ง
จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๘๖.

^{๑๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, การบริหารสำนักงานสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร :
พัฒนาศึกษา, ๒๕๓๘), หน้า ๙๑-๙๒.

สนใจ ลักษณะ ได้ให้ความหมายว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรม การงานอย่างราบรื่นครบถ้วนประหยัดเวลา ใช้กำลังและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เกิดการสูญเปล่า น้อยที่สุด บุคคลที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก และ องค์การที่เขาปฏิบัติหน้าที่^{๑๓}

เสนาะ ดิยาว์, ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ ทรัพยากรอย่างประหยัด หรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้อง คำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วยการทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการ และการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๑๔}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพหมายถึงการวัดผลการ ทำงานขององค์การนั้นว่าทำงานได้ปริมาณงานมากน้อยแค่ไหน ใช้เงิน ใช้เวลา ใช้แรงงานไป มากน้อยแค่ไหน เป็นผลดีต่อผู้รับบริการมากน้อยแค่ไหน โดยรวมความมีประสิทธิภาพเราจะให้ ความหมายถึงการทำงานได้ปริมาณและคุณภาพมาก องค์การโดยรวมมีความสมัครสมาน สามัคคี มีสันติภาพและมีความสุขรวม เป็นผลดีต่อส่วนรวมและและผู้บริหารแต่ใช้แรงงาน และงบประมาณน้อย^{๑๕}

สำนักงานข้าราชการพลเรือน ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การการทำงานที่ ประหยัดได้ผลงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพ คุ้มค่ากับการใช้ทรัพยากรในด้านการเงิน คนอุปกรณ์ และเวลา ดังนั้น ประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งที่ซึ่งสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ และสามารถวัดได้โดย ทางปฏิบัติจะวัดประสิทธิภาพจากปัจจัยนำเข้า กระบวนการ หรือผลผลิตที่ออกมา โดยวัดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างประกอบกัน ดังนั้น ประสิทธิภาพจึงสามารถมองได้ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้ประสิทธิภาพในแง่มุมของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต (Input) เช่น การใช้ทรัพยากรทั้ง เงิน คน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่ประหยัด คุ้มค่าและเกิดการสูญเสียน้อยที่สุดประสิทธิภาพใน แง่มุมของกระบวนการบริหาร (Process) เช่น การทำงานที่ถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็วและใช้ เทคนิคที่สะดวกสบายกว่าเดิมประสิทธิภาพในแง่มุมของ^{๑๖}

^{๑๓} **สนใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์ การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒). หน้า ๒๑๐.

^{๑๔} **เสนาะ ดิยาว์, หลักการบริหาร,** (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๑๕} **สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีองค์การประสิทธิภาพ,** (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคม วิทยาามนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๔.

^{๑๖} **สำนักงานข้าราชการพลเรือน, การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของกรม ส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๓๘,** (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องรวดเร็ว ตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน และต้องใช้งบประมาณอย่างประหยัด และได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ประสิทธิภาพนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากรที่ดี วัสดุอุปกรณ์ที่ดี และเพียงพอ รวมทั้งระบบการบริหารจัดการที่คล่องตัว และการกำกับดูแลที่ดี^{๑๗}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานที่เป็นไปอย่างมีระบบระเบียบในเชิงเศรษฐศาสตร์นั้น หมายถึง การผลิตประหยัดเวลาที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า ในขณะที่ประสิทธิภาพในการทำงานของแต่ละบุคคลนั้น ปัจจัยนำเข้าเปรียบเทียบกับผลที่ได้ คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้หลายท่าน ดังนี้

ฮาร์ริงตัน อีเมอร์สัน (Harrington Emerson) ได้กล่าวถึงหลักการทำงานให้มีประสิทธิภาพในหนังสือ “The Twelve Principles of Efficiency” ซึ่งได้รับการยกย่อง กล่าวถึงกันมากในหลัก ๑๒ ประการ ของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๑) ทำความเข้าใจและกำหนดแนวคิดในการทำงานให้กระจ่างแจ้ง
- ๒) ใช้หลักสามัญในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน
- ๓) คำปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง
- ๔) ต้องรักษาด้วยความยุติธรรม
- ๕) ปฏิบัติด้วยความยุติธรรม
- ๖) การทำงานต้องเชื่อถือได้ มีความฉับพลัน มีสมรรถภาพ และมีการลงระเบียบ (Record) เป็นหลักฐาน
- ๗) งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง
- ๘) งานสำเร็จทันเวลา
- ๙) ผลงานได้มาตรฐาน
- ๑๐) การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้^{๑๘}

^{๑๗} สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, **ปฏิญญาปฏิรูปการศึกษานโยบายสู่การปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๑๘} Harrington Emerson, **The Twelve Principles of Efficiency**, (New York : The Engineering Magazine, 1931), P.30.

เอ็ดมันส์ บรุคโอเวอร์ (Edmonds Brookover) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้นมีลักษณะเด่น ดังต่อไปนี้ คือ ๑) มีผู้นำที่เข้มแข็ง ๒) มีบรรยากาศของความคาดหวัง ๓) โรงเรียนมีระเบียบแต่ไม่เข้มงวดเกินไป ๔) มีการสื่อสารที่เข้าใจกันกับนักเรียนในเรื่องการเรียนรู้พื้นฐาน ๕) มีการแบ่งสรรพลังงานและทรัพยากรที่จำเป็น ๖) มีการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน^{๑๙}

เฮิร์ตซ์เบิร์ก (Hertzberg) ได้กล่าวไว้ว่า การนำเอาการบริหารแบบวิทยาศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานมาศึกษาร่วมกัน เพื่อให้ได้ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างสบายใจ และมีประสิทธิภาพ ได้ศึกษาวิจัยถึงทัศนคติของบุคคลที่พอใจในการทำงาน และไม่พอใจในการทำงาน พบว่า บุคคลที่พอใจในการทำงานนั้น ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้^{๒๐}

๑. การที่สามารถทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ
๒. การที่ได้รับยกย่องนับถือเมื่อทำงานเสร็จ
๓. ลักษณะงานที่น่าสนใจ
๔. การได้รับความผิตชอบมากขึ้น
๕. ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
๖. การได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงาน

ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของงานที่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้

๑. นโยบายการบริหารขององค์กร
๒. การควบคุมบังคับบัญชา
๓. สภาพการทำงาน
๔. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทุกระดับในหน่วยงาน
๕. ค่าตอบแทน
๖. สถานภาพ
๗. การกระทบกระทั่งต่อชีวิตส่วนตัว
๘. ความปลอดภัย

^{๑๙} Edmonds Brookover. อังโนแสงเลย สุขสมัย. “ประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้วิธีการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่างกัน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓.

^{๒๐} Hertzberg, Motivation Moral and Money, (New York : Psychology Co, 1968), p. 24.

ฮอยและเฟอร์กูสัน (Hoy and Ferguson) ได้เสนอแนวคิดแนวคิดเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพไว้ว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ พิจารณาจากประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

๑. การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง
๒. มีการจัดทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
๓. มีความสามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่มากกระทบทั้งภายในและภายนอก
๔. สามารถสร้างความพึงพอใจแก่ครูและบุคลากรอื่นๆ ของโรงเรียน^{๒๑}

จอห์น ดี. มิลเล็ท (John D. Millet) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลงานงาน ปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและผลกำไรจากการปฏิบัติงาน (Human Satisfaction and Benefit Produced) ซึ่งความพึงพอใจหมายถึง ความพึงพอใจในการบริการให้กับประชาชน โดยพิจารณาจาก

๑. การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (equitable service)
๒. การให้บริการอย่างรวดเร็วทันเวลา (timely service)
๓. การให้บริการอย่างเพียงพอ (ample service)
๔. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (continuous service)
๕. การให้บริการอย่างก้าวหน้า (progression service)^{๒๒}

จอห์น จี. ฮัทชินสัน (Jonh G Hutchinson) ได้กล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพ คล้ายคลึง กับ Millet คือ ถ้าพิจารณาว่าทำงานได้มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้นให้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำเข้า(Input) กับผลผลิต (Output) ที่ได้รับออกมา เพราะฉะนั้นตามทัศนะนี้ ประสิทธิภาพ จึงเท่ากับผลผลิต ลบด้วยปัจจัยนำเข้าและ ถ้าเป็นการบริหารราชการและองค์กรของรัฐบาล ก็บวกกับความพึงพอใจของผู้รับบริการ(Satisfaction) เข้าไปด้วย ซึ่งเขียนเป็นสูตร ได้ดังนี้

$$E = (O - I) + S$$

E = Efficiency คือ ประสิทธิภาพของงาน

O = Output คือ ผลผลิตหรือผลงานที่ได้รับออกมา

I = Input คือ ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป

S = Satisfaction คือ ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา^{๒๓}

^{๒๑} Hoy and Ferguson, "The Theoretical Farmework and Exploration Organization Effectiveness of School", Educational Administration Quarterly 21, 2 (Spring 1985) : 117-134.

^{๒๒} Millet, J.D. (1954). **Management in the Public Service**. New York : McGraw-Hill Book Company, Inc. P. 4.

^{๒๓} Jonh G Hutchinson, **Organization: Theory and Classical Concepts**, (New York: McGrawHill, 1967), p. 94.

ปีเตอร์สัน และ โพลแมน (Peterson and Plowman) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีความสูง หรือผู้ผลิตและผู้ใช้ประโยชน์ค้ำค่าและมีความพึงพอใจ

๒. ปริมาณงาน (Quantity) ปริมาณงานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน

๓. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องเหมาะสมกับคุณภาพและปริมาณของงาน รวมทั้งจะต้องเป็นไปตามกำหนดและสถานการณ์ด้วย

๔. วิธีการ (Method) ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องและเหมาะสม

๕. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินงานทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด^{๒๔}

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ระบุว่าประสิทธิภาพในการผลิตหรือผลิตภาพแรงงาน หมายถึง การเปรียบเทียบระหว่างจำนวนสินค้าหรือบริการที่ผลิตได้ (Output) กับจำนวนของทรัพยากรหรือปัจจัยที่ใช้ในการผลิตสินค้า หรือบริการนั้นออก (Input) ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของประสิทธิภาพในการผลิตปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มหรือลดลงของประสิทธิภาพ การผลิต อาจแบ่งได้ ๓ หมวดคือ

๑) ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี เช่น กระบวนการผลิต กระบวนการทำงานของเครื่องจักร หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

๒) ปัจจัยด้านระบบการบริการ เช่น การใช้เทคนิคทางการบริหาร ส่งเสริมระบบแรงงานสัมพันธ์ การใช้ระบบทวิภาคีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เป็นต้น

๓) ปัจจัยด้านแรงงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดเพราะกิจการใดๆ อาจใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องจักรที่ทันสมัยที่สุด มีการบริหารงานที่ดีเพื่อผลิตสินค้าหรือบริการที่ดีที่สุดในกิจการนั้นๆ แต่หากไม่มีแรงงานเป็นผู้ใช้เทคโนโลยี และระบบที่วางไว้เป็นอย่างดีนั้นก็ย่อมไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นแรงงานจึงเป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด การปรับปรุงระบบการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพของแรงงานนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แต่ในปัจจุบันยังขาดข้อมูลที่จะเป็นเครื่องตัดสินใจในการดำเนินนโยบายทางด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนบริหารแรงงาน การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ตลอดจนการวางแผนพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งในภาครัฐและเอกชน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้เล็งเห็นความสำคัญที่จะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการผลิต

^{๒๔} Peteron and Plowman, อ้างในพระมหาสมชาย ตุ่นพันธ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารองค์กรสงฆ์ไทย”, ภาควิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม), (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๘.

และศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นเครื่องชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงภาวะการผลิตของแรงงานและผู้ประกอบการ อีกทั้งเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ประกอบการปรับปรุงคุณภาพการผลิตของตน และของแรงงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ช่วยให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานเมื่อเทียบกับต่างประเทศซึ่งจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม^{๒๕}

กันตยา เพิ่มผล ได้กล่าวถึงการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานว่า เป็นการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ความสามารถและทักษะในการทำงานของตนเองหรือผู้อื่นให้ดีขึ้นเจริญขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร อันจะทำให้ตนเองผู้อื่นและองค์กรเกิดความสุขในที่สุด ซึ่งการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรหรือการพัฒนาสังคม นอกจากนั้นการพัฒนาตนเองกับการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานยังมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอีกด้วย กล่าวคือ ประการแรก ก่อนที่คนจะเข้าสู่งานในองค์กรหนึ่งๆนั้น บุคคลนั้นต้องมีความรู้ความสามารถมีคุณสมบัติตรงตามที่องค์กรนั้นต้องการ ซึ่งบุคคลจะมีคุณสมบัติตามที่องค์กรต้องการนั้นก็จะต้องมีการพัฒนาตนเอง หรือได้รับการพัฒนาจากสถาบันต่างๆ จนมีความสามารถเพียงพอที่จะเข้าสู่งาน และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการสอง เมื่อบุคคลเข้าสู่งานแล้ว ก็เป็นหน้าที่ขององค์กรที่จะต้องพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพ(ความสามารถ)ในการทำงานให้ดีที่สุด เพื่อประสิทธิผลขององค์กร จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์กรในที่สุดนั่นเอง^{๒๖}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า องค์กรจะมีประสิทธิภาพเกิดขึ้นได้โดยอาศัยสมาชิกภายในองค์กรและการจัดวางระบบทำงาน รวมทั้งการจัดโครงสร้างการบริการตลอดจนผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สถานการณ์จะเกิดขึ้นได้โดย

๑) การติดต่อสื่อสารที่ดี ของทั้งภายในองค์กรกับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลภายในองค์กรทำให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้ และมีประสิทธิภาพเพราะความเข้าใจกัน ความสามารถในการสื่อความหมายให้ตรงกันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กร

๒) ความคล่องตัวของการทำงานในองค์กร ความคล่องตัวของการบริหารงานระหว่างฝ่ายต่างๆ สามารถติดต่อถึงกัน โดยไม่มีขั้นตอนที่สลับซับซ้อน ความคล่องตัวของพนักงานในการปฏิบัติงานมีอิสระในการทำงาน และการตัดสินใจในงานบางอย่าง

^{๒๕} กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, *ภาวะการณ์มีงานทำและการว่างงาน*, (กรุงเทพมหานคร : กรมการจัดหางาน, ๒๕๔๐), หน้า ๑-๒๒.

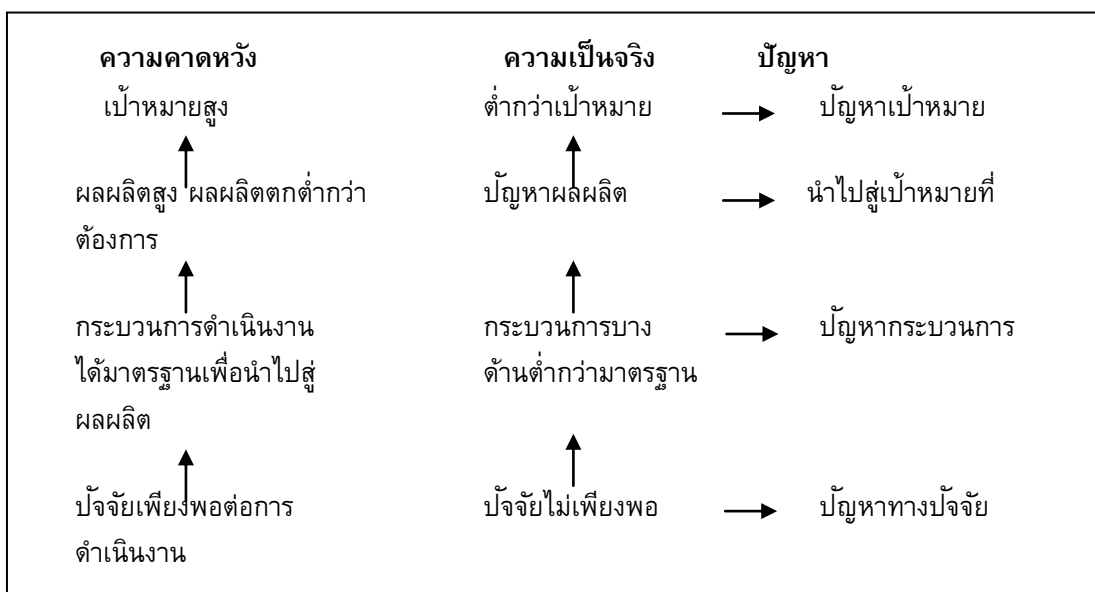
^{๒๖} กันตยา เพิ่มผล, *การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑), หน้า ๖-๗.

๓) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นความสามารถขององค์การที่จะกระตุ้นให้สมาชิกในองค์การให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของพนักงานจะช่วยให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น

๔) ความผูกพันกับองค์การหมายถึง ความเป็นส่วนหนึ่งขององค์การความเข้าใจกัน ความมีมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะสมาชิกร่วมกันทำงาน และมีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน^{๒๗}

วิรัช สงวนวงษ์วาน ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานจะเป็นเครื่องชี้ความเจริญก้าวหน้าหรือความล้มเหลวขององค์การ งานที่สำคัญของผู้บริหารองค์การก็คืองานในหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งจะเหมือนกันเป็นสากลไม่ว่าจะเป็นองค์การขนาดใดมีจุดประสงค์ใดจะเป็นเครื่องมือช่วยให้การบริหารหรือการจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารที่ชาญฉลาดจะต้องเลือกการบริหารที่เหมาะสมกับองค์การของตนในสถานการณ์ต่าง ๆ และนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์การมากที่สุด^{๒๘}

สมใจ ลักษณะ ได้อธิบายรูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพไว้ตามแผนภาพ^{๒๙} ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพ

^{๒๗} ปรียาพร วงอนุตรโรจน์, จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔), หน้า ๙๘-๙๙.

^{๒๘} วิรัช สงวนวงษ์วาน, การบริหารครบวงจร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมสพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๘๖.

^{๒๙} สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์ การพิมพ์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒).หน้า ๑๙๕

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้า รุ่งเรืองและผลผลิตตลอดถึงความล้มเหลวของกิจการต่างๆ เพราะว่าในหน่วยงานหนึ่ง ๆ ที่มีบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมาร่วมตั้งวัตถุประสงค์และดำเนินกิจการนั้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เป็นการลดค่าใช้จ่ายและเวลาแต่คุณภาพของงานต้องเพิ่มขึ้นอย่างดียิ่ง

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือจะต้องเป็นธุระหน้าที่และเป็นการกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์ และการพระศาสนา มี ๖ ประการ คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ ดังนี้

๒.๒.๑ การปกครอง

การจัดโครงสร้างปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุนการปกครองสงฆ์หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครองทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักร มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน^{๓๐}และมีผู้ให้ความหมายการปกครองคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

^{๓๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ความหมายการปกครองตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีใช้จุดหมายในตัวแต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาจึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้านอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่มตั้งแต่ความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจให้อาญา และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดีแต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว^{๓๑}

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิลุตฺตม) ได้กล่าวการปกครองคณะสงฆ์ว่า ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบควบคุมสอดส่องดูแลและส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมาย ๕ ข้อคือ^{๓๒}

- ๑) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
- ๒) เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
- ๓) เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
- ๔) เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง
- ๕) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

โดยยึดหลักว่า พระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นฐานรองรับพระพุทธศาสนา

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวไว้ว่า การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร ในเขตการปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า “การปกครอง” แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ท่านควรจะอยู่^{๓๓}

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๕๕-๕๖.

^{๓๒} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิลุตฺตม), **ธรรมปริทัศน์ ๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

^{๓๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

พระพุทธวรญาณ(ทองย้อย กิตฺติทินฺโน) ได้กล่าวไว้ว่า งานปกครองเป็นงานหลัก ซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่เสร็จต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลาถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใด งานอื่นๆ ก็จะดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน^{๓๔}

พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบอบราชการที่ชักช้าไม่ทันการ และคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริงจากนั้นวัดทั้งหลาย ก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ ซ้ำซ้อน ไม่ทันการณ์ โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำเอนจิเนียริง ให้กับการบริหาร กิจการคณะสงฆ์การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันถือว่าการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตาม เจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕^{๓๕}

พระราชญาณวิสิฐ(เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรมพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่หรือ พำนักอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งและการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๓๖}

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง ในปัจจุบันนอกจากเจ้า คณะผู้ปกครองมีเจ้าอาวาส เป็นต้น ต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์และกฎหมายบ้านเมือง ดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในวัด พร้อมตระหนักถึงแนวทางความเจริญมั่นคงของวัด โดยพัฒนาวัดให้มีศักยภาพที่เอื้อประโยชน์ ต่อประชาชนชุมชนสังคม ให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในวัด และบุคลากรภายนอกวัด เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวัดให้เจริญมั่นคงควบคู่ไปกับชุมชนส่วนรวมตามเป้าหมาย ของ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน

^{๓๔} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), ธรรมญาณนิพนธ์ ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๖-๗๗.

^{๓๕} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

^{๓๖} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๐.

๒.๒.๒ การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” และมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี และแผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรให้ศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย^{๓๗}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้ให้ความหมาย การจัดการศาสนศึกษาไว้ว่า คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม^{๓๘}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะ การศาสนศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนมอยู่มี ๒ ประการ คือ

^{๓๗} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^{๓๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๑.

๑. คันถะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธูระ คือ ธูระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมถะด้วย เรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุม^{๓๙}

สรุปได้ว่า การศาสนศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้กับภิกษุสามเณร สนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาต่างๆ ทุกๆ วิธี ซึ่งมีตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา โดยพระขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อเป็นองค์ความรู้รักษาตนและหมู่คณะ พัฒนาตนเองให้มีความรู้และใช้ความรู้อบรมสั่งสอนแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เพื่อเป็นการสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนาสืบไป

๒.๒.๓ การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล อุดหนุน จุนเจือช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่น หรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลที่กำลังศึกษาเล่าเรียน คณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ และมีผู้ความหมายไว้ ดังนี้

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มี ความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อม แก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา^{๔๐}

พระเทพปริยัติสุธี(วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์ เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้ จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติ และพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาส

^{๓๙} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่๙, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๗.

^{๔๐} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือครูจริยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒), หน้า ๕-๖.

ให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมปณิสัยเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัด และพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติตั้งแต่วัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติ อีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆจำนวนมาก จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์แต่โดยรูปการนั้นน่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษา เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษาทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา^{๔๑}

บุญศรี พานะจิตต์ ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ ว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตน และดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคล ผู้กำลังศึกษาโดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ ๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕.โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๔๒}

สรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มีโอกาสรับการศึกษาตามกำลังสติปัญญาพร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอนด้วยความรักเมตตา เอาใจใส่ขัดเกลาเขาเหล่านั้นทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อสร้างให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

^{๔๑} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘-๔๙.

^{๔๒} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพรทิหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

๒.๒.๔ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความเป็นมาอย่างยาวนานนับแต่สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ ถือว่าเป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจกกับปวัตตนสูตร เป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หลังจากนั้นทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระสัทธรรมด้วยพระพุทธดำรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ปวงกทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^{๔๓}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกวิธีๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ถือเป็นภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๔๔}

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปัญญา) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัดเกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ดังนี้

๑. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์
๒. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
๓. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง^{๔๕}

^{๔๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๔๔} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^{๔๕} สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปัญญา), การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๘-๑๕๕.

สรุปได้ว่า วิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธี เช่น การเทศนา ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบ การสอนธรรมะจะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชน เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือ การเผยแผ่นี้เองคณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถาภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธ ศาสนานั้นจะต้องมี ความรู้ ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือ จากความรู้ ด้านหลักพุทธธรรมจึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

๒.๒.๕ การสาธารณูปการ

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงการบริหารวัดด้านสาธารณูปการ ไว้ว่า การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและการก่อสร้างอาคารสถานที่เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๔๖}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวถึงการบริหารวัดในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ

- ๑) การบูรณะและการพัฒนาวัด
- ๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
- ๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

และยังได้กล่าวถึงการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัย ควรให้เกิดความสงบสุข (สปปายะ) ๔ อย่าง คือ

- ๑) อาวาสสปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบายคือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้ที่พบเห็น เป็นศูนย์ของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
- ๒) อาหารสปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

^{๔๖} กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : เอพี กราฟิคส์ไชนส์, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด

๔) ธรรมสัปปายะ ธรรมที่เป็นสบาย วัดคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม^{๔๗}

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสัจจวาที) ได้ให้ความหมายคำว่า การสาธารณูปการ คือ กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก งานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการการ ๒ ประการ คือ^{๔๘}

๑. ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้

๒. สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี

๒.๑ แนวแนแก้ไขในสิ่งที่ผิด

๒.๒ เต็มใจสนับสนุนในสิ่งที่ถูกให้ดียิ่งขึ้น

๒.๓ ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้เกิดขึ้น

มาณพ พลไพรินทร์ ได้กล่าวถึงการบริหารวัดในด้านสาธารณูปการของวัดว่า งานสาธารณูปการนั้นสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทยคือวัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อรวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัด มีพระสงฆ์สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำ เป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชน เกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชนและกิจการอื่น ๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลืออุดหนุนเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่าการสาธารณูปการ^{๔๙}

สรุปได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญโดยเฉพาะเป็นงานละเอียดอ่อนเป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนาเป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่พระสงฆ์ฆาติการและเห็นผลงานของพระสงฆ์ฆาติการได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกหลานใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุหาก

^{๔๗} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๔๘} พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสัจจวาที), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๐.

^{๔๙} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙๔.

เจ้าคณะได้เห็นความสำคัญ เเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ได้ดีแล้วการขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม

๒.๒.๖ การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์แก่หน่วยงาน แก่บุคคล คณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงความสำคัญภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ว่าการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยได้แก่โครงการอุปสมบทและพรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่แหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๕๐}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึงการบริหารวัดด้านการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือบุคคลหรือคณะบุคคล การอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป การสงเคราะห์ในด้านจิตใจและวัตถุ ด้านจิตใจ ได้โดย

๑) เป็นที่ปรึกษา แนะนำในปัญหาชีวิตและด้านอื่นๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่าง

๒) ทำให้วัดร่มรื่น ร่มเย็น สมเป็นอารามณ์ให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใสและนับถือ สร้างความร่มเย็นเมื่อเห็นวัดและพระสงฆ์ ด้านวัตถุ กระทำได้โดย

๑) แนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น

๒) นำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการสังคม การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้เป็นระเบียบกฎหมายหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการ สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางได้กำหนดว่า “เป็นวิธีการดำเนิน

^{๕๐} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม”
การสาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะที่ควรจะมี ๔ ประการ ดังนี้^{๕๑}

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม) ได้กล่าวถึงการบริหารวัดด้านการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนทำสะพาน ศาลาพักร้อนงานนี้จะมี อ.บ.ต. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่นการช่วยเหลือ ผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการจัดการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟไม่เก็บค่าเจ้าหน้าที่ หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัดภายในวัดเช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวกสบาย ภายนอกวัดเช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีความทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่างดูดย^{๕๒}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวถึงความสำคัญภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ว่าเป็นการจัดให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆแก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดและประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๕๓}

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์และวัดควรสงเคราะห์ ประชาชน ดังนี้

- ๑) ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญารู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- ๒) ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม
- ๓) ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ
- ๔) ควรสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี
- ๕) ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ
- ๖) ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง^{๕๔}

^{๕๑} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๖๒-๖๕.

^{๕๒} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม), สารภาค ๑๕, (กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

^{๕๓} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการของวัดและสาธารณสงเคราะห์ ของวัด, หน้า ๑๔.

^{๕๔} พุทธทาสภิกขุ, การสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่, (นนทบุรี : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้กล่าวไว้ว่า ภารกิจที่สำคัญยิ่งของพระสงฆ์ คือ การอบรมสั่งสอนชาวบ้านในทางที่ถูกที่ควร ชาวบ้านได้ให้การอุปการะปัจจัย ๔ แก่พระสงฆ์ให้มีกำลังศึกษาปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ก็ควรอนุเคราะห์ชาวบ้านเป็นการตอบแทน^{๕๕}

สรุปได้ว่า งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ สงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจ งานด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นงานที่พระสงฆ์ทำเพื่อสาธารณชน โดยบริหารจัดการตามหลักซึ่งไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสามเณร การสนับสนุนทุนการแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ ล้วนเป็นงานที่พระสงฆ์ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งในสังคมควรจะสงเคราะห์เพื่อเป็นการตอบแทนประชาชนที่ให้การดูแลรักษาและอุปถัมภ์พระศาสนาทั้งยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกประการด้วย

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการ เผยแผ่วิถีหลายท่าน ดังนี้

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนา ให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์ จัดกิจกรรมต่างๆขึ้น ในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชน ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ถือว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๕๖}

^{๕๕} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : บรรณาคาร, ๒๕๒๙), หน้า ๗๑.

^{๕๖} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี ได้กล่าวไว้ว่า หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญต่อศาสนทายาท คือ พระภิกษุสงฆ์ผู้ออกเผยแผ่ธรรมเป็นอย่างดี และต้องพึงพาอาศัยบุคคลภายนอกที่เป็นคฤหัสถ์ เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน หรือที่เรียกว่า อุบาสก อุบาสิกา คือผู้ถึงพระรัตนตรัย เป็นกลุ่มคนที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาสืบเรื่อยมา^{๕๗}

พระประทีป ยสินฺธโร ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่ หมายถึง การเปิดเผยสิ่งที่ถูกปิดบังให้คนอื่นได้รับรู้ คือ การเผยสิ่งที่ดีที่งามคนยังไม่รู้ไม่เห็นได้รู้เห็นทั่วกัน และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น แผ่ความสุข ความช่วยเหลือเผื่อแผ่ ส่วนคำว่า เผยแพร่ หมายถึง การขยายหรือการกระจายออกไปในวงกว้างก็ใช้คำว่า เผยแพร่ และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น แพร่ภาพ แพร่ภาพ แพร่ข่าว แพร่เชื้อ ดังนั้นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอยู่ในฐานะที่เป็นนามธรรม จึงสมควรที่จะใช้คำว่า เผยแผ่จะเหมาะกว่าใช้คำว่าเผยแพร่^{๕๘}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า การเผยแผ่ หมายถึง “ขยายออกไป, การทำให้ขยายออกไป, หมายถึง สิ่งที่ยิ่งใหญ่อยู่แล้วทำให้ขยายออกไป เช่น การแผ่กษดาภิหารของพระเจ้าจักรพรรดิ เช่น พระเจ้าอโศกมหาราชทรงแผ่กษดาภิหารด้วยการส่งพระมเหสีไปยังประเทศศรีลังกา”^{๕๙}

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตยาโณ) กล่าวว่า วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตาม เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รองจังหวะหรือโอกาส เป็นต้น.^{๖๐}

วศิน อินทสระ กล่าวว่า การเผยแผ่ว่า หมายถึง “การพูดการสั่งสอน การแนะนำ, การเขียนหนังสือ, การเป็นตัวอย่าง การทำให้ดู การอยู่ให้เห็น”^{๖๑}

^{๕๗} ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี, โครงการวิจัยธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเบญจนิทาย, ๒๕๕๐, พิมพ์ครั้งที่ ๑), หน้า ๕๓.

^{๕๘} พระประทีป ยสินฺธโร, “สัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๑, : ๕๗๗.

^{๕๙} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ หจก. สานลดา, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

^{๖๐} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตยาโณ), พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์กรรมราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

^{๖๑} วศิน อินทสระ, การเผยแผ่ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กิตติวรรณการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๗.

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พุทธธรรม หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไป มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัติ หน้าที่การเผยแผ่พุทธธรรมต้องอาศัยทั้งพระภิกษุสงฆ์เป็นกำลังและได้อุบาสก อุบาสิกาเป็นกำลังเสริม โดยอาศัยสื่อที่มีอยู่รอบตัว มาเป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่และสื่อสารที่สำคัญที่สุดคือ สื่อบุคคล ดังคำกล่าวที่ว่า “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”.

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

บุญศรี พานะจิตต์ ได้กล่าวถึงการบริหารวัดด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าเป็นการประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์งานเผยแผ่พระสงฆ์ที่ทำงานอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้^{๒๒}

๑. งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปเผยแผ่จาริกหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของพระธรรมและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำจังหวัด (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ความมุ่งหมายที่พัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาท และเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่าง

^{๒๒} บุญศรี พานะจิตต์และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

ถูกต้องและเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมะในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจโดย มีพระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกพุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗-๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑-๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖-๑๘ ปี

๖. การเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชน ตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัดโครงการลานวัดลานใจการกีฬา เป็นต้น

ปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาว่า การเผยแพร่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้ามีวิธีการดำเนินการในการประสานมนุษย์สัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ ๓ ประการอยู่เสมอ และในทุกๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการ คือ ๑) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา ๒) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา ๓) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขาจึงกล่าวได้ว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรมการสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ(หลัก)ในการปฏิบัติ(การแสดงธรรม)ให้มีเหตุผลต่อเนื่องไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจน ในแต่ละประเด็นแสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งประโยชน์ต่อมหาชนผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น ให้เกิดความกระตือรือร้นทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งสอนให้เกิดประโยชน์แก่มหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาที่มีในโลก ที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างมกมาย พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนอยู่เสมอว่าให้คิดถี่ถ้วนรอบคอบให้ดีก่อนแล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลังหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุ ก็ไม่มีผล ด้วยเหตุดังนี้ บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดี จึงประกาศให้ทราบมีลักษณะ อะลุ่มอล่วย แสดงถึงการมี

น้ำใจกว้างไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรม นับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร^{๖๓}

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) ได้กล่าวว่า เทคนิคเป็นภาษาต่างประเทศ ตรงกับภาษาไทยว่า ศิลปะๆ คือ วิธีการเผยแผ่ที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องประกอบด้วย สิ่งเหล่านี้ คือ คำคมชนิด, สุภาษิตหน้อย, อร่อยต้องมีคำกลอน, ไม่มัวงนอนต้องมีชาขัน, ตรึงใจไปนานต้องมีแห่, รวมความว่า ต้องมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ศาสตร์ คือ ความรู้ ศิลป์ คือ วิธีการหรือเทคนิค^{๖๔}

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทรโร) ได้ให้ความหมายของการเผยแผ่ว่าเป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรงในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ องค์ ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อุตฺตาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ จงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. ภูมิธรรมมีกัตตะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น
๒. สัมปรายิกัตตะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้นไป
๓. ปรมัตตะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน^{๖๕}

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุนยากร) ได้กล่าวว่า พระสงฆ์ควรมียุทธวิธีช่วยแก้ไขปัญหามหันตภัยให้มากขึ้นและอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง บทบาทของพระสงฆ์จึงไม่ควรจะเป็นเพียงการแสดงธรรมและประกอบพิธีกรรม เช่นในอดีตเท่านั้น ควรนำสิ่งที่สอนนั้นไปปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะของกิจกรรมร่วมกับชุมชนจนถึงรากหญ้า เพราะโอกาสที่ประชาชนจะเรียนรู้พุทธธรรมอย่างเต็มรูปแบบด้วยตนเองนั้นเป็นการยาก และการเรียนทฤษฎีเชิงปริยัติที่ขาดพื้นฐานทางพุทธธรรมที่ดีพอให้

^{๖๓} ปิ่น มุกกันต์, มุมสว่าง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓), หน้า ๒๐๕.

^{๖๔} พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๗.

^{๖๕} พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทรโร), คม ชัด ลึก เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

เข้าใจไม่ใช่เรื่องง่ายเช่นกัน พระสงฆ์จึงควรนำหลักคำสอนด้านปริยัติหรือทฤษฎีนั้นไปเสนอ แก่ชุมชนผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นเกี่ยวกับการสอนผ่านพิธีกรรมของพระสงฆ์ในอดีต^{๖๖}

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) ได้กล่าวว่า หน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ เผยแผ่ธรรม นำการปฏิบัติ พัฒนา และปฎิภาสกิจ ดังนั้น งานเผยแผ่จึงเป็นงานแรกที่ทุกรูป จะพึงกระทำ แต่ทำไมจึงทำไม่ได้ดี เพราะมีสาเหตุใหญ่ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความแตกฉานในธรรม มีความรู้ขั้นสัญญา ไม่ถึงขั้นทฎฐิ และระดับญาณ

๒. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดธรรม ไม่เคยฝึกการพูด ในที่ชุมนุมชน หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ใช้เสียงเบา ใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่เตรียมตัว ไม่สังเกต ติดรูปแบบ ใช้เวลามาก เป็นต้น

๓. ผู้เผยแผ่ขาดความพอใจ เต็มใจ และความรักในการสอนธรรม เผยแผ่ธรรม เอาแต่ฝ่ายรับ ไม่ทำแบบฝ่ายรุก^{๖๗}

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่ต้องร่วมมือร่วมใจทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา มีพระภิกษุสงฆ์เป็นแกนนำ โดยประยุกต์ใช้วิธีการเผยแผ่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมสังคมปัจจุบัน รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มคนอื่นมีเหตุผลที่ดี มีน้ำใจกว้างไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนอาศัยศักยภาพของวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนจัดการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนผ่านโครงการต่างๆ เช่น โครงการอุทยานการศึกษา สวนสมุนไพรในวัด ลานวัดลานใจการกีฬา ทำงานเผยแผ่เชิงรุกมากขึ้น

๒.๓.๓ คุณสมบัติของผู้สอนหรือนักเผยแผ่

พุทธวิธีในการสอนนั้นต้องเริ่มต้นจากปรัชญาขั้นพื้นฐานอันได้แก่ กัลยาณมิตรและมีสติปัญญาไหวพริบที่ชาญฉลาดเป็นเบื้องต้น จากนั้นต้องประกอบด้วยหลักของนักเผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นกัลยาณมิตร เป็นอันดับต่อไปเพราะในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ผู้เผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นต้องประสานสัมพันธ์กัน มีความกรุณาต่อกันโดยเฉพาะในด้านการอบรมสั่งสอนนั้น ย่อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญให้เกิดคุณลักษณะของผู้สอนซึ่งเรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร ดังนั้น พระธรรมกถึกหรือนักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร ๗ ประการ ดังนี้

^{๖๖} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยคุณากร), “ยุคสมัยของความขัดแย้ง : พระสงฆ์ยุคใหม่ควรตีความและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒) : ๓๖-๓๗.

^{๖๗} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), จิตวิทยาการเผยแผ่, (กรุงเทพมหานคร : สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต), ๒๕๕๑, หน้า ๖๓.

๑. ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ ในฐานะเป็นที่สบายและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

๒. ครุ เป็นที่เคารพ ในฐานะประพาศสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย

๓. ภาวนีโย เป็นที่ยกย่องในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริงทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ

๔. วตฺตา จ เป็นนักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

๕. วจนฺทโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

๖. คมภิรณฺจ กถิ กตฺตา เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยาก ซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

๗. โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในฐานะ คือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย^{๖๔}

๒.๓.๔ ลีลาการสอน

การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งแม้ที่เป็นเพียงธรรมมิกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะทำเนนไปอย่างสำเร็จผลดีโดยมองคฺประกอบที่เป็นคุณลักษณะที่เรียกได้ว่า เป็นลีลาในการสอน มี ๔ ประการ คือ

๑) สันทิสฺสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือจะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา

๒) สมหาปนา ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือสิ่งใดควรปฏิบัติหรือหักทําก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับอยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ

๓) สมุตเตชนา ระวังให้อาจหาญแก่ว้าว้าว คือปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิด ความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งาน ไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก

๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง คือบำรุงจิตให้ชุ่มชื่นเบิกบานโดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไปทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ^{๖๕}

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐๔.

๒.๓.๕ หลักการสอน

พระพุทธองค์ได้ตรัสองค์แห่งธรรมกถึก ๕ ประการ คือ

- ๑) อนุพุทฺธิกถิ กล่าวความไปตามลำดับ คือแสดงหลักธรรม หรือเนื้อหาวิชาตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ
- ๒) ปริยายทสฺสาวิ ซึ่งแจกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกเยื้องไปต่าง ๆ ตามแนวเหตุผล
- ๓) อนุทยติ ปฏิจฺจ แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือสอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่เขา
- ๔) น อามิสฺนฺตโร ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือสอนเขามีใจเพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕) อุตฺตนาญจ ปรณฺจ อนุปฺพหฺจ แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือสอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น^{๖๙}

หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้วเมื่อทรงพระดำริที่จะประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระองค์จึงทรงระลึกถึงพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ จึงเสด็จไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันพระองค์ได้แสดงปฐมเทศนาเป็นครั้งแรกคือพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร จนท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นคนแรก และได้ขอบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุพระองค์ทรงประทานอนุญาตให้การอุปสมบท ถือว่าท่านเป็นพระภิกษุ รูปแรกในพระพุทธศาสนา ต่อมาพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอนัตตลักขณสูตร แก่พระปัญจวัคคีย์ที่เหลือ จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์หมดทุกรูป และได้ทรงแสดงธรรมแก่สกุลบุตรพร้อมเพื่อนอีก ๕๔ คน จนบรรลุอรหัตผลในเวลาต่อมา จึงมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในขณะนั้น ๖๑ รูปรวมทั้งพระพุทธองค์ด้วย ดังนั้น พระองค์ทรงส่งพระภิกษุสงฆ์ทั้ง ๖๐ รูป ออกไปประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยให้แยกกันไปในทิศทางต่าง ๆ ให้ไปรูปเดียว ส่วนพระองค์เองเลือกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม^{๗๐}

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ออกประกาศพระพุทธศาสนาโดยเริ่มต้นที่ผู้นำศาสนาด้วยการเสด็จไปโปรดพราหมณ์ปัญจวัคคีย์ผู้คงแก่เรียนมีจิตใจที่มุ่งมั่นเต็มเปี่ยมด้วยความปรารถนาว่าจักได้บรรลุธรรมตามพระพุทธองค์จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ หลังจากนั้นเสด็จไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้องซึ่งมีบริวาร ๑,๐๐๐ คน โดยชฎิล ๓ พี่น้องนี้เป็นเจ้าลัทธิใหญ่ที่นิยมการบูชาไฟและเป็นที่เคารพนับถือของพระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวแคว้นมคธเป็นอย่างดี

^{๖๙} ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒๒/๑๒๔.

^{๗๐} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

^{๗๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๔๗/๑๘-๔๘.

มาก พระองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาอาทิตตปริยายสูตรและแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้ชฎิลกลุ่มนี้เข้ามานับถือพระพุทธศาสนาจนประสบความสำเร็จได้บรรลุธรรมและอุปสมบทเป็นภิกษุทั้งหมด^{๗๒}

ต่อจากนั้นพระองค์เสด็จไปหาผู้นำทางการเมือง คือพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชอาคันตุกะและข้าทาสบริพารพระเจ้าพิมพิสารและข้าราชบริพารพอเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่ตนนับถือได้ประกาศตนเป็นสาวกของพระพุทธองค์แล้วก็คลายหึงหวั่นและน้อมใจฟังพระธรรมเทศนาด้วยความเคารพ ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา ต่อมาพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายวัดเวฬุวันแด่พระสงฆ์โดยมีพระพุทธองค์ทรงเป็นประมุข^{๗๓} นอกจากนี้พระองค์ยังทรงแสดงธรรมเทศนาสั่งสอนเหล่าผู้นำทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อสังคมและประเทศชาติด้วยพระองค์เอง ผู้นำทางเศรษฐกิจที่พระองค์เสด็จไปโปรดคือ ยสกุบุตรพร้อมบิดามารดา ภรรยาและมิตรสหายรวม ๕๔ คน^{๗๔} วิธีการเผยแผ่ธรรมะโดยการเข้าหาหัวหน้าผู้เป็นผู้นำทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจเช่นนี้นับเป็นวิธีการที่มีความชาญฉลาดและแยบยลในตัวอย่างมาก เหมือนกับยิงปืนนัดเดียวได้นกทั้งฝูง เพราะคนเหล่านี้ต่างมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่งทั้งเป็นผู้ที่มีพวกพ้องและบริวารมาก เมื่อคนเหล่านี้หันมาศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ ผู้คนในสังคมนั้นก็มักจะหันมานับถือตามไปด้วย จะเห็นได้ว่าในช่วงแรกของการเผยแผ่ธรรมะนั้นพระองค์ทรงใช้วิธีการนี้มาโดยตลอด ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักมีประชาชนให้ความเลื่อมใสศรัทธาเข้ามานับถืออย่างมากมายนับได้ว่าเป็นพระปรีชาสามารถของพระพุทธองค์และพระสาวกทั้งหลายด้วย ผู้นำศาสนานั้นบางทีอาจจะมีความสำคัญหรือทรงอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนมากกว่านักปกครอง เพราะนักปกครองมักควบคุมประชาชนด้วยอาวุธหรือด้วยอำนาจ ส่วนผู้นำทางศาสนานั้นควบคุมประชาชนด้วยธรรมะ ฉะนั้นประชาชนจึงมีความมั่นคงเลื่อมใสต่อพระและนักบวช นอกจากความเลื่อมใสศรัทธาแล้วยังช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการทำงานบำรุงพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาอย่างดีด้วยการสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ และสร้างวัดวาอารามต่างๆ พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติทางสังคมชนชั้นที่ชาวชมพูทวีปยึดถือมานาน เช่น ศาสนาพราหมณ์มีข้อบัญญัติทางสังคมหลายด้าน เช่น เรื่องวรรณะ ที่กำหนดให้แต่ละวรรณะมีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด มีการกำหนดให้แต่ละวรรณะยึดถือและปฏิบัติอยู่ในวรรณะของตนเองมิให้สวามิภักดิ์กับวรรณะอื่นๆ โดยเฉพาะวรรณะศูทรที่ไม่สามารถมีสิทธิในสังคม กำหนดให้วรรณะพราหมณ์เป็นวรรณะประเสริฐสูงสุด อันถือได้ว่าเป็นการลดทอนสิทธิของวรรณะอื่นๆ พระองค์ตรัสปฏิเสธแนวคิดดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง และทรงสอนว่า

“บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่

^{๗๒} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๕๔/๑๘-๖๕.

^{๗๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๕๔/๑๘-๖๕.

^{๗๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๕-๓๑/๓๑-๔๐.

หรือไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่

บุคคลเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม

หรือไม่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม”^{๗๕}

หมายความว่า คนดี หรือชั่วมิใช่ชาติตระกูล แต่ขึ้นอยู่กับกระทำของผู้คน หากทำดีก็เป็นคนดี และหากทำชั่วก็เป็นคนชั่วนอกจากนั้นพระองค์ยังทรงปฏิเสธทางสุดโต่ง ๒ ทาง คือ กามสุขัลลิกานุโยค คือการหมกมุ่นในกามสุข กับอัตตกิลมณานุโยค คือการทรมานตนเอง พระองค์ทรงเคยปฏิบัติเช่นนั้นมาก่อนแล้วทรงยืนยันว่าเป็นหนทางที่ผิดไม่ใช่หนทางที่จะนำสัตว์โลกไปสู่ทางบรรลุมรรคได้ ทรงแนะนำให้ดำเนินในทางสายกลางอันได้แก่มรรคมรรค ๘ หรือมัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางปฏิบัติที่ไม่เข้มงวดและไม่หละหลวมเกินไปทรงถือว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด^{๗๖} พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมและลัทธิต่างๆ โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์จึงทำให้พระพุทธเจ้าต้องมีความเกี่ยวข้องกับถ้อยคำทางศาสนา ด้วยมีความมุ่งมั่นที่จะประกาศพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงอย่างรวดเร็ว จึงไม่ทรงหักล้างคำสอนหรือถ้อยคำของศาสนาอื่นอย่างทันที แต่พยายามให้กลมกลืนกันไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่รู้ตัวหรือบางทีก็ใช้วิธีการโอนอ่อนผ่อนตาม คำสอนใดถูกต้องดีงามพระองค์ก็ทรงรับรองว่าถูกต้องดีงามเป็นของสากลโดยธรรมชาติ คำสอนของศาสนาพราหมณ์มีอยู่อย่างไร พระองค์ไม่ทรงหักล้าง แต่จะทรงปฏิรูปใหม่ นำมาใช้ในทางพระพุทธศาสนาเช่น คำว่า พรหม ทางศาสนาพราหมณ์หมายถึง ผู้สร้างโลก แต่พระองค์ทรงเอามาใช้ในความหมายใหม่ หมายถึงมารดาบิดา^{๗๗} คำสอนใดที่มีความขัดแย้งกับพุทธศาสนาทรงชี้แจงแถลงให้เห็นว่าการปฏิบัติเช่นนั้นไม่ใช่แก่นสารพร้อมทั้งแนะนำแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้ เช่น การบูชาบุญ ในคำสอนเดิม หมายถึงการฆ่าสัตว์บูชาบุญแต่พระองค์ทรงสอนในความหมายใหม่ หมายถึงการบูชามารดาบิดา สมณพราหมณ์ เป็นต้น^{๗๘}

วิธีการนี้เป็นวิธีที่สืบเนื่องมาจากวิธีการดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น กล่าวคือ เมื่อทรงอธิบายชี้แจงถึงส่วนดีส่วนบกพร่องของศาสนาพราหมณ์แล้ว ได้เสนอหลักการใหม่ที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้ว ขึ้นแทนที่และเผยแพร่หลักคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์และสรรพสิ่ง หลักธรรมที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์ คือความเป็นของไม่เที่ยงความเป็นทุกข์ และความเป็นของไม่ใช่ตัวตน ความไม่คงที่แน่นอนของสรรพสิ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามเหตุปัจจัยที่อาศัยกันเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาที่ผ่านไป และ

^{๗๕} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๔๖๐/๕๘๑.

^{๗๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐-๒๕.

^{๗๗} อญ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๓/๑๐๗-๑๐๘.

^{๗๘} อญ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๔๗/๗๐-๗๔.

หลักอริยสัจ ๔ ถือได้ว่าเป็นหลักหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่สำคัญครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา กุศลธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในอริยสัจทั้งสิ้น พระพุทธองค์ทรงบรรจุธรรมก็ด้วยหลักธรรมข้อนี้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นและดับไปอย่างมีเหตุปัจจัย เป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาแสดงเพื่อโปรดสัตว์มากที่สุด

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต

๒.๔.๑ ความหมายของพระธรรมทูต

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึง พระธรรมทูต ไว้ดังนี้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พระธรรมทูต พระธรรมจาริก หมายถึงภิกษุที่เดินทางไปแสดงธรรมในที่ต่างๆ ทำหน้าที่เหมือนทูตทางธรรมหรือทูตของพระศาสนา พระธรรมทูตเริ่มมีครั้งแรกเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจนมีพระสาวกมากรูปแล้ว จึงส่งพระสาวกเหล่านั้นไปประกาศธรรมในที่ต่างๆ โดยตรัสว่า "เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชุมชน เพื่ออนุเคราะห์แก่ประชุมชน" ดังนี้ เป็นต้น พระธรรมจาริก มีความหมายเดียวกันกับพระธรรมทูต แต่เป็นคำบัญญัติที่เกิดขึ้นทีหลังคำว่าพระธรรมทูต ปัจจุบันแบ่งพระธรรมทูตออกเป็น ๒ ประเภทคือ พระธรรมทูตในประเทศ กับ พระธรรมทูตต่างประเทศ^{๗๙}

พระธรรมเจดีย์ (ประกอบ ธมฺมเสฏฺฐโ) ได้ให้ความความหมายไว้ว่า คำว่าพระธรรมทูต ใช้เฉพาะในวงการพระพุทธศาสนา หมายถึง การเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หน้าที่ของพวกเราไม่เพียงแต่รักษาคำสั่งสอน ต้องเผยแผ่คำสั่งสอนด้วย ในอดีตเพียงแต่รักษาก็เพียงพอเพราะพระพุทธศาสนาไม่มีคู่แข่งแต่ในยุคปัจจุบันนี้พระพุทธศาสนามีคู่แข่งมาก จึงจำเป็นที่เราทั้งหลายนอกจากรักษาแล้วต้องทำให้แพร่ขยายด้วย^{๘๐}

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), ได้กล่าวไว้ว่า พระธรรมทูต แปลว่า ทูตธรรมะ หมายถึง ผู้นำธรรมะไปเผยแผ่ เทียบได้กับทางฝ่ายบ้านเมือง ก็มีราชทูต มีรัฐทูต แต่ว่าทูตในทางธรรมะมีความหมายต่างจากทูตอื่นทูตในทางบ้านเมืองนั้นไปเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ เป็นเรื่องของโลกมนุษย์ที่มีการแบ่งกันเป็นหมู่ชนเป็นชนชาติต่างๆแต่ละชนชาติก็ย่อมพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเองราชทูต รัฐทูตทำหน้าที่เป็นตัวแทนของแผ่นดินของชาติของประเทศนั้นๆ มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประเทศของตนเองไปเจรจากับ

^{๗๙} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘. หน้า ๖๔๖.

^{๘๐} พระธรรมเจดีย์ (ประกอบ ธมฺมเสฏฺฐโ), *คู่มือพระธรรมทูต*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๖๑.

ประเทศที่ตัวไปทำหน้าที่นั้นต่างจาก พระธรรมทูต ที่ว่าพระธรรมทูตนั้นเป็นทูตธรรมะนำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน^{๔๑}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการเผยแผ่โอวาท ปาฏิโมกข์ที่พระพุทธองค์ทรงใช้เป็นผลสำเร็จ โดยเฉพาะส่วนสุดท้าย คือ อนุปวาโท อนุปมาโต ไม่ว่ารายใคร ไม่กระทบกระทั่งใคร พระธรรมทูตจะต้องเป็นมิตรกับทุกฝ่าย จงเป็นคนปากช้า แต่หูตาไว พุดน้อย ทำให้มาก ดูให้มาก นิ่งให้มาก ปาฏิโมกฺเข จ ส่วโร สำรวมรักษาพระวินัย ให้มากที่สุด มตฺตญฺญตา จ ภตฺตสฺมี รู้ประมาณในการรับ การบริโภคอาหาร ปนฺตญฺจ สยนาสนํ อยู่ง่าย และสุดท้ายสำคัญที่สุดคือ อธิจิตฺเต จ อาโยโค เป็นการทำความเพียรทางจิต อยู่ด้วย อารมณ์กรรมฐานอย่างเอาจริงเอาจัง ฝึกความอดทนให้มาก เพราะนั้นเป็นหนทางให้บรรลุ เป้าหมายหรืออุดมการณ์อันสูงสุดของพระธรรมทูตสายต่างประเทศของคณะสงฆ์ไทย ทั่วประเทศ^{๔๒}

พระวิเทศโพธิคุณ (วิริยฤทธิ์ วิริยทุโร) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันพระธรรมทูตไม่ใช่เทศน์เป็นอย่างเดียว จะต้องเป็นนักการทูต นักวิชาการ นักสังคมสงเคราะห์ นักกฎหมาย นักจัดกิจกรรม นักบริหาร นักปรัชญา นักการจัดการ นักเขียน นักพูดและนักสังเกตการณ์ คุณสมบัติทั้งหมดนี้พระธรรมทูตต้องมี อยู่ในตัว สิ่งที่ต้องตระหนักให้มากที่สุด หลักของนักเผยแผ่ พระพุทธศาสนา คือ ความเป็นนักบวช^{๔๓}

บรรจบ บรรณรุจิ ได้กล่าวไว้ว่า พระธรรมทูตจะต้องดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน มีชีวิตแบบเรียบง่ายไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นผู้สำรวมระวังในการบริโภค ใช้สอยเสนาสนะ เช่น พระขทรวินัยเรวตะ ผู้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงัดไม่เบียดเบียนใคร มีแต่แผ่เมตตาธรรมให้แก่บุคคลอื่น^{๔๔}

สรุปได้ว่า พระธรรมทูต นอกจากเป็นทูตนำธรรมะสู่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั้งในประเทศและนอกประเทศแล้ว ยิ่งในยุคปัจจุบันนี้พระพุทธานุศาสนามีคู่แข่งมาก จึงจำเป็นที่เราต้องช่วยกันนำพุทธธรรมให้เผยแผ่ขยายออกไปสู่จิตใจคนผู้ศรัทธา สิ่งที่พระธรรมทูตต้องตระหนัก

^{๔๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *งานพระธรรมทูตในพระธรรมทูตในต่างประเทศ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๖.

^{๔๒} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์*, ในอนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐-๕๓.

^{๔๓} พระวิเทศโพธิคุณ (วิริยฤทธิ์ วิริยทุโร), *วิสัยทัศน์การเผยแผ่ในแดนพุทธภูมิ*, (กรุงเทพมหานคร : อาหารการพิมพ์), หน้า ๒๖.

^{๔๔} บรรจบ บรรณรุจิ, *อัสติมหาสาวก*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๙.

นั่นก็คือเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักของโอวาทปาฏิโมกข์ที่พระพุทธองค์ทรงประทานแก่พระอรหันต์ในวันมาฆบูชาในครั้งพุทธกาล

๒.๔.๒ พระธรรมทูตในอดีต

พระธรรมทูต ได้แก่ ภิกษุผู้ทำหน้าที่ประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการแสดง และประพาดิตนเป็นแบบอย่างแก่โลก เกิดมีพระธรรมทูตเป็นครั้งแรกเมื่อก่อนพุทธศก ๔๕ ปี (คือ ๒๔๘๒ ปี) อันเป็นระยะหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสไม่นานนัก และทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นธรรมราชา(ราชาแห่งธรรม) มิใช่เป็นทูตของผู้ใดอื่นทั้งสิ้น โดยพระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระธรรมทูตเป็นครั้งแรกด้วยพระองค์เอง เพื่อให้พระธรรมทูตจาริกไปประกาศ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับพระองค์ ให้โลกได้รู้จัก และให้เกิดประโยชน์สุขแก่โลกอย่างแท้จริง^{๔๔}

๒.๔.๓ งานพระธรรมทูตในประเทศไทย

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้รับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พระภิกษุสงฆ์ไทยในอดีตก็ได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้พระพุทธศาสนามั่นคงอยู่กับประเทศไทยคราบนานเท่านานตลอดมา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการจัดตั้งพระธรรมทูตไปประกาศหลักพุทธธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายต่าง ๆ คณะสงฆ์ก็ได้ดำเนินการตามสถานการณ์ที่จำเป็นตามความเสี่ยสละของแต่ละท่าน โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรการเผยแผ่ (ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔) จนมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๕ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ ซึ่งในระยะเวลา ๒ ปีแรก งานพระธรรมทูตก็ได้สะดุดหยุดลงเป็นบางส่วนแต่ก็ยังมีพระสงฆ์ดำเนินการอยู่บ้าง โดยใช้ชื่อว่านักเผยแผ่บ้าง พระธรรมจาริกบ้าง ซึ่งต่างรูปต่างทำกันไปตามความศรัทธามุ่งมั่นจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง จึงยังไม่เป็นเอกภาพ ทั้งยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เพื่อให้สอดคล้องกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐบาลโดยหน่วยงานที่รับสนองงานของคณะสงฆ์ในสมัยนั้นคือกรมการศาสนา จึงกำหนดนโยบายฟื้นฟูงานพระธรรมทูต โดยได้การประสานและส่งเสริมการทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตของท่านเหล่านั้นให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้วยการจัดตั้งโครงการพระธรรมทูตขึ้นมา เพื่อดำเนินการรับสนองงานคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกให้เป็นรูปธรรมชัดเจน นับแต่นั้น งานพระธรรมทูตของคณะสงฆ์ก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเป็นทางการ และพัฒนารูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องมา โดยคณะสงฆ์ได้จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพระธรรมทูตโดยตรง เรียกว่า กองงานพระธรรมทูต มีฐานะเทียบเท่า กองธรรม

^{๔๔} สง่า พิมพ์พงษ์, **คู่มือพระธรรมทูต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

สนามหลวง และกองบาลีสนามหลวง เป็นหน่วยงานของคณะสงฆ์ ที่ตั้งขึ้นเพื่อรังสรรค์ ขับเคลื่อนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะมีองค์ประกอบในการบริหารจัดการองค์การ คือ กำหนดให้พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จพระราชคณะรูปหนึ่ง แม่กองและรองแม่กองอีก ๒ รูป ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามมหาเถรสมาคมมีสำนักงานเลขานุการดูแลรับผิดชอบงาน และกำหนดให้มีสำนักงานพระธรรมทูตที่แบ่งออกเป็น ๙ สายตามแบบอย่างการจัดส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่าง ๆ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพร้อมทั้งกำหนดให้มีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตอีกด้วย^{๘๖}

งานพระธรรมทูตยุคเริ่มแรกในประเทศไทย กรมการศาสนาได้ฟื้นฟูจัดให้มีงานพระธรรมทูตขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๐๗ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๐๘ โดยมีความมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนาให้มีศีลธรรมประจำใจมีความเคารพรักต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ได้ทดลองดำเนินงานโดยอาราธนาพระเถระผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าคณะอำนวยการ จัดส่งพระสงฆ์ออกจาริกประกาศพระศาสนาในถิ่นต่าง ๆ มหาเถรสมาคม มีมติให้รับงานเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาในรูปแบบของพระธรรมทูตนี้เป็นกิจกรรมถาวร โดยตั้งเป็นกองงานพระธรรมทูต ขึ้นดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๙ เป็นลำดับมาโดยมอบหมายให้

สมเด็จพระวันรัต (ปุ่น) เป็นแม่กองงานพระธรรมทูต

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์) เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๑

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ธีร์) เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๒

ครั้งต่อมา เมื่อสมเด็จพระวันรัต ได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระมหาธีรวงศ์มรณภาพ มหาเถรสมาคมจึงมีมติมอบให้ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เป็นแม่กองงานพระธรรมทูต และมอบให้พระพุทฺพจนวราภรณ์ (ทองเจือ) เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๑ มอบให้ พระพรหมคุณาภรณ์ (เกี้ยว) เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๒

ต่อมาพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระธีรญาณมุนีและได้มรณภาพ มหาเถรสมาคมจึงมีมติมอบให้พระพุทฺพจนวราภรณ์ (ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) เป็นแม่กองงานพระธรรมทูต และมอบให้พระพรหมคุณาภรณ์ (ปัจจุบันได้รับสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระพุฒาจารย์) เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๑ มอบให้พระธรรมธีรราชมหามุนี(ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นรองสมเด็จพระพุทธปาพจนบดี และปัจจุบันได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์)เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๒

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑-๑๒.

การบริหารงานพระธรรมทูต ได้แผ่ขยายขอบข่ายงานเป็นหลายฝ่ายแต่ยังขาดระเบียบที่จะให้พระธรรมทูตได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ในการประชุมปัจฉิมนิเทศงานพระธรรมทูต วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ ณ ห้องประชุมกรมการศาสนา ที่ประชุมมติว่า เพื่อให้งานพระธรรมทูตมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และให้การทำงานสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน สมควรแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปรับปรุงงานพระธรรมทูต จึงได้มีคำสั่งแม่กองงานพระธรรมทูต ที่ ๑/๒๕๓๒ เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานปรับปรุงงานพระธรรมทูต สั่ง ณ วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๓๒^{๘๗} และในการประชุมปัจฉิมนิเทศงานพระธรรมทูต เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๓ ณ ห้องประชุมกรมการศาสนา คณะทำงานปรับปรุงงานพระธรรมทูต ได้เสนอร่างระเบียบกองงานพระธรรมทูตเพื่อให้ที่ประชุมได้พิจารณา แต่เนื่องจากร่างระเบียบดังกล่าวมีความละเอียดอ่อนจะต้องใช้เวลาพิจารณาอย่างรอบคอบ จึงได้มีคำสั่งแม่กองงานพระธรรมทูต ที่ ๑/๒๕๓๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณาร่างระเบียบกองงานพระธรรมทูต สั่ง ณ วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๓๓^{๘๘} คณะทำงานชุดที่ ๒ นี้ ได้พิจารณากลับกรอร่างระเบียบดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ปรับปรุงงานพระธรรมทูตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การบริหารงานพระธรรมทูตในประเทศไทย จึงได้ถือ “ระเบียบกองงานพระธรรมทูต” เป็นหลักปฏิบัติสืบมา

การปฏิบัติหน้าที่ของกองงานพระธรรมทูต มีหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแนวทางปฏิบัติ และจัดองค์กรให้เหมาะสมเพื่อการนี้ได้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมบุคลากรในองค์กรอยู่เสมอ โดยมีคณะกรรมการบริหารงานกองงานพระธรรมทูตชุดปัจจุบัน^{๘๙} ดังนี้

แม่กองงานพระธรรมทูต สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร, รองแม่กองงานพระธรรมทูตรูปที่ ๑ สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลาจารย์ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร รูปที่ ๒ สมเด็จพระมหาหมื่นวงศ์ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร

สำนักงานเลขานุการ เลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๑ พระพรหมโมลี วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, รูปที่ ๒ พระเทพปริยัติวงศ์ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, รูปที่ ๓ พระเทพวรเวที วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, รูปที่ ๔ พระศรีคุณาภรณ์ วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร

เลขานุการรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๑ พระธรรมรัตนากาญจน์ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, รูปที่ ๒ (ว่าง)

^{๘๗} สำนักงานเลขานุการกองงานพระธรรมทูต, ระเบียบกองงานพระธรรมทูต พ.ศ.๒๕๓๔, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : อาหารการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔-๒๖.

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๗-๒๘.

^{๘๙} กองงานพระธรรมทูต. กรรมการบริหารกองงานพระธรรมทูต. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.ddhad.org/?file=page&op=committee>. [๒๐ ธ.ค. ๒๕๕๔].

สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต หัวหน้าสำนักฝึกอบรมฯ พระวิสุทธิวงศาจารย์ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, รองหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต พระพรหมโมลี วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, เลขานุการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต พระศรีคัมภีรญาณ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร

สำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต ผู้ตรวจการภาคกลาง พระธรรมรัตนากร วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, ประจำสำนักผู้ตรวจการภาคกลาง พระอาทรปริยัติกิจ วัดเทพศิลา กรุงเทพมหานคร

ผู้ตรวจการภาคเหนือ พระธรรมราชานุวัตร วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย

ผู้ตรวจการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระพรหมสุธี วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร, ประจำสำนักผู้ตรวจการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระธรรมภาวนาวิกรม วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร, พระราชวรดิฐ วัดเพชรสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้ตรวจการภาคใต้ พระพรหมจริยาจารย์ วัดกะพังสุรินทร์ จังหวัดตรัง, ประจำสำนักผู้ตรวจการภาคใต้ พระราชวรการ วัดกะพังสุรินทร์ จังหวัดตรัง

สำนักงานพระธรรมทูต หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๑ สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดพิชยญาติการาม กรุงเทพมหานคร, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๑ พระเทพวิสุทธิธารณ์ วัดอินทาราม กรุงเทพมหานคร, พระราชปฏิญาณมุนี วัดประยุรวงศาวาส กรุงเทพมหานคร, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๑ พระราชวิริยาลังการ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๒ พระธรรมปิฎก วัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๒ พระธรรมปริยัติโมลี วัดบพิตรพิมุข กรุงเทพมหานคร, พระราชกิตติเมธี วัดพระนอนจักรสีห์ จังหวัดสิงห์บุรี, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๒ พระราชพุทธิวรารณ์ วัดกวีศาราม จังหวัดลพบุรี

หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๓ พระพรหมโมลี วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๓ พระธรรมเสนานุวัตร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก, พระธรรมรัตนดิลก วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๓ พระมหาเดชจำลอง พุทธิเตโช วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร

หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๔ พระวิสุทธิวงศาจารย์ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๔ พระเทพวรสิทธิอาจารย์ วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระราชคุณาภรณ์ วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๔ พระปิฎกโกศล วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร

หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๕ พระพรหมเวที วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๕ พระเทพมุนี วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร, พระเทพวรคุณ วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๕ (ว่าง)

หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๖ พระพรหมสิทธิ วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๖ พระราชโมลี วัดจักรวรรดิราชาวาส กรุงเทพมหานคร, พระเมธีสุทธินิกร วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๖ พระวิจิตรธรรมาภรณ์ วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร

หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๗ พระพรหมมุนี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๗ พระราชมุนี วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๗ พระสิริวัฒน์ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร

หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๘ พระธรรมกิตติวงศ์ วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๘ พระภาวนาวิริยคุณ วัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๘ พระครูโสภิตธรรมรังสี วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร

หัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๙ พระธรรมวิมลโมลี วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี, รองหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๙ พระธรรมวงศาจารย์ วัดโคกสมาณคุณ จังหวัดสงขลา พระเทพปัญญาโมลี วัดประชุมโยธี จังหวัดพังงา, เลขานุการพระธรรมทูตสายที่ ๙ พระมหาสมชาย สัจจิตโต วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี

กองงานพระธรรมทูต ได้ดำเนินการบริหารจัดการงานพระธรรมทูต โดยอาศัยระเบียบกองงานพระธรรมทูต ว่าด้วยการจัดระเบียบงานพระธรรมทูต พ.ศ. ๒๕๓๔ แนวทางปฏิบัติซึ่งกำหนดให้มีพระธรรมทูต ๓ ฝ่าย คือ

๑) พระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ ได้แก่ แม่กองงานพระธรรมทูต พร้อมทั้งรองแม่กองงานพระธรรมทูต หัวหน้าและรองหัวหน้าสำนักฝึกอบรม ผู้ตรวจการ และเลขานุการของแต่ละท่าน

๒) พระธรรมทูตฝ่ายบริหาร ได้แก่ หัวหน้า รองหัวหน้าพระธรรมทูต ๙ สาย หัวหน้าและรองหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัดและอำเภอ พร้อมทั้งเลขานุการของแต่ละระดับ และพระธรรมทูตประจำศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด

๓) พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ ได้แก่ พระธรรมทูตประจำหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ

กองงานพระธรรมทูตได้จัดแบ่งส่วนงานพระธรรมทูตในประเทศออกเป็น ๙ สาย โดยมีหัวหน้าสาย และพื้นที่การปฏิบัติงานดังนี้

สายที่ ๑ มีสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดพิชยญาติการาม กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสายรับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑ (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) และ ภาค ๑๔ มี ๗ จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร

สายที่ ๒ มีพระธรรมปิฎก วัดพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี เป็นหัวหน้าสาย
รับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ และ ภาค ๓ มี ๗ จังหวัด ได้แก่ ออยุธยา
อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี

สายที่ ๓ มีพระพรหมโมลี วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย
รับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔ และ ภาค ๕ มี ๘ จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์
กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์

สายที่ ๔ พระวิสุทธีวงศาจารย์ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย
รับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๖ และ ภาค ๗ มี ๘ จังหวัด ได้แก่ ลำปาง
เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่าน เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน

สายที่ ๕ มีพระพรหมเวที วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้า
สายรับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๘ และภาค ๙ มี ๙ จังหวัด ได้แก่ อุตรธานี
หนองคาย หนองบัวลำภู เลย สกลนคร ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด

สายที่ ๖ มีพระพรหมสิทธิ วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย
รับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๐ และ ภาค ๑๑ มี ๑๐ จังหวัด ได้แก่
อุบลราชธานี ศรีสะเกษ นครพนม ยโสธร มุกดาหาร อำนาจเจริญ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ
สุรินทร์

สายที่ ๗ มีพระพรหมมุนี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร
เป็นหัวหน้าสายรับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๒ และ ภาค ๑๓ มี ๘ จังหวัด
ได้แก่ ปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา สระแก้ว ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด

สายที่ ๘ มีพระธรรมกิตติวงศ์ เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร
เป็นหัวหน้าสาย รับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ และ ภาค ๑๖ มี ๗ จังหวัด
ได้แก่ ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช

สายที่ ๙ มีพระธรรมวิมลโมลี วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี เป็นหัวหน้า
สายรับผิดชอบในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๗ และภาค ๑๘ มี ๑๑ จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต
ตรัง กระบี่ พังงา ระนอง พัทลุง สงขลา ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล

โดยมีสำนักงานพระธรรมทูตสายละ ๑ แห่ง ตั้งอยู่ ณ วัดที่หัวหน้าพระธรรมทูต
สายนั้นกำหนดขึ้น มีหน้าที่บังคับบัญชาควบคุมงานพระธรรมทูตในสังกัด และส่งพระธรรมทูต
ฝ่ายปฏิบัติการออกไปปฏิบัติงานตามนโยบายและแผนงานระหว่างเดือน ถึงเดือนมิถุนายน
ของทุกปีออกตรวจเยี่ยมติดตามประเมินผลสรุปเสนอผลงานพระธรรมทูตภายในเดือนกันยายน
จัดทำทะเบียนพระธรรมทูตในสังกัดไว้เป็นหลักฐาน โดยมีสำนักงานพระธรรมทูตสายละ ๑ แห่ง
ตั้งอยู่ ณ วัดที่หัวหน้าพระธรรมทูตสายนั้นกำหนดขึ้น มีหน้าที่บังคับบัญชาควบคุมงาน
พระธรรมทูตในสังกัด และส่งพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการออกไปปฏิบัติงานตามนโยบายและ
แผนงาน ระหว่างเดือน ถึงเดือนมิถุนายน ของทุกปีออกตรวจเยี่ยมติดตามประเมินผล สรุป

เสนอกองงานพระธรรมทูตภายในเดือนกันยายน จัดทำทะเบียน พระธรรมทูตในสังกัดไว้เป็นหลักฐาน

๒.๔.๔ งานพระธรรมทูตตามระเบียบกองงานพระธรรมทูต

งานพระธรรมทูต ที่บัญญัติไว้ในระเบียบกองงานพระธรรมทูตว่าด้วยการจัดการระเบียบงานพระธรรมทูต พ.ศ. ๒๕๓๔ กองงานพระธรรมทูต มีอำนาจหน้าที่อำนวยการงานพระธรรมทูตภายในประเทศ โดยมีแม่กองงานพระธรรมทูตเป็นผู้อำนวยการ รองแม่กองงานพระธรรมทูต เป็นรองผู้อำนวยการ คณะกรรมการอำนวยการงานพระธรรมทูต ประกอบด้วย

๑) แม่กองงานพระธรรมทูต	ประธานกรรมการ
๒) รองแม่กองงานพระธรรมทูต	รองประธานกรรมการ
๓) เจ้าคณะทุกภาค	กรรมการอำนวยการ
๔) หัวหน้าและรองหัวหน้าพระธรรมทูต	กรรมการอำนวยการ
๕) อธิบดีและรองอธิบดีกรมการศาสนา	กรรมการอำนวยการ
๖) ผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน ๙ ท่าน	กรรมการอำนวยการ

มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- ๑) พิจารณานุมัตินโยบายและแผนงานประจำปี
- ๒) พิจารณางานที่มีปัญหาหรืองานที่เป็นนโยบายอื่น
- ๓) พิจารณานุมัติการแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจหรือคณะทำงาน
- ๔) พิจารณานุมัติให้เชิญผู้แทนหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชน

และแบ่งส่วนงานในกองงานพระธรรมทูต เป็น ๓ ส่วน คือ

- ๑) สำนักงานเลขานุการ
- ๒) สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต
- ๓) สำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต

สำนักงานเลขานุการประกอบด้วย

- ๑) เลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูต
- ๒) เลขานุการรองแม่กองงานพระธรรมทูต
- ๓) เจ้าหน้าที่กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา(ปัจจุบันเป็นกองพุทธศาสนา

ศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

- ๔) เจ้าหน้าที่แม่กองงานพระธรรมทูตแต่งตั้งขึ้น

สำนักงานเลขานุการแบ่งงานออกเป็น ๔ ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารและธุรการ ฝ่ายนโยบายและวางแผน ฝ่ายจัดหาและส่งเสริม และฝ่ายกิจกรรมพิเศษ

สำนักงานเลขานุการ มีหน้าที่สนองงานธุรการของกองงานพระธรรมทูต วิจัย ประเมินผล เก็บสถิติข้อมูล เสนอร่างนโยบาย และแผนงานเฉพาะปี ต่อที่ประชุม คณะกรรมการอำนวยการเป็นเจ้าหน้าที่ ประชุมคณะกรรมการอำนวยการ ประสานงาน

กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องสำนักงานพระธรรมทูต สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต และสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต สอนองงานอื่นอันเป็นหน้าที่ของกองงานพระธรรมทูตและสอนองงานตามที่กำหนดในวิธีการดำเนินการ (ข้อ ๒๒)

สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต ประกอบด้วย

๑) แม่กองงานพระธรรมทูต	ประธานกรรมการ
๒) รองแม่กองงานพระธรรมทูต	รองประธานกรรมการ
๓) ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ - ๕ รูป	กรรมการ
๔) ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษา	กรรมการ
๕) หัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต	กรรมการและเลขานุการ
๖) รองหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

และมีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตเป็นผู้ดำเนินการ ดังนี้

- ๑) หัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต
- ๒) รองหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต
- ๓) เลขานุการหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต
- ๔) เจ้าหน้าที่กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- ๕) เจ้าหน้าที่ที่ประธานสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตแต่งตั้งขึ้น

สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต มีหน้าที่ดำเนินการฝึกอบรมพระธรรมทูตประจำปี โดยมีคณะกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตคณะหนึ่ง เป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน และวิธีดำเนินการอบรม และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

สำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต มีผู้รับผิดชอบ ๔ รูป คือ ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคกลาง รับผิดชอบเขตตรวจการ ในสายที่ ๑, ๒ และ ๗, ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคเหนือ รับผิดชอบเขตตรวจการ ในสายที่ ๓, ๔, ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รับผิดชอบตรวจการในสายที่ ๕, ๖, ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคใต้รับผิดชอบเขตตรวจการในสายที่ ๘, ๙

มีหน้าที่ออกตรวจการงานพระธรรมทูตประจำปี เพื่อหาข้อมูลเสนอต่อแม่กองงานพระธรรมทูต และเสนอแนะให้ข้อคิดเห็นในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานพระธรรมทูต ให้มีสำนักงานพระธรรมทูตสายละ ๑ แห่ง ตั้งอยู่ ณ วัดที่หัวหน้าพระธรรมทูต สายนั้นๆ กำหนดขึ้น มีหน้าที่บังคับบัญชาควบคุมงานพระธรรมทูตในสังกัด และดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกองงานพระธรรมทูต ว่าด้วยการจัดระเบียบงาน พระธรรมทูต พ.ศ. ๒๕๓๔ ข้อ ๒๓ เพื่อให้งานพระธรรมทูตในแต่ละสายเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน และคำสั่งของกองงานพระธรรมทูต ในแต่ละสายมีหัวหน้าพระธรรมทูต ๑ รูป เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในสำนักงานพระธรรมทูต มีรองหัวหน้าพระธรรมทูตสายละไม่เกิน ๒ รูป เป็นผู้ช่วย

ให้มีเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตสายละ ๑ รูป เลขารองหัวหน้าพระธรรมทูต มีจำนวนเท่ากับรองหัวหน้าพระธรรมทูต และมีพระธรรมทูตประจำสำนักงานพระธรรมทูต ไม่เกิน สายละ ๓ รูป

การปฏิบัติงานพระธรรมทูตในระดับจังหวัดมีการจัดตั้งศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด จังหวัดละ ๑ แห่ง มีหน้าที่บังคับบัญชารับผิดชอบงานพระธรรมทูตในจังหวัดนั้นๆและดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกองงานพระธรรมทูต ข้อที่ ๒๔ ศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด แบ่งงานออกเป็น ๓ งาน คือ งานบริหารและธุรการ งานจัดหาและส่งเสริมและงานกิจกรรม พิเศษ

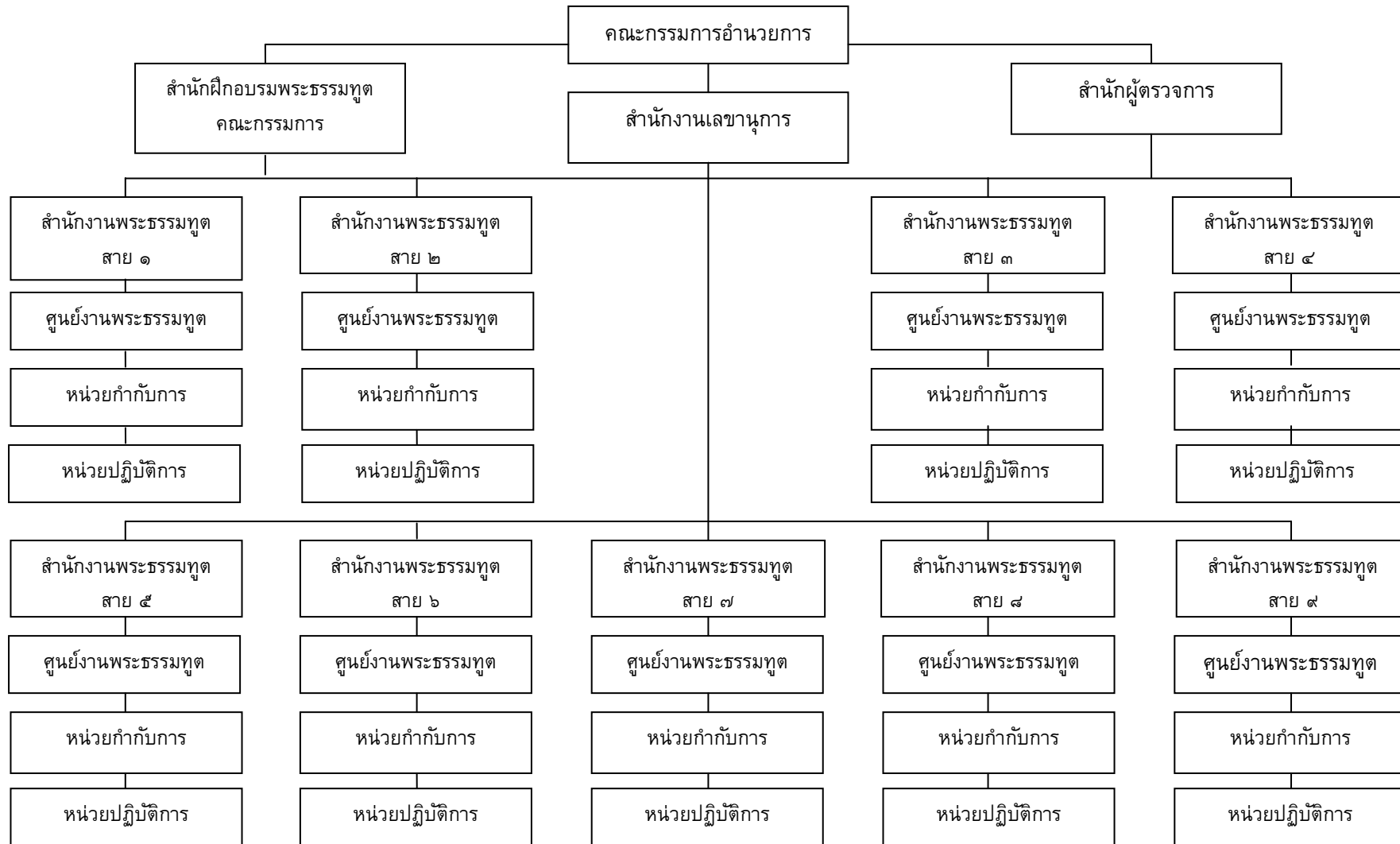
ให้หัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด จังหวัดละ ๑ รูป รับผิดชอบในศูนย์งานพระธรรมทูต จังหวัดนั้นๆ มีรองหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัดเป็นผู้ช่วย มีเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูต จังหวัด จังหวัดละ ๑ รูป และให้มีพระธรรมทูตประจำศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด จังหวัดละ ไม่เกิน ๒ รูป

การปฏิบัติงานพระธรรมทูตในระดับอำเภอ มีการจัดตั้งหน่วยงานพระธรรมทูต อำเภอ ซึ่งมี ๒ ลักษณะ คือ หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ มีหน้าที่บังคับบัญชา รับผิดชอบงานพระธรรมทูตในเขตอำเภอนั้น ๆ โดยควบคุมการปฏิบัติงานของหน่วยปฏิบัติการ ในสังกัด ให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน และคำสั่งของศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด และดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกองงานพระธรรมทูต ข้อ ๒๕ หน่วยปฏิบัติการงาน พระธรรมทูตอำเภอ มีหน้าที่ออกปฏิบัติงานพระธรรมทูตตามจุดที่กำหนด และรายงานกิจกรรม เสนอต่อหน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอ

ให้มีหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอๆละ ๑ หน่วย อำเภอที่มีกิ่งอำเภอ หรืออำเภออื่นขึ้นสังกัดการปกครองคณะสงฆ์อยู่ ให้เพิ่มหน่วยปฏิบัติการในเขตกิ่งอำเภอ หรือ ในเขตอำเภอนั้นๆ แห่งละ ๑ หน่วย อำเภอที่มีพื้นที่กว้างขวางมีตำบลและหมู่บ้านมาก ให้มี หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอได้ ๒ หน่วย ส่วนอำเภอที่มีพื้นที่กว้างขวาง มีตำบล และหมู่บ้านมากเป็นพิเศษ ให้มีหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอได้ไม่เกิน ๓ หน่วย และให้พระธรรมทูตประจำหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ หน่วยละ ๒ รูป ให้มีหัวหน้า หน่วยพระธรรมทูตอำเภอ อำเภอละ ๑ รูป เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ และมีรองหัวหน้า พระธรรมทูตอำเภอ เป็นผู้ช่วย^{๙๐}

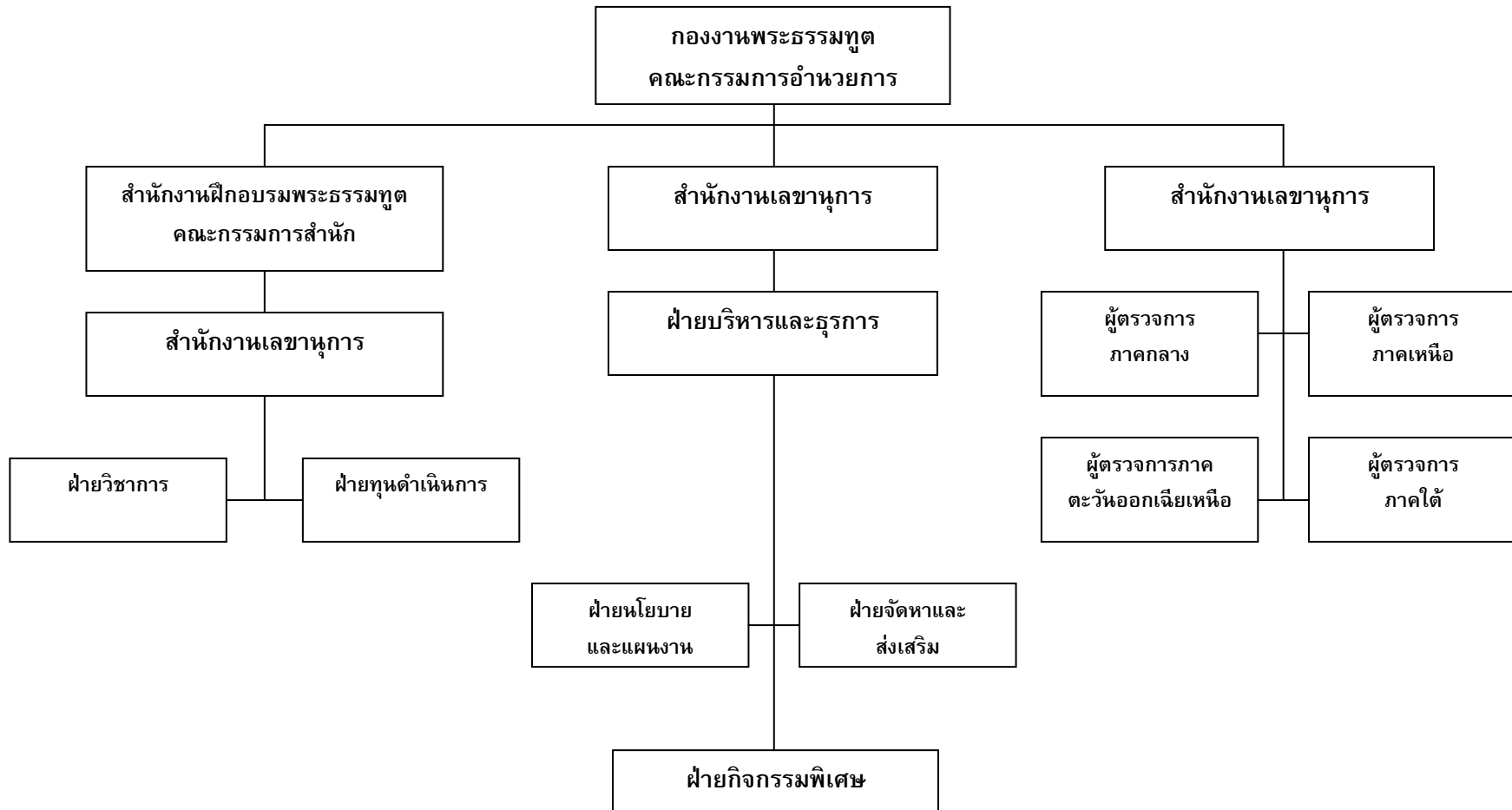
^{๙๐} สว่าง พิมพ์พงษ์, **คู่มือพระธรรมทูต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธรศาสนาแห่งชาติ , ๒๕๕๑), หน้า ๑๙ – ๒๔.

ผังกองงานพระธรรมทูต

แผนภาพที่ ๒.๒ ผังกองการงานพระธรรมทูต

ผังอำนวยการงานพระธรรมทูต (ส่วนกลาง)

แผนภาพที่ ๒.๓ ผังอำนวยการงานพระธรรมทูต (ส่วนกลาง)

๒.๔.๕ คณะพระธรรมทูตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

พระธรรมทูตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ปฏิบัติหน้าที่โดยจัดโครงการอบรมจริยธรรมให้กับเยาวชนในสถาบันการศึกษาเขตอำเภอนครชัยศรี เพื่อยกระดับจิตวิญญาณของเยาวชนทั่วไปให้เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ตั้งงามมีความศรัทธาใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนามีสถานภาพจิตใจดีและมีกำลังใจในการต่อสู้กับสังคมแวดล้อมด้วยความมั่นใจและเข้มแข็งให้มั่นคงและมีศีลธรรมต่อไป

พระธรรมทูตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วยคณะทำงานทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายบริหาร มีจำนวน ๒ รูป คือ

๑. พระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี
๒. พระครูสิโรตม์สุวรรณารักษ์ รองเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี วัดศรีชะทอง

ฝ่ายปฏิบัติการ มีจำนวน ๕ รูป คือ

๑. พระครูวิบูลสิริธรรม วัดตุ๊กตา
๒. พระมหาปทุม คุณากโร วัดจรัญราย
๓. พระมหาไพศาล โฆสธมโม วัดกกตาล
๔. พระมหาทรงกรด กุศลจิตโต วัดกลางบางแก้ว
๕. พระครูสังฆรักษ์วรรณวิสุทธิ์ สุวโส วัดใหม่สุคนธาราม

กิจกรรมในโครงการ

- กิจกรรมฝึกสติ ความรู้ ความจำ เข้าใจ นำไปใช้
- มีการเสริมให้รางวัลต่อผู้สนใจในกิจกรรม
- ปฏิบัติตามหลักแนววิถีพุทธ(หลักไตรสิกขา)
- ใช้เวลาบรรยายธรรม

เช้า เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๑.๓๐ น., ป้าย เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๕.๓๐ น.

- ทีมงานพระวิทยากร ประมาณ ๕ รูป
- เป้าหมาย

นักเรียน เยาวชน ป. ๑ – ป. ๖, วัยรุ่น ม. ๑ – ม. ๖

- ผลที่ได้รับ

นักเรียนมีความเข้าใจในหลักธรรมมากขึ้น

ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในจิตใจ มีสมาธิดีขึ้น

นักเรียนอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข

๒.๕ สถานศึกษาในอำเภอนครชัยศรี

พระธรรมทูตในอำเภอ นครชัยศรี ได้ดำเนินการเผยแพร่ธรรมะในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๒ และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙ ดังนี้

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙ มี ๖ โรงเรียน ได้แก่

๑. โรงเรียนภัทรญาณวิทยา
๒. โรงเรียนแหลมบัววิทยา
๓. โรงเรียนเพ็ญวิทยา
๔. โรงเรียนจิวรายนบุญมีรังสฤษฎ์
๕. โรงเรียนปรกแก้ววิทยา
๖. โรงเรียนพลอยจตุรจินดา

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๒

โรงเรียนขยายโอกาส มี ๔ โรงเรียน ได้แก่

๑. โรงเรียนวัดศรีชะทอง
๒. โรงเรียนวัดศรีมหาโพธิ์
๓. โรงเรียนเทศบาลห้วยพลู
๔. โรงเรียนวัดโคกพระเจดีย์

โรงเรียนประถมมี ๒๙ โรงเรียน ได้แก่

- ๑.โรงเรียนวัดสำโรง
- ๒.โรงเรียนวัดกกตาล
- ๓.โรงเรียนวัดโคกเขมา
- ๔.โรงเรียนวัดทุ่งน้อย
- ๕.โรงเรียนวัดเสถียรรัตนาราม
- ๖.โรงเรียนวัดทองไทร
- ๗.โรงเรียนวัดห้วยตะโก
- ๘.โรงเรียนวัดน้อยเจริญสุข
- ๙.โรงเรียนวัดไทร(สินศึกษาลัย)
- ๑๐.โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์
- ๑๑.โรงเรียนบ้านคลองทางหลวง
- ๑๒.โรงเรียนวัดประชานาถ
- ๑๓.โรงเรียนบ้านลานแหลม
- ๑๔.โรงเรียนบ้านห้วยกรด
- ๑๕.โรงเรียนวัดกลางคูเวียง

- ๑๖.โรงเรียนวัดสัมปทวน
- ๑๗.โรงเรียนท่าตำหนัก
- ๑๘.โรงเรียนวัดตุ๊กตา
- ๑๙.โรงเรียนวัดกลางบางแก้ว
- ๒๐.โรงเรียนวัดลานตากฟ้า
- ๒๑.โรงเรียนวัดจี้วราย
- ๒๒.โรงเรียนวัดไทยवास
- ๒๓.โรงเรียนวัดพุทธธรรมรังษี
- ๒๔.โรงเรียนบ้านคลองบางกระจัน
- ๒๕.โรงเรียนบ้านห้วยพลู
- ๒๖.โรงเรียนวัดบ่อตะกั่ว
- ๒๗.โรงเรียนวัดละมุด
- ๒๘.โรงเรียนวัดใหม่สุขคนธาราม
- ๒๙.โรงเรียนวัดกลาง(พุทธราษฎร์อนุเคราะห์)

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึงประสิทธิภาพไว้ ดังนี้
ฐปนพรรณ ฤกษ์เปลี่ยน, ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนกีฬาตามแนวปฏิรูปการศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกันและเมื่อนำมาเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนกีฬาด้านงบประมาณมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารทั่วไปและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการบริหารงานบุคคล เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนกีฬาตามแนวปฏิรูปการศึกษาในด้านต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ ๑) ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนกีฬาด้านวิชาการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนกีฬา ด้านวิชาการ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ การส่งเสริมสนับสนุนโครงการแข่งขันกีฬา อย่างต่อเนื่อง, การส่งเสริมสนับสนุนโครงการฝึกกีฬอย่างต่อเนื่อง, และการจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน, ส่วนข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ๓ ลำดับท้าย คือ การจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น, การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน, และการให้บริการด้านวิชาการแก่ชุมชน^{๙๑}

พระครูพิศาลภริธรรม (สมพร ปัญญาวิโร), ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร, ผลการวิจัยพบว่า ด้านการปกครองนั้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับความกับความเป็นจริง แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางการปกครองได้ให้ความสำคัญกับการปกครองเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง กฎระเบียบคำสั่งประกาศของ มหาเถรสมาคม, ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า งานด้านศาสนศึกษาในเขตธนบุรี ควรต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางบางประการ เช่น ธรณีรังควมให้มีการอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบ และสรรหาพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลีเป็นต้น, ด้านการศึกษาสังเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการให้ความสำคัญงานด้านนี้ ซึ่งเป็นบทบาทของวัดและคณะสงฆ์มาตั้งแต่โบราณ ด้วยความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน, ด้านการเผยแผ่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ควรต้องมีการปรับปรุง

^{๙๑} ฐปนพรรณ ฤกษ์เปลี่ยน, “ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนกีฬาตามแนวปฏิรูปการศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๘).

แก้ไข เช่น อบรมพระสงฆ์สามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะ โดยการจัดให้มีการเทศน์บรรยายในวันสำคัญทางศาสนา และจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณร และประชาชน, ด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการในเขตธนบุรีให้ความสำคัญกับการก่อสร้างถาวรวัตถุการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานศาสนวัตถุ, ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ควรมีการปรับปรุงในบางประการ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ จัดตั้งหน่วยอบรมพุทธานุภาพในบริเวณวัด และดำเนินการสาธารณสงเคราะห์ด้วยการพัฒนา สร้างถนน ขุดลอกคูคลอง เป็นต้น^{๙๒}

พระครูสังฆรักษ์กฤษฎีตมณ สุเมโธ (ศรีอ้นยู่), ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” ผลวิจัยพบว่าภาพรวมประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสครบทั้ง ๖ ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ทั้งนี้เป็นเพราะทั้ง ๖ ด้านมีความสำคัญต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ โดยเฉพาะด้านการปกครองคณะสงฆ์ และผู้ที่อยู่ภายในวัดให้ ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องดีงาม สำหรับด้านที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสมากรองลงมาตามลำดับได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งหมายถึงการเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์นั้น อาจเป็นเพราะว่าวัดยังมีความพร้อมไม่พอที่จะจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพราะการจัดตั้งดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ทั้งเงินและบุคลากรครู วัดยังขาดแคลนบุคลากรครูที่จะมาสอนหรือมาช่วยสอน และขาดงบประมาณในการดำเนินการ ทั้งนี้เพราะว่าพระสังฆาธิการพิจารณาเห็นว่าการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินงานในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนเจ้าอาวาสสถานที่ ซึ่งเป็น สาธารณสมบัติ หรือประชาชนทั่วไป ซึ่งการช่วยเหลือเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ ทั้งเงินและความร่วมมือผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนลำพังเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ภายในวัด ก็อาจจะทำสำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่างานด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็น การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา การจัดหาอุปกรณ์ การศึกษา

^{๙๒} พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญฺญาวชิโร), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

การช่วยพัฒนาสถานศึกษาเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้เงินในการขับเคลื่อนทั้งสิ้น ซึ่งวัดยังประสบปัญหาในด้านงบประมาณและหารายได้เข้าวัด จึงทำให้มีการปฏิบัติมากเป็นอันดับสุดท้าย^{๙๓}

พระมหากมล ขนฺติโก (โปรงใจ) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในเขตอำเภอป่าซางมีประสิทธิภาพในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง คือ การบริหารงานคณะสงฆ์ ด้านการวางแผนมีการปฏิบัติระดับปานกลางในเรื่องคณะกรรมการมี การประชุมคณะกรรมการบริหารวัดเพื่อกำหนดนโยบายวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายขั้นตอนการปฏิบัติที่เหมาะสมรวมทั้งมีการวางแผนจัดหาและพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมในการพัฒนาวัด ชุมชน, ด้านการจัดองค์การในภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง โดยมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ในเรื่องคณะกรรมการบริหารวัดมีการจัดการภายในวัดให้เหมาะสมโดยมีการมอบหมายงานและผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน, ด้านการนำผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง โดยมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ในเรื่องจัดกิจกรรม, ด้านความตระหนักต่าง ๆ ให้กับบุคลากรภายในวัดโดยให้ทุกชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรม, ด้านการควบคุมดูแล มีการปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด ในเรื่องมีการประเมินผลด้านวัสดุอุปกรณ์การจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่าย ให้ ถูกต้องเหมาะสมกับแผนงานโครงการที่วางไว้ มีการประเมินการใช้จ่ายงบประมาณตามสภาพความเป็นจริง อย่างไรก็ตามในกรณีที่พระสงฆ์ ในเขตปกครองระดับย่อยลงไปนั้นไม่สามารถตัดสินใจปัญหาที่เกิดขึ้น หรือไม่สามารถที่จะดำเนินนโยบาย ด้านต่าง ๆ ด้วยตัวเอง จึงเป็นหน้าที่ที่มหาเถรสมาคมองค์กรสงฆ์ส่วนกลางเข้าไปช่วยเหลือ และหากกรณีใดที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม^{๙๔}

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์), ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี, ผลการวิจัยพบว่าพระภิกษุและสามเณรมีทักษะต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ด้านการบำรุงวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ การสรรงบประมาณบางส่วนเพื่อใช้ในการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ การจัดให้มีการทำความสะอาดและปรับทัศนียภาพภายในและรอบนอกบริเวณวัดให้มีความสวยงามร่มรื่น ตลอดจนการซ่อมแซมโบราณสถานโบราณวัตถุ ๒) ด้านการบริหารและการปกครองควรมีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้งและควรมีการกระจายอำนาจการปกครอง

^{๙๓} พระครูสังฆรักษ์ภุชญ์ภูมิกุล สุเมโธ (ศรีอัญญา), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๙๔} พระมหากมล ขนฺติโก (โปรงใจ), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต* (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

ออกไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารและการปกครอง ๓) ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอน ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนนักธรรมภายในวัด และควรสนับสนุนให้ผู้ที่มีความสามารถขึ้นมาเป็นครูสอนนักธรรม และควรจัดให้มีการอบรมครูพระทุก ๖ เดือน ๔) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือสำนักงานและจัดให้มีผู้รับผิดชอบ ควรมีการจัดอบรมพิธีกร หรือมัคทายกขึ้นในจังหวัด เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็นรูปแบบเดียวกัน และควรจัดให้มีสถานที่จอดรถอย่างเพียงพอเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ญาติโยมที่มาทำบุญหรือติดต่อในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ”^{๔๕}

สมพงษ์ ภิรมย์ชม ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีจังหวัดจันทบุรี” ผลจากการวิจัยพบว่า คณะกรรมการบริหารและผู้เกี่ยวข้องส่วนมากเป็นเพศชายอายุระหว่าง ๓๐-๓๙ ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับราชการ มีรายได้เฉลี่ยเดือน ๆ ละ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลมากกว่า ๔ ปี คณะกรรมการบริหารและผู้เกี่ยวข้องมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ และตำแหน่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี สำหรับระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน อาชีพ รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ที่ต้องทำของประธานกรรมการบริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับสูงและมีปัญหาและอุปสรรคในด้านงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ”^{๔๖}

สมศักดิ์ รอบคอบ, ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑” ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการบริหารตนเองอยู่ในลำดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน และด้านการมีส่วนร่วมตามลำดับ โดยด้านการตรวจสอบและถ่วงดุลอยู่ในลำดับสุดท้าย ส่วนการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต

^{๔๕} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ฐมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์), “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๔๖} สมพงษ์ ภิรมย์ชม, “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีจังหวัดจันทบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๖).

พื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑ สถานศึกษาที่มีขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ มีประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไม่แตกต่างกัน สถานศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล มีประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไม่แตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑ เช่น ควรมีการพัฒนาผู้บริหาร ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม, ควรปรับปรุงระบบการวางแผน การสร้างทีมงาน การมอบหมายงานการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรทางการศึกษา การประเมินผล การประกันคุณภาพการศึกษาการตรวจสอบภายในและการประชาสัมพันธ์ควรมีการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายและสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการ เพื่อช่วยเหลือกัน ด้านการบริหารงบประมาณการเงิน โดยเน้นบุคลากรในท้องถิ่นเป็น ลำดับแรก^{๙๗}

สายรุ้ง บุษพาพันธ์, ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แคนนอน มาร์เก็ตติ้ง (ไทยแลนด์) จำกัด ตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพในงานปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แคนนอน มาร์เก็ตติ้ง (ไทยแลนด์) จำกัด ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยรวมมีประสิทธิภาพมาก โดยเฉพาะด้านจิตตะ(การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน) และด้านวิริยะ(ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน) ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานแตกต่างกัน ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ได้แก่ รายได้ยังมาเพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในด้านการเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และยังต้องเสียค่าที่จอดรถ ความล่าช้าด้านเอกสาร การให้คำปรึกษากับลูกค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร และเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ ดังนั้นแนวทางการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่ม ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แคนนอน มาร์เก็ตติ้ง (ไทยแลนด์) จำกัด สามารถพิจารณาได้ ๔ ด้าน โดยพัฒนาด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น^{๙๘}

ไพบุลย์ ตั้งใจ, ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษา บริษัท แอมพาส อินดัสตรี จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ในภาพรวมอยู่ใน

^{๙๗} สมศักดิ์ รอบคอบ, “ประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๘).

^{๙๘} สายรุ้ง บุษพาพันธ์, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัทแคนนอนมาร์เก็ตติ้ง (ไทยแลนด์) จำกัด ตามหลักอิทธิบาท ๔”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ระดับปฏิบัติมาก พนักงานให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ด้านจรรยาบรรณรวมอยู่ในระดับมาก พนักงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ประารถนาที่จะทำงานให้บรรลุผล พึงพอใจในตำแหน่ง และหน้าที่ที่ได้รับ ประารถนาจะปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จปฏิบัติตามกฎระเบียบของบริษัท พึงพอใจกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติของบริษัท พึงพอใจในเพื่อนร่วมงาน และหัวหน้างาน พร้อมทั้งจะรับผิดชอบในตำแหน่งงานที่สูงกว่า และพึงพอใจที่จะร่วมงานกับบริษัทต่อไป ด้านจริยะ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น ในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ ด้านจิตตะ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน การเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ การตรงต่อเวลาและการรักษาเวลาในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานของท่านมีการแบ่งเวลาอย่างชัดเจน ถือว่าความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นสิ่งจำเป็น ด้านวิมังสา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก การใช้ปัญญาใคร่ครวญหาเหตุผลในการปฏิบัติงาน เช่น ใคร่ครวญขั้นตอน และวิธีการทำงานก่อนเสมอ มีการวางแผนในการปฏิบัติงานไว้อย่างล้นหน้าเสมอ^{๙๙}

เอกราช มณีกรรณ ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมุกดาหาร” พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมอยู่ในระดับสูงโดยมีประสิทธิภาพสูงสุดในการประเมินผล รองลงมาคือ ด้านการวางแผนและน้อยที่สุดในด้านการตัดสินใจและประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล และมีปัจจัยที่ไม่มีผล คือ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ตำแหน่งและความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่^{๑๐๐}

สรุปได้ว่า บุคลากรและระบบการบริหารจัดการองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน การบริหารแบบมีส่วนร่วม การวางแผนที่ดี การสร้างทีมงานที่เข้มแข็งมอบหมายงานที่เหมาะสม มีการตัดสินใจที่เด็ดขาดบนพื้นฐานของข้อมูลที่ต้องการระดมใช้ทรัพยากรที่อยู่ภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมส่งเสริมการใช้งานด้านไอทีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน ประเมินตนเองอยู่เสมอ จัดสภาวะแวดล้อมให้เอื้อต่อการกระตุ้นการทำงาน และมีคุณธรรมของผู้ปรารถนาความสำเร็จในงานที่ตนทำ คือ มีอิทธิบาททั้ง ๔ ประการ

^{๙๙} ไพบูลย์ ตั้งใจ, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษา บริษัท แอมพาส อินดัสตรี จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๐๐} เอกราช มณีกรรณ, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมุกดาหาร”, ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนสังคม, (คณะพัฒนสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์), ๒๕๕๒.

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ ดังนี้

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ (ภวกานันท์), ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้พระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^{๑๑๑}

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธุโร), ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางการปกครองได้ให้ความสำคัญกับการปกครองเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง กฎระเบียบคำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม จึงทำให้พระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานีมีความเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมประชุมตามมติมหาเถรสมาคมหรือผู้ปกครองเหนือตนจัดประชุม แต่การจัดประชุมเพื่อชี้แจงข่าวสารการประชุมหรือเพื่อชี้แจงกฎระเบียบภายในวัดยังน้อยอยู่ โดยส่วนใหญ่ใช้พระธรรมวินัยในการดูแลควบคุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดทำให้ลดความสำคัญของการออกกฎระเบียบเพื่อหมู่คณะซึ่งอาจจะเป็นช่องทางให้บุคคลผู้ไม่สนใจปฏิบัติตามพระธรรมวินัยขาดรูปธรรมในการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้ ๑) ควรจัดให้มีการอบรมเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ ๒) ควรให้มีการจัดการประชุมเพื่อวางนโยบายในการปกครองร่วมกันภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์

^{๑๑๑} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ (ภวกานันท์), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๓) ควรให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีส่วนในการกำหนดหรือการออกข้อบังคับในการปกครองเพื่อทำให้เกิดความสมดุลในการบริหารหรือเพื่อให้ผู้บังคับและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีการปกครองอย่างเรียบร้อย^{๑๐๒}

พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมพบว่า เมื่อจำแนกตามอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ พระสังฆาธิการ ไม่แตกต่างกันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคมรวมทั้งคำสั่งมหาเถรสมาคมพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ตลอดจนหลักของพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ดังนั้นการดำเนินการบริหารกิจการของพระสงฆ์ไม่ว่าอยู่ในวัดเขตเมือง หรือชนบทอันห่างไกล รวมทั้งอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญ และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ก็ไม่มีผลแตกต่างกันเพราะว่า การดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องคำนึงถึงกฎหมายของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ พระธรรมวินัยอย่างเดียวกัน ข้อเสนอแนะ ควรให้ความสำคัญเท่ากัน คือ ๑) ควรปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระพระวินัยอย่างเคร่งครัด ๒) ให้มีกองทุนส่งเสริมทางด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ๓) ให้ความสำคัญกับงานทางด้านพระพุทธศาสนา ๔) ดำเนินกิจการภายในวัดอย่างเป็นระเบียบชัดเจน ๕) ส่งเสริมสั่งสอนศีลธรรมให้ประชาชน ๖) จัดวัดให้เป็นระเบียบมีแบบแผนงดงาม ๗) ดูแลสถานที่วัดให้ปราศจากอบายมุขและยาเสพติด^{๑๐๓}

พระมหาชวลิต ชาดเมธี (คงแก้ว), ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” พบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ในด้านวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ไม่แตกต่างกัน เพราะว่าวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ของพระภิกษุและสามเณร

^{๑๐๒} พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๐๓} พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ที่ให้การตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๗ เพราะเป็นพระภิกษุสามเณรเป็นผู้ครองตนอยู่ในสมณะเพศมีศีล ๒๒๗ ข้อ สำหรับพระภิกษุและศีล ๑๐ ข้อ สำหรับสามเณรเป็นข้อวัตรปฏิบัติ และยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่แล้ว จึงมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่เหมือนกัน และมีมุมมองของชีวิตสมณะเพศที่คล้ายๆ กัน ส่วนการเรียนรู้บาลีเป็นการเรียนเพื่อให้ได้รู้และเข้าใจภาษาที่เป็นต้นแบบของพระพุทธศาสนาทั้งยังเป็นการรักษาและคงไว้ซึ่งหลักธรรมคำสั่งสอนให้คงอยู่ในบวรพุทธศาสนาสืบต่อไปอย่างมั่นคงและถาวร^{๑๐๔}

พระมหาปรีวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต), ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอ บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” พบว่า ด้านความรับผิดชอบและความคุ้มค่ามีระดับค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นมากที่สุดน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริงเนื่องจากการบริหารจัดการของวัดในเขตอำเภอบางบัวทองมีการมุ่งเน้นดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด มีการจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า อย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการใช้งบประมาณของวัดอย่างคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงความประหยัดและประโยชน์สูงสุด สารสำคัญของการใช้หลักธรรมาภิบาลแต่ละหัวข้อได้อย่างชัดเจน ส่วนแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้ หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารวัดโดยทั่วไปนั้น พบว่า ควรมีขั้นตอนดำเนิน ๔ ขั้นตอน คือ ๑. การศึกษาวิเคราะห์ ปัจจัยแวดล้อม พื้นฐานของวัดด้านชุมชนด้านสังคม ด้านบุคคล ด้านวัฒนธรรม และการจัดการของวัด ๒. การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล ๓. ออกแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล และ ๔. การดำเนินการตามที่กำหนดไว้ให้ครบทุกด้าน และดำเนินการทุกขั้นตอนคือ การอบรมความรู้ ด้านธรรมาภิบาล การจัดทำระบบการบริหารด้วยการจัดทำคู่มือธรรมาภิบาล มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และ การยอมรับรูปแบบการบริหารแล้วมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ก็จะทำให้วัดมีรูปแบบบริหารวัดด้วยหลักธรรมาภิบาลที่ชัดเจนเป็นระบบและเป็นรูปธรรมชัดเจน^{๑๐๕}

พระมหาพนธ์เกียรติ วรธมฺโม (ชัยเกลี้ยง), ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” พบว่า ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้านอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น

^{๑๐๔} พระมหาชวลิต ชาดเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๕} พระมหาปรีวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต), “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลกรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

พระสังฆาธิการมีบทบาทมากโดยเฉพาะการจัดให้มีกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง, ด้านการปกครองที่พระสังฆาธิการให้ความสำคัญมาก โดยเฉพาะการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการตามมติมหาเถรสมาคมหรือผู้ปกครองเหนือตนจัดให้มีการประชุม และการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี, ด้านการสาธารณูปการ ซึ่งมีการช่วยกันดูแลระบบน้ำ-ไฟฟ้า ดูแลศาสนสถานให้เรียบร้อยดีงามและการวางแผนในการก่อสร้างอาคารและเสนาสนะในวัด รวมทั้งมีการดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม อยู่ในอันดับต้นๆ, ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีการให้ความร่วมมือกับข้าราชการและชาวบ้าน รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในการสัญจรไป-มาของชาวบ้าน, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นด้านที่พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชน การช่วยเหลือ ด้านการศึกษาต่างๆ ในขณะที่ด้านการจัดตั้งหรือสนับสนุนโรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ และการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพพื้นฐานเพื่อส่งเสริมอาชีพท้องถิ่นยังอยู่ในอันดับน้อยทั้งนี้ เพราะบทบาทดังกล่าวตกเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปแล้ว, สุดท้าย ด้านศาสนศึกษาแม้จะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็เป็นด้านที่พระสังฆาธิการมีระดับบทบาท การปฏิบัติงานในการบริหารน้อยกว่าด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการจัดให้มีการอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบ รวมทั้งการสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลี ทั้งนี้ก็เพราะเป็นผลจากการที่คณะสงฆ์ในจังหวัดพังงามีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย โดยเฉพาะหลังจากออกพรรษาไปแล้ว จึงเป็นเรื่องที่ยากสำหรับการทำหน้าที่ด้านศาสนศึกษา^{๑๐๖}

พระมหาสุริยา อภิวิฑูโน (มะสันเทียะ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษามหาวิทยาลัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ประสิทธิ์)” จากผลการวิจัยพบว่า พระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ประสิทธิ์) เป็นพระเถระผู้ใหญ่ เปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม ทานบารมี ศีลบารมี บุญบารมี และวาสนาบารมี ได้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ นานัปการ จึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในคณะสงฆ์และสังคมไทย ในปัจจุบันและเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้นำองค์กรสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ตามลักษณะงานที่ดำเนินการอยู่ในแต่ละด้าน ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๑๐๗}

^{๑๐๖} พระมหาพนธ์ทิพย์ วรรมโม (ชัยเกลี้ยง), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๐๗} พระมหาสุริยา อภิวิฑูโน (มะสันเทียะ), “การศึกษามหาวิทยาลัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ประสิทธิ์)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

พระมหาอานนท์ อานนฺโท (นรมาตร์), ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักสิกขาปฏิบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร” พบว่า การนำหลักสิกขาปฏิบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ระดับการนำหลักสิกขาปฏิบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร ข้อว่า “สิกขุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดรเป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือสิกขุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง” มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๖๗ รองลงมา เป็นข้อว่า “การพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ” มีค่าเฉลี่ย ๔.๖๑, ข้อว่า “การไม่ลู่อำนาจค้นหาคือความอยากที่เกิดขึ้น” ค่าเฉลี่ย ๔.๕๕, ข้อว่า “สิกขุยังตั้งสติไว้ภายในว่า “ทำอย่างไรเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มาพึงมา ท่านมาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก” ค่าเฉลี่ย ๔.๔๕, ข้อว่า “การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์” ค่าเฉลี่ย ๔.๐๘, ข้อว่า “การไม่บัญญัติ สิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติ ไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติ” ค่าเฉลี่ย ๔.๐๒, และข้อว่า “การยินดีในเสนาสนะป่า” ค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ ตามลำดับ^{๑๐๘}

พระวิฑูรย์ จานเมธิ (บุญพร้อม), ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชน ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู” พบว่า พระภิกษุสามเณรมีมากจึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ได้บังคับบัญชาพระเถระผู้ใหญ่ไม่ค่อยใกล้ชิดกับพระภิกษุสามเณรเท่าที่ควรขาดความสัมพันธ์กันระหว่างพระภิกษุสามเณรใหม่ และพระเถระ หรือพระที่อยู่ก่อนแล้ว พื้นฐานของพระภิกษุสามเณรที่เรียนหนังสือนั้น ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร การศึกษาในประโยคบาลีชั้นสูงๆ ยังมีน้อยขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักธรรมและบาลีในชั้นสูง นักเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเรียน จึงทำให้ไม่ตั้งใจเรียนเท่าที่ควร ขาดความเข้มงวดสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เริ่มเข้ามาเรียน ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ไม่เพียงพอเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณรผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ ด้านกรรมฐาน การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย การให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้ยังไม่มากเท่าที่ควร พระนักเทศน์ภายในจังหวัดที่เทศน์ได้ดี แต่มีน้อย มีการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่างๆ ประชาชนที่ฟังธรรมส่วนใหญ่เน้นที่ตัวบุคคลในการแสดงธรรมมากเกินไป การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร

^{๑๐๘} พระมหาอานนท์ อานนฺโท (นรมาตร์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักสิกขาปฏิบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น แต่ละวัดมีการก่อสร้างที่ไม่มีการป้องกันที่ดี ทำให้เกิดมลพิษต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก บางวัดยังมีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะกับประชาชน การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบ ๆ วัดยังมีน้อย และการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควรจัดภายในวัด^{๑๐๙}

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบ ด้วยงานทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ จะประสบผลสำเร็จด้วยดีถูกต้องตามพระธรรมวินัยและเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง ต้องได้รับการร่วมมือจากคณะสงฆ์ภายในวัด และเจ้าอาวาสในฐานะผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ได้บังคับบัญชา ประกอบกับการวางแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ กระจายอำนาจความรับผิดชอบในงานต่างละด้านอย่างชัดเจนเพื่อความเจริญของคณะสงฆ์

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้

พระบรรจบ อีรวโส (ศรีแพงมณ), ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทและผลงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล(พระมหาพิมพา ฐมฺมทินฺโน)” พบว่า วิธีที่ท่านใช้ในการเผยแผ่มี ๔ วิธีด้วยกัน ได้แก่ ๑) เทคนิคการเผยแผ่แบบโฆสัปปมาณิกา พบว่า ผู้จะเป็นพระนักเทศน์เสียง หรือเทศน์แหล่ได้นั้น ต้องฝึกฝนอบรมตนเองมากพอสมควร เช่น ไม่ปฏิบัติในเรื่องที่ตนไม่ถนัด ไม่ได้ฝึก ไม่คล่องปาก ไม่เทศน์ในทำนองที่ไม่ได้ฝึกมา ไม่คิดวุ่นวาย ไม่คิดเรื่องต่างๆ ทำให้จิตไม่สงบ ไม่สามารถเทศน์ได้ ต้องไม่ละอายเมื่อแสดงธรรมไม่เสียเวลา ขออภัยต่อผู้ฟัง ไม่ให้ใครมาบังคับจะต้องเตือนและฝึกตนด้วยตนเอง และที่สำคัญมาก คือไม่แสดงธรรม เพราะเห็นแก่ลาภ ชื่อเสียง เงินทอง ที่เหล่าผู้ฟังมีศรัทธาเลื่อมใสต่อผู้แสดงธรรม ๒) วิธีการเปรียบเทียบกับคำอุปมาอุปมัย พบว่า ท่านได้ยกคำอุปมาอุปมัย มาเป็นแนวทางในการประกอบการแสดงธรรม เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เรื่อง นรคและสวรรค์ ถ้าทำดีก็เหมือนขึ้นสวรรค์ ถ้าทำชั่วก็เหมือนตกนรกทั้งเป็น แม้ยังไม่สิ้นชีวิตก็ตาม หรือการเปรียบเทียบกับร่างกายของมนุษย์เหมือนรถยนต์ที่ไร้สอย เป็นต้น ๓) วิธีการใช้พญานาคิต คำคม

^{๑๐๙} พระวิฑูรย์ จานเมธี (บุญพร้อม), “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

และกลอน พบว่า ท่านได้ปรับใช้คำพญาสุภาษิต คำคม และคำกลอน ในการแสดงธรรมเพื่อให้มี
อรรถรสเพิ่มขึ้น และเป็นข้อคิด ปริศนาธรรม สอนคน เตือนคนให้มีสติระครองตน เช่น สอน
เรื่องโทษของสุราทำให้คนขาดสติ สอนเรื่องยन्द คือ สรีระ ทำให้ไม่ประมาทมัวเมาในวัยของ
ตนเอง แล้วรีบทำความดีด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ช่วยเหลือสังคม หมู่บ้าน ชุมชน
วัด โรงเรียน ด้วยสามัคคีธรรม ๔) วิธีการสอนด้วยการยกอุทาหรณ์ และเล่านิทาน พบว่า ท่าน
ได้ใช้กุศโลบายในการยกตัวอย่างเล่านิทาน ในการแสดงธรรม เพื่อให้กลุ่มผู้ฟังเข้าใจดียิ่งขึ้น ใน
ส่วนนี้ ทำให้เกิดการรักษาประเพณีได้เป็นอย่างดี เนื่อง จากนิทานดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็น
ชาดก เกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ของพระโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระอรหันต
สัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น การบำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี วิริยะบารมี สัจจะบารมี
อธิษฐานบารมี เป็นต้น^{๑๑๐}

พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร (ชีวะพุกษ์), ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการ เผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์(ปัญญา อินฺทปญฺโญ)” ผลการวิจัย พบว่า ท่านใช้
กระบวนการประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่บุคลากรที่มีอยู่ในวัด และภายนอกวัดใน
รูปแบบต่างๆ อย่างเป็นระบบคือ มีการวิจัยถึงความต้องการของประชาชนมีการวางแผน
ประชาสัมพันธ์เผยแผ่ ดำเนินการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ และท้ายที่สุด มีการประเมินผลในการ
ดำเนินการนั้นด้วย ซึ่งท่านได้ปกครองพระสงฆ์สามเณร และคฤหัสถ์ในอาวาสให้มีความ
ประพฤติเรียบร้อยดีงาม จัดการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางธรรม และทางโลก สนับสนุนทุน
การศึกษา เผยแผ่หลักธรรมแก่พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป จัดการสาธารณูปการ
ก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆ สงเคราะห์ชุมชน รวมทั้งอนุรักษ์โบราณวัตถุศิลปวัฒนธรรมและ
สิ่งแวดล้อม ตลอดจนจัดกิจกรรมให้ความรู้ ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่หลากหลาย
อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยบทบาทของความเป็นผู้นำทางศาสนาซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนใน
ชุมชน อย่างเสียสละทุ่มเทอุทิศตน มุ่งมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้หลักพรหมวิหาร
ธรรมและสังคหวัตถุธรรม อันเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้ทุกคนได้มี
ความรู้ ได้มีธรรมะ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมตลอดระยะเวลาอัน
ยาวนาน^{๑๑๑}

^{๑๑๐} พระบรรจบ ชีรวโร (ศรีแพงมน), “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพ์ ฐมฺมทินฺโน), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^{๑๑๑} พระปลัดสามารถ ฐมฺมธโร (ชีวะพุกษ์), “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระอุบาลีคุณูปมาจารย์,” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

พระปลัดสุชาติ สุวฑฺฒโก (ชีหมื่นแปร), ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ผ่านมา มีรูปแบบ วิธีการที่หลากหลายสิ่งที่ค้นพบใหม่จากการไปศึกษาวิจัย คือชาวบ้านมีความรักและหวงแหนในหน้าที่ในการพิทักษ์พระพุทธศาสนามากขึ้นจากเดิมงานวิจัยที่ผ่านมาชาวบ้านชุมชนบนพื้นที่สูงถือว่าหน้าที่ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการดูแลศาสนสถานเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์เป็นส่วนมาก ชาวบ้านเพียงแต่ให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น ต่อมามีการพัฒนาวิธีการในการเผยแผ่มากขึ้นโดยการสนับสนุนให้ชุมชนแต่ละชุมชนเลือกคนที่มีศักยภาพเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านให้เป็นแกนนำชาวพุทธ นอกจากนั้น มีการจัดตั้งเครือข่ายยุวชนธรรมจาริกที่จะทำหน้าที่ช่วยเหลืองานพระศาสนา ขบวนการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในรูปแบบที่หลากหลาย มีการประชุมระดมความคิดเห็นถึงสภาพปัญหาของแต่ละชุมชน พร้อมทั้งหาสาเหตุ แนวทางการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนกลาง กิจกรรมที่ปรากฏเด่นชัด คือ การจัดกิจกรรมบุญสัญจรการท้าวไตรสังฆจร การประชุมแกนนำสังฆจร การจัดรายการผ่านวิทยุชุมชน การเยี่ยมผู้ป่วยและผู้สูงอายุ การเป็นที่ปรึกษาปัญหาในการดำเนินชีวิต การรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณี ด้านการแต่งกาย ภาษาเขียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายและต่างชุมชน กระบวนการทำงานเน้นเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ ออกเยี่ยมเยียนชาวบ้าน สามารถที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกเพศทุกวัย จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกที่มีกระบวนการรูปแบบที่หลากหลายดังกล่าว พบว่า ได้สร้างความสนใจให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่จัดขึ้นของแต่ละอาศรม ขอบ่งชี้ถึงผลฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เห็นเด่นชัดหลายประการ เช่น ชุมชน ร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ มีความรู้ความเข้าใจถึงหลักธรรม และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมมีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของในศาสนสถาน และมีแกนนำชาวพุทธที่เป็นตัวแทนจากแต่ละชุมชนเข้ามามีบทบาท ในการสนับสนุนการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งรู้จักปกป้องพระพุทธศาสนาด้วย โดยในพื้นที่เป้าหมายทั้ง ๗ หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๖๐๖ ครอบครัว จำนวน ๔๒๖ ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๗๑ เข้าพิธีกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ยึดมั่นในพระรัตนตรัยพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ตลอดชีวิต^{๑๑๒}

^{๑๑๒} พระปลัดสุชาติ สุวฑฺฒโก (ชีหมื่นแปร), “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา), ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม)” ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ที่มีประสบความสำเร็จ เพราะมีปัจจัยหลัก ๙ ประการ คือ ๑) เป็นพระเถระที่มีศีลาจารวัตรสมบูรณ์ ตามหลักพระธรรมวินัย และฝึกจิตใจให้มีความมุ่งมั่นตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ๒) มีความเพียรพยายาม ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ เสียสละ มั่นคงในการสร้างชาติ ๓) เป็นพระเถระยอดกตัญญู ๔) เป็นพหูสูตทางพระพุทธศาสนา ๕) มีบุคลิกภาพดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีใจหนักแน่นมีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี ฉลาดในการใช้คน รู้จักกระจายงาน มีนโยบายในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์และประชาชน ๖) มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ๗) เป็นพระเถระที่ใฝ่เรียนรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมจนมี ความเข้าใจชีวิตสังคม และมีความสามารถในการนำศาสตร์ความรู้สาขาต่างๆ มาประยุกต์ ใช้ในการสื่อสาร ๘) มีเทคนิควิธีการโน้มน้าวใจในการสื่อสารที่ทำให้ผ่านอ่านผู้ฟัง เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ๙) เป็นเถระที่มีทุนทางปัญญา ทุนทางธรรม และทุนทรัพย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หากพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันที่ทำหน้าการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ฝึกอบรมจิตใจ อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ เป็นเนื้อนาบุญของโลก ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรงดำรงตนอยู่ในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีความกตัญญูกตเวทีตามีความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้าใช้หลักพุทธวิธีในการสื่อสาร หลักนิเทศศาสตร์ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ด้วยการเข้าใจ เข้าถึง และนำไปพัฒนาทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งเชิงรับและเชิงรุก ดังที่พระธรรมปริยัติเวที ได้ปฏิบัติมาแล้ว เชื่อมันว่า กิจกรรมงานพระศาสนา ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถเข้าสู่จิตใจ เยาวชน ประชาชนให้ประพาสชอบ อยู่ในกรอบของจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม นำสังคมไทยให้ได้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขอย่างแน่นอน^{๑๑๓}

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขยิ่ง), ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเผยแผ่คุณธรรมของศูนย์ พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ด้านผู้ส่งสารผลรวมระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อผู้ส่งสาร มีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า นักเรียนยอมรับในเรื่องความสามารถในการสอนของพระวิทยากร มีค่าเฉลี่ย มากอยู่อันดับแรก เพราะความรู้ความสามารถของพระวิทยากรถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการจะโน้มน้าว

^{๑๑๓} พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา) “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

นำความสนใจให้นักเรียนอยากเข้ามาศึกษาหา, ส่วนเรื่องบุคลิกภาพการใช้พุทธสุภาษิต และวิธีการถ่ายทอด นักเรียนให้ความสำคัญ ตามลำดับ ดังนั้น ตัวผู้ส่งสารคือพระสงฆ์ มีอิทธิพลต่อการเผยแผ่คุณธรรมมาก ทั้งบุคลิกภาพ กิริยาท่าทาง ความเป็นผู้มีคุณธรรม, ด้านตัวสารมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายให้ความสำคัญด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรมมากเป็นอันดับแรก อาจเป็นเพราะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นผู้ใหญ่ทำให้รู้จักการศึกษาหลักธรรมแบบการวิเคราะห์นำเอาเนื้อหาหลักธรรม ไปประยุกต์ใช้ หรือนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในช่วงวัยรุ่นพัฒนาการทางด้านอารมณ์รุนแรง จึงไม่เห็นความสำคัญ ของประโยชน์จากเนื้อหาหลักธรรม ไม่ชอบทำตนเป็นคนเคร่งครัด, ด้านช่องทางส่งสาร ผลรวม มีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็น อันดับแรก คือ การใช้ชีวิตทัศน์ โดยมีค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างสูง เพราะสื่อประเภทชีวิตทัศน์ เป็นสื่อที่มีช่องทางการสื่อสารชัดเจนเหมือนธรรมชาติ แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น VDO CDROM ตลอดทั้งสไลด์ ซึ่งทำให้นักเรียนสนใจมากกว่าสื่ออื่น และสามารถเก็บข้อมูลได้หลาย รูปแบบ มีความสะดวกรวดเร็ว ส่วนช่องทางการสื่อสารที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสุดท้าย คือการสาธิตและฝึกปฏิบัติ เพราะวัยรุ่นจะไม่นิยมการฝึกปฏิบัติธรรม มีน้อยคนมากจะเห็นความสำคัญของการปฏิบัติธรรม โดยมากนักเรียนชอบกิจกรรมประเภทเฮฮา ร่าเริง มีความสอดคล้องกับแนวคิดความต้องการของวัยรุ่นที่ว่า วัยรุ่นมีความอยากรู้ อยากเห็น ต้องการความสนใจ ต้องการความอิสระ ความยุติธรรม ให้ความสำคัญด้านสรีระร่างกายมากกว่า และต้องการยอมรับจากเพื่อนและสังคม ดังนั้น การใช้สื่อหรือกิจกรรมแต่ละประเภทต้องคำนึงถึงความทันสมัย เพื่อให้การเผยแผ่คุณธรรมเข้าสู่วัยรุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป^{๑๑๔}

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี (โอรุสฺส), ได้วิจัยเรื่อง "ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม(หลวงพ่อดุณฺ ปริสฺสุโธ)", พบว่า ท่านมีวิธีการด้านการเผยแผ่หรือสื่อสารพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้ฟังได้อย่างยอดเยี่ยมเป็นการสอนแบบใหม่โดยใช้สื่อสัญลักษณ์เป็นส่วนใหญ่ เช่นการ เคาะหัว เพื่อสื่อในการสอนว่า "จงมีสติ อย่าประมาทในชีวิต เพราะคนที่ประมาทแล้วเหมือนคนที่ตายแล้ว แต่คนที่ไม่ประมาทมีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ชื่อว่าย่อมไม่ตาย" และสื่อการสอนแบบใหม่ที่ใช้เด่นชัดที่สุดคือ การรับบริจาคเงินจากผู้ที่ศรัทธาถวาย ท่านจะคืนเงินให้ครึ่งหนึ่งแก่ผู้ถวาย เพื่อสอนว่า ให้รู้จักทำบุญ รู้จักประมาณตนเอง ไม่ทำตนและคนอื่นให้เดือดร้อน ให้รู้จักสันโดษ ให้รู้จักเพียงพอ ไม่ใช่จะกอบโกยเอาอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

^{๑๑๔} พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขย้ง), "ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

เป็นหลักและท่านสามารถเผยแพร่คำสอนทางพระพุทธศาสนาใช้หลักนิเทศศาสตร์มาประยุกต์ใช้ผสมผสานกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่เข้ากับหลักธรรมได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน^{๑๑๔}

พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (คำสบาย), ได้วิจัยเรื่อง “นโยบายการเผยแพร่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า นโยบายการเผยแพร่ของมหาเถรสมาคม การเผยแพร่พระพุทธศาสนาภายในประเทศ โดยภาพรวมถือว่าเป็นที่น่าพอใจ เพราะยังมีพุทธศาสนิกชนให้ความเคารพนับถือให้การสนับสนุนอุปถัมภ์กิจกรรมคณะสงฆ์เป็นอย่างดี แม้จะมีพวกที่นอกกริตนอกกรอยอยู่บ้าง ก็เพียงเล็กน้อย การเผยแพร่ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสร้างศรัทธา ยังไกลต่อเป้าหมายอันสูงสุดของพุทธองค์ ยิ่งในต่างแดนถือว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จ ยังไม่อาจสร้างความเชื่อความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่คนต่างชาติต่างภาษาได้เท่าที่ควร แม้จะมีวัดในต่างแดนมากมายแต่ก็ได้เพียงรักษาศรัทธาของคนไทยในต่างแดนเท่านั้น มรรคผลจึงเป็นเรื่องยากที่จะเผยแพร่ในต่างแดนต่างชาติต่างภาษา, ส่วนนโยบายการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานของรัฐ รับนโยบายจากรัฐไปดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสนองงานคณะสงฆ์ ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ วางแผนงานจัดสรรงบประมาณคณะสงฆ์ ประสานงานการบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐบาลการบริหารจัดการต่างๆ ขึ้นต่อสำนักนายกรัฐมนตรี ไม่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการ^{๑๑๖}

พระมหารุ่งเพชร ชวนปญฺโญ (พัตทาป), ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช)” พบว่า รูปแบบ วิธีการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ รูปแบบเทศนาปาฐกถาบรรยายธรรมนั้น เป็นรูปแบบการนำเสนอโดยตรงหรือโดยอธิบายเนื้อหาธรรม ส่วนหนังสือธรรมะ เป็นการนำเสนอโดยอ้อมหรือโดยประยุกต์สอนให้เข้ากับสถานการณ์หรือกับยุคสมัยปัจจุบันมากกว่า เป็นการผสมผสานระหว่างเนื้อหาคำสอนทางพระพุทธศาสนา กับการชี้ให้เห็นปัญหาของสังคม พร้อมทั้งชี้แนวทางแก้ไขหรือข้อเสนอแนะไว้ด้วยประการหนึ่ง เน้นการส่งเสริมให้นำคำสอนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตในปัจจุบัน ทั้งในส่วนของตนเอง และครอบครัวให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุด โดยท่านชี้ให้เห็นเหตุปัจจัยหรือปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมให้แนวคิดหรือเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องที่ยังบกพร่องกันอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม อีกประการ

^{๑๑๔} พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี (โอฐสุ), “ศึกษาวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระราชวิยาคม (หลวงพ่อดุณ ปริสฺสุทฺโธ),” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๑๑๖} พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (คำสบาย), “นโยบายการเผยแพร่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

หนึ่ง พระธรรมกิตติวงศ์ ท่านเป็นพระมหาเถระที่เชี่ยวชาญในการเทศน์ ทั้งเทศน์เดี่ยวและเทศน์คู่(เทศน์ ๒ ธรรมาสน์) การปาฐกถาบรรยายธรรม จนได้รับการยกย่องว่าเป็นพระมหาเถระนักเผยแผ่ที่มีผลงานปรากฏมากที่สุดรูปหนึ่ง อนึ่ง ท่านเป็นผู้ทรงความ เป็นพหูสูตร กล่าวคือมีใจรักในการศึกษา ค้นคว้าตำรับตำราอยู่เป็นนิจ กล่าวคิด กล่าวแสดง หมั่นขบคิดและค้นหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ธรรมะที่ปรากฏในคำสอน เช่น หลักคำสอนที่ว่า “หลักฐาน หลักแหล่ง หลักกรรม, วินัยเกิดที่บ้าน สอนลูกหลานให้มีวินัย, อย่าไวใจทาง อย่าวางใจคน จะจนในเอง” เป็นต้น และจากการสัมภาษณ์พระธรรมกถึกและนักวิชาการ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ในประเด็น ๔ ประการ คือ ๑) ปัจจัยด้านการศึกษา ๒) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ ๓) ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ๔) อุดมการณ์และวิสัยทัศน์^{๑๑๗}

พระสุนทร รตนปญโญ (มติยาภักดิ์) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน” ผลการวิจัย พบว่า การเปิดรับสื่อทั้งสองกลุ่มได้มาจาก วิทยุ โทรทัศน์ และพระสงฆ์ สาเหตุเพราะว่า สื่อวิทยุ โทรทัศน์มีส่วนใกล้เคียงกับผู้รับ ส่วนจากพระสงฆ์จะต้องอาศัยเวลากันทั้งสองฝ่าย, ส่วนความถี่ในการรับข้อมูล เยวชนส่วนมากชอบดูโทรทัศน์บ่อย ฟังวิทยุบ่อย แต่การดูและการฟัง ยังไม่ค่อยใจเรื่องธรรมะอย่าง เป็นกิจจะลักษณะอันเนื่องมาจากวัย, ส่วนการเปิดใจรับสื่อธรรมะ การฟัง การอ่าน แค่ผ่านๆ เท่านั้น สาเหตุมาจากการเผยแผ่มีรูปแบบเดิมๆ ไม่น่าสนใจ, ส่วนสถานที่รับสื่อธรรมะ ที่วัดและที่บ้าน เพราะวัดเป็นแหล่งแสวงหาความรู้เรื่องธรรมะที่ได้ จากพระสงฆ์ ส่วนที่บ้านได้จากสื่อต่างๆ, ส่วนเนื้อหาที่ชอบฟัง ชอบฟังธรรมะเชิงประยุกต์ เข้ากับสังคม ธรรมะเชิงวิเคราะห์ และการถาม-ตอบ เพราะโลกยุคใหม่มีปัญหาทางจิตมาก และในขณะเดียวกันธรรมะมีความสำคัญต่อชีวิต แต่ที่ต้องการธรรมแบบประยุกต์นั้น สะท้อนถึงพระสงฆ์ที่เผยแผ่ธรรมไม่ค่อยประยุกต์ ในชีวิตจริง ไม่เชื่อว่าประยุกต์ธรรมใช้อย่างไรในชีวิตจริง, ส่วนกลุ่มพระนักเทศน์ที่ชอบชอบพระพยอม รองลงมาหลวงพ่อดุณ เพราะท่านทั้งสองรูปปรากฏทางสื่ออยู่บ่อย และมีคำสอนเล็กๆน้อยๆให้แก่ผู้ฟังเสมอ^{๑๑๘}

สิริพิชญ์ เตชะไกรศรี, ได้วิจัยเรื่อง “การเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกตามวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมธรรมะในสวน ณ สวนหลวง ร.๙” พบว่า การศึกษาการเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกตามวิถีพุทธ ศึกษาเฉพาะกรณี การจัดกิจกรรมธรรมะในสวน ณ สวนหลวง ร.๙ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ ๑) ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเนื่องจาก

^{๑๑๗} พระมหารุ่งเพชร ชวนปญโญ (พัตถาป), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๑๑๘} พระสุนทร รตนปญโญ (มติยาภักดิ์), “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีมากมายหลายเรื่อง สำหรับข้อธรรมที่นำมาศึกษาครั้งนี้ เป็นการนำมาเฉพาะที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การมีคือนอนหลายคนไม่ผิดศีลข้อ ๓, ถ้าสามีหรือภรรยายินยอมและทำได้, นักศึกษาเดือดร้อนค่าเล่าเรียนจึงมาขายบริการทางเพศผู้ใช้บริการไม่ผิดศีลธรรมเพราะถือว่าช่วยเหลือเกื้อกูล หรือ ผู้ที่ประพฤติดำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาย่อมดำรงชีวิต ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นต้น เมื่อทำการศึกษาแล้วทำให้ทราบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมธรรมะในสวน ณ สวนหลวง ร.๙ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการธรรมะในสวนมีความสนใจและต้องการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงสนใจใฝ่หาความรู้ และพยายามทำความเข้าใจในหลักธรรมดั่งนั้น บุคคลกลุ่มนี้จึงมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมดีน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ๒) การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนที่เข้าร่วมโครงการธรรมะในสวนหลวง ร.๙ ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันนั้น พบว่า เมื่อได้ผ่านการอบรมจากโครงการฯ แล้วจะปฏิบัติตนดีขึ้นกว่าเดิมก่อนเข้าร่วมโครงการฯ สำหรับผลการวิจัยนี้ น่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะผู้ที่ผ่านการอบรมย่อมได้รับความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้น จึงนำความรู้ความ เข้าใจ ที่ได้รับไปปฏิบัติเพิ่มขึ้น แต่เมื่อพิจารณาในบางเรื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการฯ ได้ปฏิบัติดีอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น ภายหลังเข้าร่วมโครงการแล้วจึงปฏิบัติตนดีเหมือนเดิม จึงทำให้ผลการปฏิบัติก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริงของผลที่ได้จากการวิจัย^{๑๑๙}

สรุปได้ว่า วิธีที่ภิกษุสงฆ์ ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธี การเทศน์ การปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน การใช้สื่อประกอบ การสอนธรรมะ เลือกใช้วิธีใดก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชนเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจที่สำคัญ พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ ต้องมีความรู้ความความสามารถพร้อมมีเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม ประยุกต์ใช้ความรู้นั้นๆ เพื่อนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

^{๑๑๙} สิริพิชญ์ เตชะไกรศรี, “การเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกตามวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมธรรมะในสวน ณ สวนหลวง ร.๙”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมทูต

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ได้มีผู้กล่าวถึงพระธรรมทูตไว้ ดังนี้

พระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย (ปีกรม), ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาคณะชั้น(วิริยคุณ วิริยคุณ) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย” ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดียจะว่าง่าย ก็คงง่ายจริง ๆ เพราะในแผ่นดินนั้นผู้คนมีศาสนา เป็นเครื่องครองใจ ศาสนามีหลากหลายให้เลือกใช้สอยตามความต้องการมีตั้งแต่ระดับเป็นความคิด ความเชื่อ ความจริงทั้งจริงโดยสมมติและจริงโดยปรมาตม มีศึกษาค้นคว้าบัญญัติเป็นศาสนาขึ้นมา ล้วนแต่มีคุณภาพส่งออกนอกประเทศ ถ้าเป็นสินค้าก็เป็นสินค้าที่ติดตลาดไปทั่วโลก โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องทวยเทพ ในนวนิยายทั้งหลาย เขาผูกค่านิยมไว้ในตราสัญลักษณ์ที่บัญญัติขึ้น เช่น พระพิฆเนศ อูมาเทวี กาลี สุริยเทพ เป็นต้น หากใช้เทคนิควิธีการให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่ พระพุทธศาสนาก็สามารถฟื้นฟูขึ้นมาได้อีกไม่ยาก จากที่คนท้องถิ่นเขามีศาสนาอยู่ในหัวใจแล้ว แต่ผู้ที่จะมาปลูกฝัง ผลักดันให้พระพุทธศาสนาเข้าไปสถิตก็ต้องใช้พลังจากพระธรรมทูต ผู้เผยแผ่ที่มีวิสัยทัศน์แบบคิดไกล ใจกว้าง ใฝ่สูง เท่านั้น^{๒๐}

พระมหามนตรี ดิษฐวิโร (ศรีบุญสูง), ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า ด้านบุคคลภาพภูมิรัฐภูมิธรรม แนวคิดอุดมการณ์ในการทำงานของพระธรรมทูต ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.๒๕๕๑ - ๒๕๖๐) จะต้องเป็นผู้มีศีลจารวัตรที่งดงามสามารถเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณได้อย่างแท้จริง มีขันติความอดทน และควรมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน เมื่อไปอยู่ที่ไหนก็สามารถอยู่ร่วมกับหมู่คณะด้วยความสงบสุขพร้อมที่จะเสียสละเพื่อการทำงานให้แก่พระพุทธศาสนา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศได้ ความรู้ทางโลกจะต้องไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก เชื่อมมั่นในพระรัตนตรัย เข้าใจในจิตภาวนา มีความชำนาญในการสื่อสารสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี และจะต้องเข้าใจและติดตามเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันอยู่เสมอ มีอุดมการณ์ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาวต่างชาติ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในประเทศนั้นๆ ในอนาคตผู้ที่จะเป็นพระธรรมทูตควรจะต้องจบหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศมาโดยตรง, ด้านแนวทาง รูปแบบ วิธีการ และยุทธวิธี ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับพระธรรมทูตในทศวรรษหน้า(พ.ศ.๒๕๕๑ - ๒๕๖๐)จะต้องเผยแผ่ทาง web site ใช้ภาษาให้เป็นสากลมากขึ้น โดยนำเสนอคำสอนที่เป็นภาษาร่วมสมัยที่สุด นำเสนอเป็นสิ่งพิมพ์เป็นเล่มเล็กๆ ที่สะดวกใน

^{๒๐} พระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย (ปีกรม), “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาคณะชั้น(วิริยคุณ วิริยคุณ) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

การหยิบอ่าน, ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการสร้างเครือข่ายกระจายการ เผยแพร่ไปยังจุดต่างๆ โดยยึดหลักการตามที่ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนว่าพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชน อันเป็นอุดมการณ์ของพระธรรมทูต และพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตเองให้สามารถทำงานเผยแผ่ให้เข้าถึงชาวต่างชาติให้มากยิ่งขึ้น, ด้านรูปแบบแนวทางวิธีการพัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ควรมีการบวการพัฒนพระธรรมทูตแบบมีระบบคัดเลือก การอบรมมีการประเมินและการติดตามประเมินผลตลอดถึงการติดตามดูงานจากการปฏิบัติ นั้นๆ ของพระธรรมทูตด้วยในอนาคตควรมีวิทยาลัยพระธรรมทูตสายต่างประเทศหรือเปิดหลักสูตรประกาศนียบัตร หลักสูตรปริญญาโท ด้านพระธรรมทูตจัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการปลูกฝัง อุดมการณ์การเผยแผ่ สร้างจิตวิญญาณแห่งความเป็นพระธรรมทูตให้อยู่ในใจของพระธรรมทูต จริงๆ สร้างพระธรรมทูตให้เป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงาน ด้านนี้^{๑๒๑}

พระมหาสนั่น อุดมสมฺมชโย (ประเสริฐ), ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการเผยแผ่พุทธ ธรรมของพระธรรมทูต : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ”, พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า เทคนิควิธีการอบรมบรรยายของพระธรรมทูตที่ นักเรียนพอใจมากที่สุด คือ สอนให้นักเรียน รู้จักคิดเป็น ทำเป็น เนื้อหาให้แง่คิด คติในการ ดำรงชีวิตมากที่สุด ส่วนรูปแบบการอบรมบรรยายต้องมีชุดलगแฝงด้วยสาระแทรกด้วย จึงจะ ได้รับความสนใจ ส่วนการปฏิบัติงานเผยแผ่ของพระธรรมทูต อำเภอเทพสถิตนั้นเป็นการปฏิบัติ ตามกฎ ระเบียบ คำสั่ง ของมหาเถรสมาคม จึงถือว่าเป็นการเผยแผ่ที่มีรูปแบบกำหนดไว้แล้ว มีกำหนดระยะเวลาในการจาริก ไม่ใช่การเผยแผ่ตลอดทั้งปี เป็นการเวียนอบรมบรรยายไปตาม โรงเรียนต่างๆ บางโรงเรียน ๒ ปี จึงจะมีพระธรรมทูตมาอบรมบรรยาย ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นาน เกิน เมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาที่เด็กให้กับสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ เป็นต้น ถือว่าน้อยมาก ถ้าได้ดูสื่อที่เสี่ยงหรือเป็นอันตรายต่อศีลธรรม เด็กก็มีโอกาสที่จะประพฤตินิสัยที่ไม่ดีไม่งาม ได้ง่าย แนวทางการแก้ปัญหาพระธรรมทูตควรจะได้มีส่วนในการเผยแผ่ อย่างอื่นนอกจากงาน ของพระธรรมทูต เช่น จัดค่ายอบรมศีลธรรม มีเว็บไซต์ของพระธรรมทูต เป็นต้น เด็กจะได้มี เวลาทำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์มากขึ้น จิตใจจะได้โอนเอียงหรือเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทาง ที่ดี^{๑๒๒}

^{๑๒๑} พระมหามนตรี ดิग्ขวีโร (ศรีบุญสูง), “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต สายต่างประเทศในทศวรรษหน้า”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๕๕๐).

^{๑๒๒} พระมหาสนั่น อุดมสมฺมชโย (ประเสริฐ), “กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

แม่ชีคมคาย คุ่มพันธ์, ได้ทำการการวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณี พระสุเมธาจารย์ (โรเบิร์ต สุมะโรภิกขุ)”, พบว่า ท่านสุเมโธภิกขุ ใช้แบบแผนกติกาและในการทำงานตามแบบของหลวงปู่ชาเพียงเล็กน้อย แต่ที่เด่นคือการบิณฑบาต “เอาคน” ดูเด่นชัดมาก จึงทำให้ท่านได้สัมฤทธิ์ผลและการทำงานจริงติดต่อกันมายาวนานเลยสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของพุทธศาสนิกได้ให้มานับถือและปฏิบัติตามและศึกษาตาม มีผลคือปฏิเวธโดยสมควร ส่วนการวิจัยภาคสนาม พบว่า สื่อที่ผู้ตอบแบบสอบถามรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับข่าวสารธรรมะของหลวงปู่โรเบิร์ต สุมะโร ส่วนใหญ่ คือ หนังสือ และนิตยสารต่างๆ คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐ รองลงมา คือ การบอกเล่าจากบุคคล คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓ และโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๔ ตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการปฏิบัติธรรมที่วัดหนองป่าพง พบว่า ก่อนและหลังการอบรมโดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ผิดศีลน้อยลง^{๑๒๓}

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่พระธรรมทูตเผยแผ่หลักพุทธธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้น คือ เชื่อมมั่นในพระรัตนตรัย แดกฉานในพระไตรปิฎก มีขันติความอดทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถสื่อสาร ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ชัดเจนทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้ ติดตามเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันอยู่เสมอสามารถใช้เทคนิควิธีวิธีการและสื่อสมัยใหม่เป็นอุปกรณ์ในการสอนทั้งยังต้องให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่นั้นๆ ดังคุณสมบัติของพระธรรมทูตที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก สรุปได้ย่อๆ ว่า พระธรรมทูตพึงมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้รู้จักฟัง, สามารถให้ผู้อื่นฟัง(คำของตน), หมั่นศึกษาด้วยตนเอง, ทรงจำดี, เข้าใจเรื่องแจ่มแจ้งอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจได้แจ่มแจ้ง, ฉลาดเลือกถ้อยคำที่เข้าประเด็นและไม่เข้าประเด็น, และไม่ชวนทะเลาะ^{๑๒๔} เช่นนี้แล้วงานพระธรรมทูตคงจะสัมฤทธิ์ได้แน่นอน.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

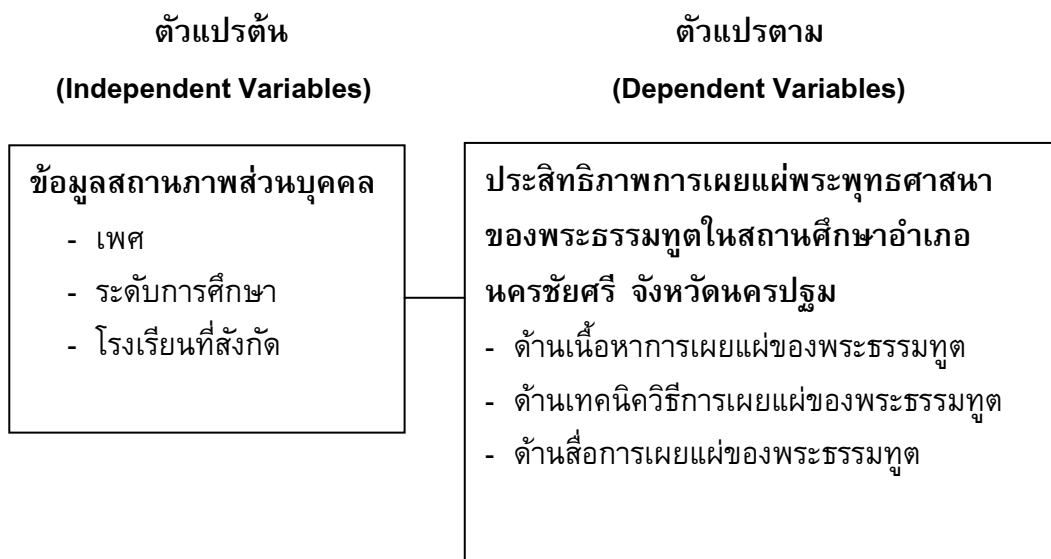
งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

^{๑๒๓} แม่ชีคมคาย คุ่มพันธ์, “การศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณีพระสุเมธาจารย์ (โรเบิร์ต สุมะโรภิกขุ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๒๔} อ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๐๖/๑๑๙.

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา โรงเรียนที่สังกัด

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นของกลุ่มประชากรต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต และด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ดังแผนภาพที่ ๒.๓

แผนภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตรวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทาง ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรในการศึกษา

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เป็นการศึกษาวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษาตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด ปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจริงที่ใช้ในการวิจัย

(Try out)

๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มประชากร และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ ประชากรในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนแหลมบัววิทยา, โรงเรียนเพิ่มวิทยา, โรงเรียนพลอยจตุรจินดา และโรงเรียนปรกแก้ววิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๙ รวม ๒๘๘ คน โดยผู้วิจัย เก็บข้อมูลจากทุกหน่วยของประชากร มีรายละเอียด ตามตารางที่ ๓.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรในการวิจัย

ชื่อ สถานศึกษา									
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
แหลมบัววิทยา	๑๒	๑๖	๒๘	๓๐	๑๔	๔๔	๙	๑๙	๒๘
เพิ่มวิทยา	๒๒	๒๔	๔๖	๑๓	๑๗	๓๐	๑๑	๑๐	๒๑
พลอยจตุรจินดา	๑๔	๑๐	๒๔	๙	๑๒	๒๑	๑๐	๘	๑๘
ปรกแก้ววิทยา	๖	๒	๘	๗	๔	๑๑	๔	๕	๙
รวมแต่ละชั้น	๕๔	๕๒	๑๐๖	๕๙	๓๗	๑๐๖	๓๔	๔๒	๗๖
รวมทั้งสิ้น	๒๘๘ คน								

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรในการวิจัย

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

^๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙, ข้อมูลจำนวนนักเรียน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔, ๑๐ มิ.ย. ๒๕๕๔.

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มประชากรเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มประชากร

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม(Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และโรงเรียนที่สังกัด เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม รวม ๓ ด้าน ซึ่งเป็นประเภทมาตราประเมินค่า(Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑) ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ

๒) ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ

๓) ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต มีคำถามทั้งหมด ๑๐

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	ประสิทธิภาพการเผยแพร่อยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง	ประสิทธิภาพการเผยแพร่อยู่ในระดับ	มาก
๓	หมายถึง	ประสิทธิภาพการเผยแพร่อยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง	ประสิทธิภาพการเผยแพร่อยู่ในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง	ประสิทธิภาพการเผยแพร่อยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๑ - ๕.๐๐	หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๑ - ๔.๕๐	หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๑ - ๓.๕๐	หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๑ - ๒.๕๐	หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๕๐	หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถามให้นักเรียน ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษารวม ๕๐ คน เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษา ดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม (Open ended Questionnaire)

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒) หาความเที่ยงตรง(Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑) พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๒) พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๓) ดร.พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔) ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๕) อาจารย์วันชัย สุขตาม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและ วัตถุประสงค์ (Item–Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป ทุกข้อ

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้(Try out) แก่นักเรียนชั้นมัธยม ปลายโรงเรียนภัทรญาณวิทยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา(α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๒ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๖๕

๔) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มประชากรจริงในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑. การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๓.๔.๒. ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังทุกโรงเรียนที่เป็น ประชากรจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๓. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่ม เป้าหมาย คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนแหลมบัววิทยา,โรงเรียนเพิ่มวิทยา, โรงเรียนพลอยจตุรจินดา และโรงเรียนปรกแก้ววิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๙ จำนวน ๒๘๘ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถาม ไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

^๒ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙๑.

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๓.๕.๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๕.๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอนครชัยศรี

๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๓

ค่าเฉลี่ย	๔.๕๐ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๓.๕๐ – ๔.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มาก
ค่าเฉลี่ย	๒.๕๐ – ๓.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๑.๕๐ – ๒.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ – ๑.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด

๔) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษาและโรงเรียนที่สังกัด

เนื่องจากเก็บข้อมูลจากทุกหน่วยของประชากร ผู้วิจัยจัดทำตารางเปรียบเทียบโดยใช้ตารางไขว้ (Crosstab Table) ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แล้วทำการพรรณาแปลผลประกอบตาราง

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๒.

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวិจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๔.๑. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๔.๒.๑. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๔.๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๔.๔. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา และโรงเรียนที่สังกัด รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(N=๒๘๘)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๑๔๘	๕๑.๔
หญิง	๑๔๐	๔๘.๖
๒. ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๑๐๖	๓๖.๘
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๐๖	๓๖.๘
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๗๖	๒๖.๔
๓. โรงเรียนที่สังกัด		
แหลมบัววิทยา	๑๐๐	๓๔.๗
เพิ่มวิทยา	๙๗	๓๓.๗
พลอยจตุรจินดา	๖๓	๒๑.๙
ปรกแก้ววิทยา	๒๘	๙.๗
รวม	๒๘๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของกลุ่มประชากรจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และโรงเรียนที่สังกัด

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เพศชาย มีจำนวน ๑๔๘ คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔ เพศหญิง มีจำนวน ๑๔๐ คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๖

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔

โรงเรียนที่สังกัด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสังกัดโรงเรียนแหลมบัววิทยาคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ โรงเรียนเพิ่มวิทยา คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙ และโรงเรียนปรกแก้ววิทยา คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต
ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย

- ๑) ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต
- ๒) ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูต
- ๓) ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒-๔.๕

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพ
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

(N=๒๘๘)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตใน สถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
๑. ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต	๔.๒๖	๐.๔๒	มาก
๒. ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูต	๔.๑๖	๐.๔๙	มาก
๓. ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต	๔.๒๖	๐.๔๔	มาก
ภาพรวม	๔.๒๓	๐.๔๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=๔.๒๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว อยู่ในระดับมาก
ทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

(N=๒๘๘)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
๑. เนื้อหาที่พระธรรมทูตนำมาบรรยายมีความน่าสนใจ	๔.๑๙	๐.๖๑	มาก
๒. เนื้อหาส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา	๔.๑๗	๐.๖๑	มาก
๓. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวทิต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	๔.๒๗	๐.๖๓	มาก
๔. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวทิต่อบิดามารดา ครูอาจารย์	๔.๔๙	๐.๕๘	มาก
๕. เนื้อหาส่งเสริมให้มีการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักพุทธธรรม	๔.๑๓	๐.๕๘	มาก
๖. เนื้อหาส่งเสริมให้รู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง	๔.๒๓	๐.๗๒	มาก
๗. เนื้อหาส่งเสริมให้แก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญา	๔.๓๑	๐.๗๐	มาก
๘. เนื้อหาส่งเสริมให้รู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข	๔.๓๖	๐.๖๙	มาก
๙. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๔.๓๐	๐.๖๗	มาก
๑๐. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดทัศนคติและการแสดงออกทางพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้อง	๔.๑๒	๐.๖๕	มาก
ภาพรวม	๔.๒๖	๐.๔๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหา การเผยแผ่ของพระธรรมทูต ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=๔.๒๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

(N=๒๘๘)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการ เผยแพร่ของพระธรรมทูต	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
๑. พระธรรมทูตใช้เทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม	๔.๑๕	๐.๕๘	มาก
๒. พระธรรมทูตใช้เทคนิควิธีพูดสร้างความสนใจอย่างเหมาะสม	๔.๑๕	๐.๕๙	มาก
๓. พระธรรมทูตใช้คำพูดที่สื่อสารออกมาอย่างชัดเจน	๔.๑๒	๐.๖๒	มาก
๔. พระธรรมทูตใช้ท่าทางประกอบการสอนได้เหมาะสม	๔.๒๑	๐.๗๖	มาก
๕. พระธรรมทูตมีการใช้สื่อประกอบการบรรยายอย่างเหมาะสม	๔.๑๘	๐.๖๕	มาก
๖. พระธรรมทูตมีการสร้างบรรยากาศ(สนุกสนาน)ในการบรรยายธรรมอย่างเหมาะสม	๔.๒๐	๐.๖๖	มาก
๗. พระธรรมทูตสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	๔.๐๓	๐.๖๐	มาก
๘. พระธรรมทูตกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	๔.๑๖	๐.๖๗	มาก
๙. พระธรรมทูตใช้ระยะเวลาการบรรยายธรรมะเหมาะสม	๔.๓๖	๒.๔๕	มาก
๑๐. พระธรรมทูตได้ทำการประเมินผลหลังการบรรยายธรรมะ	๔.๐๒	๐.๖๕	มาก
ภาพรวม	๔.๑๖	๐.๔๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=๔.๑๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

(N=๒๘๘)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
๑. สื่อที่นำมาใช้มีความเข้าใจง่าย	๔.๔๐	๐.๖๓	มาก
๒. สื่อที่นำมาใช้เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรยาย	๔.๒๔	๐.๖๔	มาก
๓. สื่อที่นำมาใช้มีความเหมาะสมกับวัย	๔.๓๘	๐.๖๕	มาก
๔. สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านศีลธรรม	๔.๒๕	๐.๖๐	มาก
๕. สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความกตัญญู	๔.๔๔	๐.๖๔	มาก
๖. สื่อที่นำมาใช้มีความหลากหลายในการเผยแพร่ธรรม	๔.๑๖	๐.๖๕	มาก
๗. สื่อที่นำมาใช้มีการบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักสูตร	๔.๓๒	๐.๖๕	มาก
๘. เครื่องขยายเสียงที่ใช้มีคุณภาพเสียงและความดังที่เหมาะสม	๔.๐๗	๐.๖๘	มาก
๙. ภาพที่ฉายออกทางจอภาพสามารถมองเห็นได้ชัดเจน	๔.๑๕	๐.๘๒	มาก
๑๐. บุคลิกภาพของพระธรรมทูตมีความเหมาะสม	๔.๒๐	๐.๕๘	มาก
ภาพรวม	๔.๒๖	๐.๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=๔.๒๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔.๒.๑ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตใน
สถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษาและโรงเรียน
ที่สังกัด ทั้ง ๓ ด้าน ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ ๔.๖- ๔.๑๔ ประกอบด้วย

- ๑) ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต
- ๒) ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต
- ๓) ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

ตารางที่ ๔.๖ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหาการเผยแพร่
ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๖ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	เพศ						รวม		
	ชาย			หญิง					
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
๑. เนื้อหาที่พระธรรมทูตนำมาบรรยายมีความน่าสนใจ	๔.๒๕	๐.๕๙	มาก	๔.๑๔	๐.๖๑	มาก	๔.๑๙	๐.๖๑	มาก
๒. เนื้อหาส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา	๔.๒๔	๐.๕๔	มาก	๔.๐๙	๐.๖๗	มาก	๔.๑๗	๐.๖๑	มาก
๓. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวนเวที่ต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	๔.๒๖	๐.๖๓	มาก	๔.๒๗	๐.๖๓	มาก	๔.๒๗	๐.๖๓	มาก
๔. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวนเวที่ต่อบิดามารดา ครูอาจารย์	๔.๔๙	๐.๕๗	มาก	๔.๔๙	๐.๕๙	มาก	๔.๔๙	๐.๕๘	มาก
๕. เนื้อหาส่งเสริมให้มีการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักพุทธธรรม	๔.๑๕	๐.๕๖	มาก	๔.๑๑	๐.๖๐	มาก	๔.๑๓	๐.๕๘	มาก
๖. เนื้อหาส่งเสริมให้รู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง	๔.๓๐	๐.๖๕	มาก	๔.๑๖	๐.๗๘	มาก	๔.๒๓	๐.๗๒	มาก
๗. เนื้อหาส่งเสริมให้แก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญา	๔.๓๖	๐.๖๗	มาก	๔.๒๔	๐.๗๓	มาก	๔.๓๑	๐.๗๐	มาก
๘. เนื้อหาส่งเสริมให้รู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข	๔.๔๑	๐.๖๒	มาก	๔.๓๐	๐.๗๖	มาก	๔.๓๖	๐.๖๙	มาก
๙. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๔.๓๒	๐.๖๕	มาก	๔.๒๘	๐.๖๙	มาก	๔.๓๐	๐.๖๗	มาก
๑๐. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดทัศนคติและการแสดงออกทางเพศที่ถูกต้อง	๔.๑๕	๐.๖๕	มาก	๔.๐๙	๐.๖๔	มาก	๔.๑๒	๐.๖๕	มาก
รวม	๔.๒๙	๐.๖๑	มาก	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก	๔.๒๖	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกัน คือ เพศชายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เพศชายมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ด้านเนื้อหา มากกว่าเพศหญิง โดยประเด็นที่ เพศชายมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของด้านเนื้อหา มากกว่าเพศหญิงมากที่สุดคือ เนื้อหาส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา (เพศชาย $\mu=๔.๒๔$, เพศหญิง $\mu=๔.๐๙$)

ตารางที่ ๔.๗. ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	เพศ				รวม	
	ชาย		หญิง			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ
๑. พระธรรมทูตใช้เทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม	๔.๑๗	๐.๕๕	๔.๑๔	๐.๖๑	๔.๑๕	๐.๕๘
๒. พระธรรมทูตใช้เทคนิควิธีพูดสร้างความสนใจอย่างเหมาะสม	๔.๑๖	๐.๕๔	๔.๑๔	๐.๖๔	๔.๑๕	๐.๕๙
๓. พระธรรมทูตใช้คำพูดที่สื่อสารออกมาอย่างชัดเจน	๔.๑๓	๐.๖๒	๔.๑๑	๐.๖๒	๔.๑๒	๐.๖๒
๔. พระธรรมทูตใช้ท่าทางประกอบการสอนได้เหมาะสม	๔.๒๓	๐.๗๔	๔.๑๙	๐.๗๙	๔.๒๑	๐.๗๖
๕. พระธรรมทูตมีการใช้สื่อประกอบการบรรยายอย่างเหมาะสม	๔.๒๐	๐.๖๗	๔.๑๖	๐.๖๓	๔.๑๘	๐.๖๕
๕. พระธรรมทูตมีการสร้างบรรยากาศ(สนุกสนาน)ในการบรรยายธรรมะอย่างเหมาะสม	๔.๒๔	๐.๖๐	๔.๑๖	๐.๗๓	๔.๒๐	๐.๖๖
๗. พระธรรมทูตสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	๔.๐๗	๐.๕๗	๓.๙๙	๐.๖๒	๔.๐๓	๐.๖๐
๘. พระธรรมทูตกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	๔.๒๑	๐.๖๒	๔.๑๐	๐.๗๑	๔.๑๖	๐.๖๗
๙. พระธรรมทูตใช้ระยะเวลาการบรรยายธรรมะเหมาะสม	๔.๒๘	๐.๖๙	๔.๔๖	๓.๔๕	๔.๓๖	๒.๔๕
๑๐. พระธรรมทูตได้ทำการประเมินผลหลังการบรรยายธรรมะ	๔.๐๗	๐.๖๑	๓.๙๗	๐.๖๘	๔.๐๒	๐.๖๕
รวม	๔.๑๘	๐.๖๒	๔.๑๔	๐.๙๕	๔.๑๖	๐.๘๓

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกัน คือ เพศชายมีค่าเท่ากับ ๔.๑๘ และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพศชายมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ด้านเทคนิคมากกว่าเพศหญิง ส่วนประเด็นที่เพศหญิงมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของด้านเทคนิคมากกว่าเพศชาย มากที่สุดคือ พระธรรมทูตใช้ระยะเวลาการบรรยายธรรมะเหมาะสม (เพศหญิง $\mu=4.46$, เพศชาย $\mu=4.28$)

ตารางที่ ๔.๘ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	เพศ				รวม	
	ชาย		หญิง			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ
๑. สื่อที่นำมาใช้มีความเข้าใจง่าย	๔.๔๕	๐.๖๒	๔.๓๕	๐.๖๕	๔.๔๐	๐.๖๓
๒. สื่อที่นำมาใช้เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรยาย	๔.๒๖	๐.๖๒	๔.๒๑	๐.๖๕	๔.๒๔	๐.๖๔
๓. สื่อที่นำมาใช้มีความเหมาะสมกับวัย	๔.๔๓	๐.๖๐	๔.๓๒	๐.๗๐	๔.๓๘	๐.๖๕
๔. สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านศีลธรรม	๔.๒๙	๐.๖๑	๔.๒๑	๐.๕๙	๔.๒๕	๐.๖๐
๕. สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความกตัญญูฯ	๔.๔๔	๐.๖๓	๔.๔๔	๐.๖๕	๔.๔๔	๐.๖๔
๖. สื่อที่นำมาใช้มีความหลากหลายในการเผยแพร่ธรรม	๔.๑๙	๐.๖๒	๔.๑๓	๐.๖๘	๔.๑๖	๐.๖๕
๗. สื่อที่นำมาใช้มีการบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักสูตร	๔.๓๕	๐.๕๙	๔.๒๙	๐.๗๑	๔.๓๒	๐.๖๕
๘. เครื่องขยายเสียงที่ใช้มีคุณภาพเสียงและความดังที่เหมาะสม	๔.๑๑	๐.๖๖	๔.๐๓	๐.๗๑	๔.๐๗	๐.๖๘
๙. ภาพที่ฉายออกทางจอภาพสามารถมองเห็นได้ชัดเจน	๔.๒๔	๐.๗๖	๔.๐๔	๐.๘๗	๔.๑๕	๐.๘๒
๑๐. บุคลิกภาพของพระธรรมทูตมีความเหมาะสม	๔.๒๔	๐.๕๗	๔.๑๕	๐.๕๙	๔.๒๐	๐.๕๘
รวม	๔.๓๐	๐.๖๓	๔.๒๒	๐.๖๘	๔.๒๖	๐.๖๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ เพศชายมีค่าเท่ากับ ๔.๓๐ และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพศชายมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่มานานสื่อมากกว่าเพศหญิง โดยประเด็นที่เพศชายมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของด้านสื่อมากกว่าเพศหญิงมากที่สุดคือ ภาพที่ฉายออกทางจอภาพสามารถมองเห็นได้ชัดเจน (เพศชาย $\mu=4.24$, เพศหญิง $\mu=4.04$)

ตารางที่ ๔.๙ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	ระดับการศึกษา						รวม	
	มัธยมศึกษาปีที่๔		มัธยมศึกษาปีที่๕		มัธยมศึกษาปีที่๖			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ
๑. เนื้อหาที่พระธรรมทูตนำมาบรรยายมีความน่าสนใจ	๔.๑๗	๐.๕๖	๔.๒๐	๐.๖๒	๔.๒๒	๐.๖๔	๔.๑๙	๐.๖๑
๒. เนื้อหาส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา	๔.๐๘	๐.๕๙	๔.๑๖	๐.๖๕	๔.๒๙	๐.๕๖	๔.๑๗	๐.๖๑
๓. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวทิต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	๔.๒๑	๐.๔๙	๔.๒๗	๐.๖๖	๔.๓๔	๐.๗๖	๔.๒๗	๐.๖๓
๔. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวทิต่อบิดามารดา ครูอาจารย์	๔.๔๒	๐.๕๘	๔.๔๓	๐.๖๒	๔.๖๖	๐.๔๘	๔.๔๙	๐.๕๘
๕. เนื้อหาส่งเสริมให้มีการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักพุทธธรรม	๔.๑๐	๐.๕๒	๔.๐๖	๐.๕๘	๔.๒๘	๐.๖๔	๔.๑๓	๐.๕๘
๖. เนื้อหาส่งเสริมให้รู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง	๔.๒๙	๐.๖๙	๔.๑๕	๐.๗๐	๔.๒๖	๐.๗๗	๔.๒๓	๐.๗๒
๗. เนื้อหาส่งเสริมให้แก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญา	๔.๒๗	๐.๖๘	๔.๒๙	๐.๖๙	๔.๓๗	๐.๗๕	๔.๓๑	๐.๗๐
๘. เนื้อหาส่งเสริมให้รู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข	๔.๓๘	๐.๖๗	๔.๒๗	๐.๗๐	๔.๔๕	๐.๗๐	๔.๓๖	๐.๖๙
๙. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๔.๔๐	๐.๕๘	๔.๑๗	๐.๗๑	๔.๓๖	๐.๗๑	๔.๓๐	๐.๖๗
๑๐. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดทัศนคติและการแสดงออกทางพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้อง	๔.๐๘	๐.๖๐	๔.๑๐	๐.๗๒	๔.๑๘	๐.๖๐	๔.๑๒	๐.๖๕
รวม	๔.๒๔	๐.๖๐	๔.๒๑	๐.๖๖	๔.๓๔	๐.๖๖	๔.๒๖	๐.๖๔

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีค่าเท่ากับ ๔.๓๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีค่าเท่ากับ ๔.๒๔ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ด้านเนื้อหา มากกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โดยประเด็นที่แตกต่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูตด้านเนื้อหามากที่สุดคือ เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (มัธยมศึกษาปีที่ ๔ $\mu=๔.๔๐$, มัธยมศึกษาปีที่ ๖ $\mu=๔.๓๖$, มัธยมศึกษาปีที่ ๕ $\mu=๔.๑๗$)

ตารางที่ ๔.๑๐ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	ระดับการศึกษา						รวม	
	มัธยมศึกษาปีที่๔		มัธยมศึกษาปีที่๕		มัธยมศึกษาปีที่๖			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ
๑.พระธรรมทูตใช้เทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม	๔.๑๑	๐.๕๖	๔.๑๒	๐.๖๐	๔.๒๕	๐.๕๙	๔.๑๕	๐.๕๘
๒.พระธรรมทูตใช้เทคนิควิธีพูดสร้างความสนใจอย่างเหมาะสม	๔.๑๔	๐.๖๑	๔.๑๑	๐.๖๑	๔.๒๑	๐.๕๕	๔.๑๕	๐.๕๙
๓.พระธรรมทูตใช้คำพูดที่สื่อสารออกมาอย่างชัดเจน	๔.๑๐	๐.๕๗	๔.๐๔	๐.๖๒	๔.๒๕	๐.๖๘	๔.๑๒	๐.๖๒
๔.พระธรรมทูตใช้ท่าทางประกอบการสอนได้เหมาะสม	๔.๒๕	๐.๖๖	๔.๑๑	๐.๘๓	๔.๓๐	๐.๗๘	๔.๒๑	๐.๗๖
๕.พระธรรมทูตมีการใช้สื่อประกอบการบรรยายอย่างเหมาะสม	๔.๐๖	๐.๖๓	๔.๑๖	๐.๖๕	๔.๓๘	๐.๖๓	๔.๑๘	๐.๖๕
๖.พระธรรมทูตมีการสร้างบรรยากาศ(สนุกสนาน)ในการบรรยายธรรมะอย่างเหมาะสม	๔.๒๑	๐.๗๑	๔.๑๕	๐.๖๗	๔.๒๖	๐.๕๗	๔.๒๐	๐.๖๖
๗.พระธรรมทูตสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	๔.๐๐	๐.๕๙	๔.๐๐	๐.๖๒	๔.๑๒	๐.๕๙	๔.๐๓	๐.๖๐
๘.พระธรรมทูตกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	๔.๑๐	๐.๖๓	๔.๑๕	๐.๗๓	๔.๒๔	๐.๖๓	๔.๑๖	๐.๖๗
๙.พระธรรมทูตใช้ระยะเวลาการบรรยายธรรมเหมาะสม	๔.๑๘	๐.๗๐	๔.๕๖	๓.๙๔	๔.๓๖	๐.๖๙	๔.๓๖	๒.๔๕
๑๐.พระธรรมทูตได้ทำการประเมินผลหลังการบรรยายธรรมะ	๔.๐๔	๐.๖๓	๓.๙๘	๐.๖๘	๔.๐๕	๐.๖๓	๔.๐๒	๐.๖๕
รวม	๔.๑๒	๐.๖๓	๔.๑๔	๐.๙๙	๔.๒๔	๐.๖๓	๔.๑๖	๐.๘๒

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีค่าเท่ากับ ๔.๒๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีค่าเท่ากับ ๔.๑๔ และมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแผ่ด้านเทคนิค มากกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยประเด็นที่แตกต่าง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูตด้านเทคนิคมากที่สุดคือ พระธรรมทูตใช้ระยะเวลาการบรรยายธรรมะเหมาะสม(มัธยมศึกษาปีที่ ๕ $\mu=๔.๕๖$, มัธยมศึกษาปีที่ ๖ $\mu=๔.๓๖$, มัธยมศึกษาปีที่ ๔ $\mu=๔.๑๘$)

ตารางที่ ๔.๑๑ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	ระดับการศึกษา						รวม	
	มัธยมศึกษาปีที่๔		มัธยมศึกษาปีที่๕		มัธยมศึกษาปีที่๖			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ
๑. สื่อที่นำมาใช้มีความเข้าใจง่าย	๔.๔๓	๐.๖๕	๔.๓๔	๐.๖๓	๔.๔๕	๐.๖๒	๔.๔๐	๐.๖๓
๒. สื่อที่นำมาใช้เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรยาย	๔.๒๔	๐.๖๑	๔.๒๐	๐.๗๐	๔.๓๐	๐.๕๙	๔.๒๔	๐.๖๔
๓. สื่อที่นำมาใช้มีความเหมาะสมกับวัย	๔.๔๐	๐.๖๑	๔.๓๒	๐.๗๑	๔.๔๓	๐.๖๒	๔.๓๘	๐.๖๕
๔. สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านศีลธรรม	๔.๒๔	๐.๕๔	๔.๒๒	๐.๖๕	๔.๓๒	๐.๖๒	๔.๒๕	๐.๖๐
๕. สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความกตัญญูฯ	๔.๔๒	๐.๕๗	๔.๓๕	๐.๗๐	๔.๕๙	๐.๖๑	๔.๔๔	๐.๖๔
๖. สื่อที่นำใช้มีความหลากหลายในการเผยแพร่ธรรม	๔.๑๔	๐.๖๔	๔.๑๗	๐.๗๐	๔.๑๗	๐.๖๐	๔.๑๖	๐.๖๕
๗. สื่อที่นำมาใช้มีการบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักธรรม	๔.๒๖	๐.๖๔	๔.๒๖	๐.๗๑	๔.๔๙	๐.๕๘	๔.๓๒	๐.๖๕
๘. เครื่องขยายเสียงที่ใช้มีคุณภาพเสียงและความดังที่เหมาะสม	๔.๐๙	๐.๖๔	๓.๙๖	๐.๗๒	๔.๑๘	๐.๖๙	๔.๐๗	๐.๖๘
๙. ภาพที่ฉายออกทางจอภาพสามารถมองเห็นได้ชัดเจน	๔.๑๑	๐.๘๔	๔.๐๘	๐.๗๙	๔.๒๘	๐.๘๓	๔.๑๕	๐.๘๒
๑๐. บุคลิกภาพของพระธรรมทูตมีความเหมาะสม	๔.๑๓	๐.๕๒	๔.๑๘	๐.๖๐	๔.๓๒	๐.๖๒	๔.๒๐	๐.๕๘
รวม	๔.๒๕	๐.๖๓	๔.๒๑	๐.๖๙	๔.๓๕	๐.๖๔	๔.๒๖	๐.๖๖

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกัน คือ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีค่าเท่ากับ ๔.๓๕ มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีค่าเท่ากับ ๔.๒๕ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูตด้านสื่อมากกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โดยประเด็นที่แตกต่าง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูตด้านสื่อมากที่สุดคือ สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความกตัญญู (มัธยมศึกษาปีที่ ๖ $\mu=๔.๕๙$, มัธยมศึกษาปีที่ ๔ $\mu=๔.๔๒$, มัธยมศึกษาปีที่ ๕ $\mu=๔.๓๕$)

ตารางที่ ๔.๑๒ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	โรงเรียนที่สังกัด								รวม	
	แหลมบัววิทยา		เพิ่มวิทยา		พลอยจตุรจินดา		ปรกแก้ววิทยา			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ
๑. เนื้อหาที่พระธรรมทูตนำบรรยาย มีความน่าสนใจ	๔.๒๖	๐.๕๒	๓.๙๕	๐.๖๔	๔.๒๒	๐.๕๒	๔.๖๔	๐.๖๒	๔.๑๙	๐.๖๑
๒. เนื้อหาส่งเสริมการปฏิบัติตาม หลักของศีล สมาธิ ปัญญา	๔.๒๒	๐.๕๘	๓.๙๔	๐.๖๑	๔.๒๒	๐.๕๒	๔.๖๔	๐.๕๖	๔.๑๗	๐.๖๑
๓. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา	๔.๔๒	๐.๕๗	๔.๐๔	๐.๕๔	๔.๑๗	๐.๗๑	๔.๗๑	๐.๖๐	๔.๒๗	๐.๖๓
๔. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดต่อบิดามารดา ครู อาจารย์	๔.๕๓	๐.๕๙	๔.๔๕	๐.๕๘	๔.๓๗	๐.๕๒	๔.๗๕	๐.๕๙	๔.๔๙	๐.๕๘
๕. เนื้อหาส่งเสริมให้มีการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักพุทธธรรม	๔.๑๓	๐.๖๑	๔.๐๗	๐.๖๐	๔.๑๓	๐.๕๒	๔.๓๖	๐.๔๙	๔.๑๓	๐.๕๘
๖. เนื้อหาส่งเสริมให้รู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง	๔.๒๘	๐.๗๗	๔.๓๐	๐.๗๔	๔.๐๒	๐.๖๖	๔.๓๒	๐.๔๘	๔.๓๒	๐.๗๒
๗. เนื้อหาส่งเสริมให้แก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญา	๔.๔๘	๐.๖๖	๔.๒๖	๐.๗๘	๔.๐๘	๐.๕๘	๔.๓๖	๐.๖๘	๔.๓๑	๐.๗๐
๘. เนื้อหาส่งเสริมให้รู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข	๔.๔๘	๐.๖๖	๔.๓๒	๐.๘๐	๔.๑๙	๐.๕๙	๔.๔๓	๐.๕๐	๔.๓๖	๐.๖๙
๙. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวันได้	๔.๔๑	๐.๗๐	๔.๓๐	๐.๗๔	๔.๑๐	๐.๕๐	๔.๓๙	๐.๕๗	๔.๓๐	๐.๖๗
๑๐. เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดทัศนคติและการแสดงออกทางพฤติกรรมทางเพศ ที่ถูกต้อง	๔.๑๒	๐.๖๗	๓.๙๐	๐.๖๒	๔.๓๘	๐.๖๑	๔.๒๙	๐.๔๖	๔.๑๒	๐.๖๕
รวม	๔.๓๔	๐.๖๓	๔.๑๕	๐.๖๖	๔.๑๙	๐.๕๗	๔.๔๙	๐.๕๕	๔.๒๖	๐.๖๔

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ โรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๙ โรงเรียนแหลมบัววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ และโรงเรียนเพิ่มวิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูตด้านเนื้อหา มากกว่านักเรียนโรงเรียนแหลมบัววิทยา โรงเรียนพลอยจตุรจินดา และโรงเรียนเพิ่มวิทยา โดยประเด็นที่แตกต่าง คือนักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหามากที่สุดคือ เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูกตเวทิต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (โรงเรียนปรกแก้ววิทยา $\mu=๔.๗๑$, โรงเรียนแหลมบัววิทยา $\mu=๔.๔๒$, โรงเรียนพลอยจตุรจินดา $\mu=๔.๑๗$, และโรงเรียนเพิ่มวิทยา $\mu=๔.๐๔$)

ตารางที่ ๔.๑๓ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	โรงเรียนที่สังกัด								รวม	
	แหลมบัววิทยา		เพิ่มวิทยา		พลอยจตุรจินดา		ปรกแก้ววิทยา			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ
๑. พระธรรมทูตใช้เทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม	๔.๒๒	๐.๕๕	๔.๐๒	๐.๖๖	๔.๑๙	๐.๔๗	๔.๒๙	๐.๖๐	๔.๑๕	๐.๕๘
๒. พระธรรมทูตใช้เทคนิควิธีพูดสร้างความสนใจอย่างเหมาะสม	๔.๒๑	๐.๕๙	๔.๐๐	๐.๖๓	๔.๑๙	๐.๔๓	๔.๓๖	๐.๖๘	๔.๑๕	๐.๕๙
๓. พระธรรมทูตใช้คำพูดที่สื่อสารออกมาอย่างชัดเจน	๔.๑๒	๐.๖๑	๓.๙๖	๐.๖๘	๔.๒๔	๐.๕๐	๔.๓๙	๐.๕๗	๔.๑๒	๐.๖๒
๔. พระธรรมทูตใช้ท่าทางประกอบการสอนได้เหมาะสม	๔.๒๕	๐.๘๒	๔.๒๑	๐.๘๒	๔.๐๘	๐.๖๐	๔.๓๙	๐.๖๓	๔.๒๑	๐.๗๖
๕. พระธรรมทูตมีการใช้สื่อประกอบการบรรยายอย่างเหมาะสม	๔.๒๑	๐.๖๗	๔.๐๘	๐.๖๒	๔.๑๙	๐.๖๔	๔.๓๙	๐.๖๓	๔.๑๘	๐.๖๕
๖. พระธรรมทูตมีการสร้างบรรยากาศ(สนุกสนาน)ในการบรรยาย ธรรมะอย่างเหมาะสม	๔.๑๓	๐.๖๑	๔.๐๒	๐.๖๓	๔.๕๑	๐.๗๒	๔.๓๙	๐.๕๗	๔.๒๐	๐.๖๖
๗. พระธรรมทูตสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	๔.๐๔	๐.๕๘	๓.๙๖	๐.๖๑	๔.๒๑	๐.๕๑	๔.๒๑	๐.๖๓	๔.๐๓	๐.๖๐
๘. พระธรรมทูตกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	๔.๐๙	๐.๖๕	๓.๙๕	๐.๖๘	๔.๔๔	๐.๕๙	๔.๔๖	๐.๕๑	๔.๑๖	๐.๖๗
๙. พระธรรมทูตใช้ระยะเวลาการบรรยายธรรมเหมาะสม	๔.๗๑	๔.๐๔	๔.๒๓	๐.๗๗	๔.๐๖	๐.๕๖	๔.๒๙	๐.๖๖	๔.๓๖	๒.๔๕
๑๐. พระธรรมทูตได้ทำการประเมินผลหลังการบรรยายธรรมะ	๔.๐๐	๐.๖๔	๓.๙๙	๐.๗๔	๓.๙๘	๐.๕๒	๔.๒๙	๐.๕๓	๔.๐๒	๐.๖๕
รวม	๔.๒๐	๐.๙๘	๔.๐๓	๐.๖๘	๔.๒๑	๐.๕๖	๔.๓๕	๐.๖๐	๔.๑๖	๐.๘๒

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ โรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ โรงเรียนพลอยจาตุรจินดา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑ โรงเรียนแหลมบัววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๐ และโรงเรียนเพิ่มวิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๓ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต มากกว่านักเรียนโรงเรียนแหลมบัววิทยา โรงเรียนพลอยจาตุรจินดา และโรงเรียนเพิ่มวิทยา โดยประเด็นที่แตกต่าง คือ นักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพมากที่สุดคือ พระธรรมทูตกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (โรงเรียนปรกแก้ววิทยา $\mu=๔.๔๖$, โรงเรียนพลอยจาตุรจินดา $\mu=๔.๔๔$, โรงเรียนแหลมบัววิทยา $\mu=๔.๐๙$, และโรงเรียนเพิ่มวิทยา $\mu=๓.๙๕$)

ตารางที่ ๔.๑๔ ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาของพระธรรมทูต ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด

(N=๒๘๘)

ข้อคำถาม	โรงเรียนที่สังกัด								รวม	
	แหลมบัววิทยา		เพิ่มวิทยา		พลอยจตุรจินดา		ปรกแก้ววิทยา			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ
๑. สื่อที่นำมาใช้มีความเข้าใจง่าย	๔.๔๗	๐.๖๑	๔.๓๔	๐.๖๙	๔.๔๓	๐.๕๙	๔.๓๒	๐.๖๑	๔.๔๐	๐.๖๓
๒. สื่อที่นำมาใช้เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรยาย	๔.๒๑	๐.๖๑	๓.๙๙	๐.๖๔	๔.๔๘	๐.๕๓	๔.๖๘	๐.๕๕	๔.๒๔	๐.๖๔
๓. สื่อที่นำมาใช้มีความเหมาะสมกับวัย	๔.๔๒	๐.๖๗	๔.๓๓	๐.๗๐	๔.๔๓	๐.๕๙	๔.๒๙	๐.๕๓	๔.๓๘	๐.๖๕
๔. สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านศีลธรรม	๔.๒๓	๐.๖๒	๔.๐๙	๐.๖๑	๔.๔๔	๐.๕๓	๔.๔๓	๐.๕๐	๔.๒๕	๐.๖๐
๕. สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความกตัญญูฯ	๔.๖๐	๐.๖๒	๔.๔๐	๐.๗๒	๔.๒๕	๐.๕๑	๔.๓๙	๐.๕๗	๔.๔๔	๐.๖๔
๖. สื่อที่นำใช้มีความหลากหลายในการเผยแพร่ธรรม	๔.๑๗	๐.๖๕	๓.๙๕	๐.๖๕	๔.๓๕	๐.๖๐	๔.๔๓	๐.๕๐	๔.๑๖	๐.๖๕
๗. สื่อที่นำมาใช้มีการบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักสูตร	๔.๕๖	๐.๕๗	๔.๒๒	๐.๗๘	๔.๑๖	๐.๕๑	๔.๒๑	๐.๕๐	๔.๓๒	๐.๖๕
๘. เครื่องขยายเสียงที่ใช้มีคุณภาพเสียงและความดังที่เหมาะสม	๔.๑๓	๐.๖๙	๔.๐๗	๐.๖๕	๓.๘๗	๐.๗๓	๔.๒๙	๐.๖๐	๔.๐๗	๐.๖๘
๙. ภาพที่ฉายออกทางจอภาพสามารถมองเห็นได้ชัดเจน	๔.๒๐	๐.๘๙	๔.๐๙	๐.๙๕	๔.๑๐	๐.๕๙	๔.๒๕	๐.๕๒	๔.๑๕	๐.๘๒
๑๐. บุคลิกภาพของพระธรรมทูตมีความเหมาะสม	๔.๒๖	๐.๕๖	๔.๐๒	๐.๖๓	๔.๒๕	๐.๔๗	๔.๔๖	๐.๕๑	๔.๒๐	๐.๕๘
รวม	๔.๓๓	๐.๖๕	๔.๑๕	๐.๗๐	๔.๒๘	๐.๕๗	๔.๓๘	๐.๕๔	๔.๒๖	๐.๖๖

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูตจำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ โรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๘ โรงเรียนแหลมบัววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๓ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ และโรงเรียนเพิ่มวิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยามีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูตด้านสื่อ มากกว่านักเรียนโรงเรียนแหลมบัววิทยา โรงเรียนพลอยจตุรจินดา และโรงเรียนเพิ่มวิทยา โดยประเด็นที่แตกต่าง คือ นักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยามีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพมากที่สุดคือ สื่อที่นำมาใช้เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรยาย (โรงเรียนปรกแก้ววิทยา $\mu=4.68$, โรงเรียนพลอยจตุรจินดา $\mu=4.48$, โรงเรียนแหลมบัววิทยา $\mu=4.21$, และโรงเรียนเพิ่มวิทยา $\mu=3.95$)

๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่ได้จากคำถามปลายเปิด
(Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง ตามรายด้าน
ดังนี้

๔.๓.๑ ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของ
พระธรรมทูต รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. เนื้อหาไม่น่าสนใจคล้ายกับปีที่ผ่านมา ขาดความหลากหลาย	๑. ควรปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัยและ ความสนใจในปัจจุบัน
๒. เนื้อหาในแต่ละหัวข้อธรรมยังไม่ชัดเจน และยากต่อความเข้าใจ	๒. ควรชี้ถึงโทษและประโยชน์ที่เข้าใจง่าย โดยมีตัวอย่างประกอบเป็นรูปธรรม
๓. เนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมยังไม่ ชัดเจน	๓. ควรส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่สามารถ นำไปใช้ในชีวิตได้จริง
๔. เนื้อหามากเกินไปไม่เหมาะสมกับเวลาและ ขาดประเด็นสำคัญ	๔. คัดเอาเฉพาะประเด็นหลัก อธิบายใน ประเด็นหลักให้ชัดเจน
๕. เนื้อหาบางเรื่องไม่สอดคล้องกับวัย	๕. ควรจัดระดับเนื้อหาให้เหมาะกับวัย ของผู้ฟัง

๔.๓.๒ ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. ขาดเทคนิคที่ใช้ในการนำเสนอใช้รูปแบบเดิมๆทำให้น่าเบื่อ	๑. ควรมีการเตรียมพร้อมและมีเทคนิคการนำเสนอที่ดึงดูดใจแปลกใหม่
๒. ขาดเทคนิควิธีพูดสร้างความสนใจอย่างเหมาะสม มุกตลกน้อย	๒. ชี้ประเด็นให้เห็นชัดเจน แทรกคติธรรมะให้คิดและเพิ่มมุขตลกที่ไม่ขัดต่อสมณะสาธูป
๓. คำพูดที่สื่อสารออกมายังไม่ชัดเจน บางครั้งพูดเร็วไปฟังไม่ทัน	๓. พูดช้าๆชัดๆได้ใจความ ภาษาง่ายๆต่อความเข้าใจ
๔. พูดแทรกในระหว่างฉายสื่อฟังไม่รู้เรื่อง	๔. ควรให้ฉายสื่อก่อนแล้วจึงอธิบาย
๕. การกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยไป	๕. ควรมีกิจกรรมคั่นระหว่างการบรรยายเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจะได้ไม่น่าเบื่อ
๖. ระยะเวลาที่ใช้ในการบรรยายธรรมะนานไป	๖. ควรรักษาเวลาให้พอดีกับตารางเวลา

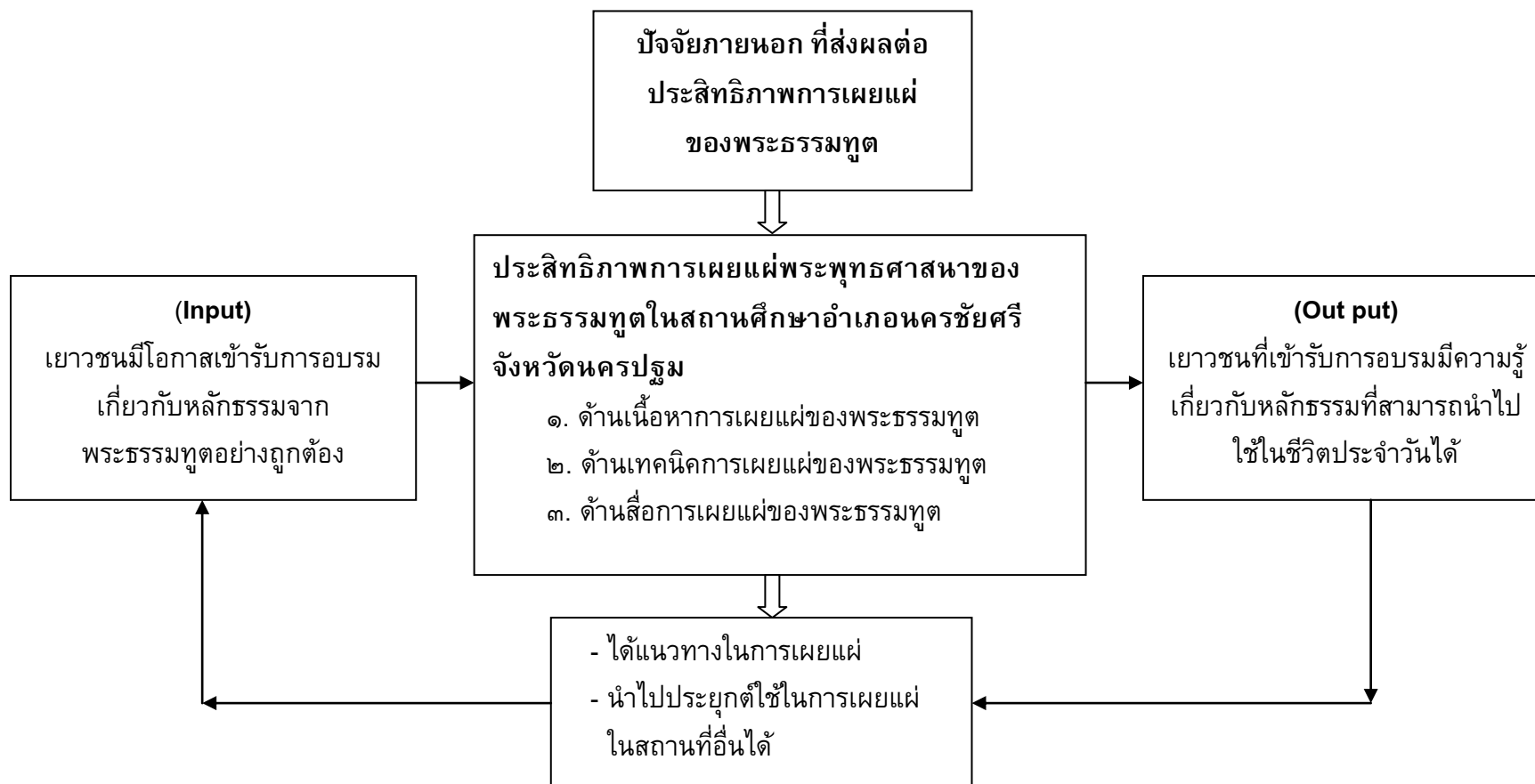
๔.๓.๓ ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. สื่อที่นำมาใช้บางเรื่องเข้าใจยาก บางเรื่องเคยดูผ่านตามาก่อนแล้วไม่น่าสนใจ	๑. ควรหาสื่อที่ง่ายต่อการเข้าใจ และเป็นสื่อที่แปลกและน่าสนใจ ไม่พึ่งพาสื่อบนจอภาพอย่างเดียว
๒. สื่อที่นำมาใช้บางเรื่องไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่บรรยายและตัวอักษรอธิบายก็เล็ก	๒. ควรหาสื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่บรรยายและตัวอักษรอธิบายให้ใหญ่เห็นได้ชัดเจน
๓. สื่อที่นำมาใช้บางเรื่องรุนแรงไปไม่เหมาะสมกับวัย	๓. สื่อประเภทที่รุนแรงต้องระมัดระวังในการนำเสนอเพราะอาจเกิดการเลียนแบบ
๔. ภาพที่ฉายออกทางจอภาพมองเห็นไม่ชัดเจน	๔. ควรให้ภาพที่ฉายออกมาชัดเจน โดยเพิ่มจอภาพหรือควบคุมแสงให้เหมาะสม
๕. เครื่องขยายเสียงที่ใช้มีคุณภาพเสียงและความดังไม่คงที่	๕. ควรมีการตรวจระบบเสียงระบบไมโครโฟนที่ใช้ก่อนทุกครั้ง และสำรองถ่านให้เพียงพอต่อการใช้งาน

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา
อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

แผนภูมิที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย(Body of Knowledge)

จากแผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จากการวิจัยมีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และโรงเรียนที่สังกัดเข้ามาเกี่ยวข้องกับเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมจากคณะพระธรรมทูต (Input) เพื่อรับการอบรมและปลูกฝังคุณธรรมตามหลักของไตรสิกขาอย่างถูกต้อง ทั้งมีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับการเผยแผ่ของคณะพระธรรมทูตอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูต และด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

ในส่วนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐมนั้นยังมีประเด็นที่ยังต้องแก้ไขปรับปรุง เช่น ด้านเนื้อหาธรรมะที่คณะพระธรรมทูตอำเภอ นครชัยศรี นำไปใช้อบรมบรรยายให้กับเยาวชนในสถานศึกษาต่างๆ ควรมีการคัดกรองถึงความเหมาะสมที่จะนำไปใช้อบรมบรรยาย เหมาะสมกับช่วงชั้นวัยของผู้ฟัง เหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในการอบรมบรรยาย เนื้อหามีความชัดเจนไม่คลุมเครือง่ายต่อการทำความเข้าใจ เนื้อหามีความหลากหลายสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมอันดีมาให้กับเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมบรรยาย ด้านเทคนิคการเผยแผ่ที่คณะพระธรรมทูตอำเภอ นครชัยศรี นำไปใช้อบรมบรรยายให้กับเยาวชนในสถานศึกษาต่างๆ ควรมีการปรับปรุงเทคนิควิธีการนำเสนอที่ใช้ให้มีความหลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เข้ารับการอบรมฟังการบรรยาย อาจจะมีมุขตลกบ้าง เพื่อสร้างความสนุกสนานแสดงให้เห็นว่าธรรมะไม่ได้น่าเบื่อ ธรรมะสนุก และเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ส่วนขั้นตอนการบรรยายธรรมะประกอบสื่อควรเปิดสื่อให้ดูก่อนแล้วจึงสรุปประเด็นของสื่อที่นำมาประกอบโยงเข้าหาธรรมะเพื่อชี้ให้เห็นว่าสาระของสื่อที่ฟังจะดูไป คืออะไร ควรมีกิจกรรมคั่นเวลาระหว่างการบรรยายไม่ควรใช้เวลาการบรรยายมากเกินไปและที่สำคัญควรรักษาเวลาในการบรรยายให้ไปตามกำหนดเวลาที่วางไว้ ด้านสื่อการเผยแผ่ที่คณะพระธรรมทูตอำเภอ นครชัยศรีนำไปใช้อบรมบรรยายควรมีการปรับปรุงสื่อให้มีความน่าสนใจ ใช้สื่อหลายประเภทในการนำเสนอธรรมะ เช่น จัดมุมบอร์ดธรรมะประกอบภาพ เสนอธรรมะที่เข้าใจง่ายเห็นเป็นรูปธรรม ครอบคลุมเนื้อหาธรรมะที่คณะพระธรรมทูตนำไปอบรมบรรยายด้วยเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวของเนื้อหาธรรมะและสื่อที่นำมาใช้ประกอบการบรรยายควรระมัดระวังในการนำเสนอสื่อที่มีความรุนแรงหรือสื่อที่ขัดต่อหลักจารีตประเพณี ศีลธรรม เพราะอาจทำให้เยาวชนเลียนแบบภาพที่เห็นผ่านสื่อ ส่วนเรื่องอุปกรณ์ที่ใช้ เช่น เครื่องขยายเสียง และเครื่องฉายภาพ ควรมีการตรวจสอบสภาพให้สมบูรณ์ก่อนออกนำมาใช้ และควรมีอุปกรณ์สำรองด้วยเผื่ออุปกรณ์หลักชำรุดจะได้ใช้ทดแทนกันได้เมื่อนำองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้ในงานของพระธรรมทูตแล้ว ย่อมส่งผลให้การการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะพระธรรมทูตเจริญก้าวหน้าประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนแหลมบัววิทยา โรงเรียนเพิ่มวิทยา โรงเรียนพลอยจตุรจินดา และโรงเรียนปรกแก้ววิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙ จำนวน ๒๘๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๔๖๕ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนเพศชาย จำนวน ๑๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔ เพศหญิง จำนวน ๑๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๖ มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔ สังกัดโรงเรียนแหลมบัววิทยา จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ สังกัดโรงเรียนเพิ่มวิทยา จำนวน ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗ สังกัดโรงเรียนพลอยจตุรจินดา จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙ และสังกัดโรงเรียนปรกแก้ววิทยา จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑. ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑. ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ เพศชายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๑๓ และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๐๖ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เพศชายมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่งานด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต มากกว่าเพศหญิง

๒. ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกัน คือ เพศชายมีค่าเท่ากับ ๕.๔๔ และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๓๖ ซึ่งแสดง

๖. ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีค่าเท่ากับ ๔.๓๖ มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีค่าเท่ากับ ๔.๒๕ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูตด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูตมากที่สุด

๗. ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัดของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัดโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ โรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๙ โรงเรียนแหลมบัววิทยามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ และโรงเรียนเพิ่มวิทยามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูตด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูตมากที่สุด

๘. ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัดของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ โรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ โรงเรียนแหลมบัววิทยามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑ และโรงเรียนเพิ่มวิทยามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูตมากที่สุด

๙. ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูต จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัดของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันคือ โรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๘ โรงเรียนแหลมบัววิทยามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๓ โรงเรียนพลอยจตุรจินดา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ และโรงเรียนเพิ่มวิทยามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนโรงเรียนปรกแก้ววิทยา มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแพร่ของพระธรรมทูต ด้านสื่อการเผยแพร่ของพระธรรมทูตมากที่สุด

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต พบว่า ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูตนั้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับความเป็นจริง แสดงให้เห็นว่าพระธรรมทูตที่ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ได้นำเนื้อหาหลักธรรมซึ่งเป็นจุดเด่นจุดแข็งของพระพุทธศาสนาไปสู่เยาวชน

ในสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหารุ่งเพชร ชวนปญโญ (พัตทาป)^๑ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช)” พบว่า รูปแบบวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ รูปแบบเทศนาปาฐกถาบรรยายธรรมนั้น เป็นรูปแบบการนำเสนอโดยตรงหรือโดยอ้อมโดยเนื้อหาธรรม ส่วนหนังสือธรรมะเป็นการนำเสนอโดยอ้อมหรือโดยประยุกต์สอนให้เข้ากับสถานการณ์หรือกับยุคสมัยปัจจุบันมากกว่า เป็นการผสมผสานระหว่างเนื้อหาคำสอนทางพระพุทธศาสนา กับการชี้ให้เห็นปัญหาของสังคม พร้อมทั้งชี้แนวทางแก้ไขหรือข้อเสนอแนะไว้ด้วยประการหนึ่ง เน้นการส่งเสริมให้นำคำสอนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตในปัจจุบัน ทั้งในส่วนของตนเอง และครอบครัวให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุด โดยท่านชี้ให้เห็นเหตุปัจจัยหรือปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมให้แนวคิดหรือเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องที่ยังบกพร่องกันอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม และจากการสัมภาษณ์พระธรรมกถึก และนักวิชาการ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ในประเด็น ๔ ประการ คือ ๑) ปัจจัยด้านการศึกษา ๒) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ ๓) ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ๔) อุดมการณ์และวิสัยทัศน์

๕.๒.๒ ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระธรรมทูต พบว่า ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระธรรมทูตนั้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบรรจบ ชีรวโส(ศรีแพงมน)^๒ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล(พระมหาพิมพา ธมฺมทินฺโน)” พบว่า เทคนิคที่ท่านใช้ในการเผยแผ่มี ๔ วิธีด้วยกัน ได้แก่ ๑) เทคนิคการเผยแผ่แบบโหมสัปปมาณิกา พบว่าท่านเป็นพระนักเทศน์แหล่งเสียงดี เสียงไพเราะถูกใจผู้ฟัง ผู้ฟังมีศรัทธาเลื่อมใสต่อผู้แสดงธรรม ๒) เทคนิควิธีการเปรียบเทียบด้วยคำอุปมาอุปมัย พบว่า ท่านได้ยกคำอุปมาอุปมัย มาเป็นแนวทางในการประกอบการแสดงธรรม เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เรื่อง นรกและสวรรค์ ถ้าทำดีก็เหมือนขึ้นสวรรค์ ถ้าทำชั่วก็เหมือนตกนรกทั้งเป็น แม้ยังไม่สิ้นชีวิตก็ตาม หรือการเปรียบเทียบร่างกายของมนุษย์เหมือนรถยนต์ที่ใช้สอย เป็นต้น ๓) เทคนิควิธีการใช้ฉายา สุภาสิต คำคม และกลอน พบว่า ท่านได้ปรับใช้คำฉายาสุภาสิต คำคม และคำกลอน ในการแสดงธรรมเพื่อให้มีรรถรสเพิ่มยิ่งขึ้น และเป็นข้อคิด ปริศนาธรรม สอนคน เตือนคนให้มีสติ ประคองตน เช่น สอนเรื่องโทษของสุราทำให้คนขาดสติ สอนเรื่องยถา คือ สรรระ ทำให้ไม่

^๑ พระมหารุ่งเพชร ชวนปญโญ (พัตทาป), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^๒ พระบรรจบ ชีรวโส (ศรีแพงมน), “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพา ธมฺมทินฺโน)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

ประมาทมัวเมาในวัยของตนเอง แล้วรีบทำความดีด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ช่วยเหลือสังคม หมู่บ้าน ชุมชน วัด โรงเรียน ด้วยสามัคคีธรรม ๔) เทคนิควิธีการสอนด้วยการยกอุทาหรณ์ และเล่านิทาน พบว่า ท่านได้ใช้กุศโลบายในการยกตัวอย่างบุคคล เล่าสถานการณ์ และเล่านิทานในการแสดงธรรมเพื่อให้กลุ่มผู้ฟังเข้าใจดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย (ปีกรม)^๓ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังษี(วิริยฤทธิ์ วิริยทุโร)ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย” ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดียจะว่าง่ายก็คงง่ายจริง ๆ เพราะในแผ่นดินนั้นผู้คนมีศาสนา เป็นเครื่องครองใจศาสนามีหลากหลายให้เลือกใช้สอยตามความต้องการมีตั้งแต่ระดับเป็นความคิด ความเชื่อ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องทวยเทพใน นวนิยายทั้งหลายเขาผูกคำสอนไว้ในสัญลักษณ์ที่บัญญัติขึ้น เช่น พระพิฆเนศ อูมาเทวี กาลี สूरียเทพ เป็นต้น หากใช้เทคนิควิธีการให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่ พระพุทธศาสนาก็สามารถฟื้นฟูขึ้นมาได้อีกไม่ยากและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญเลิศ ฐมมทสฺสี (โอฐสุ)^๔ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺธโธ)”, พบว่า ท่านมีเทคนิควิธีการด้านการเผยแผ่ หรือสื่อสารพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้ฟังได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นการสอนแบบใหม่โดยใช้สื่อสัญลักษณ์ เป็นส่วนใหญ่ เช่นการ เคะหัว เพื่อสื่อในการสอนว่า “จงมีสติ อย่าประมาทในชีวิต เพราะคนที่ประมาทแล้วเหมือนคนที่ตายแล้ว แต่คนที่ไม่ประมาทมีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ชื่อว่า ย่อมไม่ตาย” เป็นต้น และท่านสามารถเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักนิเทศศาสตร์มาประยุกต์ใช้ผสมผสานกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่เข้ากับหลักธรรมได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

๕.๒.๓ ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต พบว่า ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูตนั้น โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะการใช้สื่อภาพวิดิทัศน์ประกอบการบรรยาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขย้ง)^๕ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาผลฤทธิ์การ

^๓ พระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย (ปีกรม), “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังษี(วิริยฤทธิ์ วิริยทุโร) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^๔ พระมหาบุญเลิศ ฐมมทสฺสี (โอฐสุ), “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺธโธ)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^๕ พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขย้ง), “ศึกษาผลฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

เผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์” พบว่า ผลรวมระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร มีความพึงพอใจต่อ การเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ การใช้วีดิทัศน์ โดยมีค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างสูงเพราะสื่อประเภทวีดิทัศน์เป็นสื่อที่มีช่องทางการสื่อสารชัดเจนเหมือนธรรมชาติแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น VDO CDROM ตลอดจนสไลด์ ซึ่งทำให้นักเรียนสนใจมากกว่าสื่ออื่น และสามารถเก็บข้อมูลได้หลายรูปแบบ มีความสะดวกรวดเร็ว ส่วนช่องทางการสื่อสารที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสุดท้าย คือ การสาธิตและฝึกปฏิบัติ เพราะวัยรุ่นจะไม่นิยมการฝึกปฏิบัติธรรมมีน้อยคนมากจะเห็นความสำคัญของการปฏิบัติธรรม โดยมากนักเรียนชอบกิจกรรมประเภทเฮฮาเร้าใจ มีความสอดคล้องกับแนวคิดความต้องการของวัยรุ่นที่ว่าวัยรุ่นมีความอยากรู้อยากเห็น ต้องการความสนใจ ต้องการความอิสระความยุติธรรม ให้ความสำคัญด้านสรีระร่างกายมากกว่าและต้องการยอมรับจากเพื่อนและสังคม การใช้สื่อหรือกิจกรรมแต่ละประเภทต้องคำนึงถึงความทันสมัยและเหมาะสมกับช่วงชั้นวัยด้วย เพื่อให้การเผยแผ่คุณธรรมเข้าสู่วัยรุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุนทร รตนปญโญ (มติยาภักดิ์)^๖ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน” ผลการวิจัย พบว่า เยาวชนให้การสนใจธรรมะเริ่มจากการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ เพราะว่า สื่อวิทยุ โทรทัศน์เป็นสื่อที่อยู่ใกล้ชิดกับคนโดยทั่วไป เยาวชนส่วนมากชอบดูโทรทัศน์บ่อย ฟังวิทยุบ่อย แต่การดูและการฟัง ยังไม่ค่อยใจเรื่องธรรมะอย่างเป็นกิจจะลักษณะอันเนื่องมาจากวัย, ส่วนการเปิดใจรับสื่อธรรมะ การฟัง การอ่านแค่ผ่านๆ เท่านั้น สาเหตุมาจากการเผยแผ่มีรูปแบบเดิมๆไม่น่าสนใจ, ส่วนสถานที่รับสื่อธรรมะ ทั้งที่วัดและที่บ้าน เพราะวัดเป็นแหล่งแสวงหาความรู้เรื่องธรรมะที่ได้ จากพระสงฆ์ ส่วนที่บ้านได้จากสื่อต่างๆ, ส่วนเนื้อหาที่ชอบฟัง ชอบฟังธรรมะเชิงประยุกต์ เข้ากับสังคม ธรรมะเชิงวิเคราะห์ และการถาม-ตอบ เพราะโลกยุคใหม่มีปัญหาทางจิตมาก และในขณะเดียวกันธรรมะมีความสำคัญต่อชีวิต แต่ที่ต้องการรูปแบบประยุกต์นั้น สะท้อนถึงพระสงฆ์ที่เผยแผ่ธรรมไม่ค่อยประยุกต์ในชีวิตจริง ไม่ชี้ว่าจะประยุกต์ธรรมใช้อย่างไรในชีวิตจริง, ส่วนกลุ่มพระนักเทศน์ที่ชอบขอบพระพยอม รองลงมาหลวงพ่อดูณ เพราะท่านทั้งสองรูปปรากฏทางสื่ออยู่บ่อยและมีคำสอนเล็กๆน้อยๆให้แก่ผู้ฟังเสมอ

^๖ พระสุนทร รตนปญโญ (มติยาภักดิ์), “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. จากผลการวิจัย พบว่า พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติควรควรมีการวางแผนงาน วางนโยบายให้ชัดเจน ทั้งทางด้านเนื้อหา และเวลาที่ใช้ในการลงพื้นที่

๒. จากผลการวิจัย พบว่า พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติควรควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด, โรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา และโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาให้ชัดเจนถึงวัน เวลาและสถานที่ เพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อน

๓. จากผลการวิจัย พบว่า พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติควรควรมีการส่งเสริมบุคลากร ให้มีการพัฒนาเทคนิควิธีการนำเสนอธรรมะในรูปแบบใหม่ๆ โดยอาศัยช่องทางที่หลากหลาย, ควรมีการพัฒนาบุคลากรภายในอำเภอให้มีส่วนร่วมในงานเผยแผ่ให้มากขึ้น และควรผ่าน หลักสูตรทางการเผยแผ่ของคณะสงฆ์เพื่อให้งานด้านการเผยแผ่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๔. จากผลการวิจัย พบว่า ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต หลักธรรมะ ที่จะนำไปบรรยายเผยแผ่ตามสถานศึกษาต่างนั้น ควรมีการกำหนดให้ชัดเจนเหมาะสมกับช่วง ชั้นวัยของเยาวชน เพื่อต้องการรับรู้และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

๕. จากผลการวิจัย พบว่า ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระธรรมทูตควรมีการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้หลากหลายทันสมัยและเป็นที่น่าสนใจของนักเรียน

๖. จากผลการวิจัย พบว่า ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูตสื่อที่ใช้ในการ นำเสนอในช่วงปีที่ผ่านมามีความจำเจ ทั้งในเนื้อหาและรูปแบบที่นำเสนอทำให้นักเรียนส่วนมาก คาดเดาได้ว่าที่ต้องเป็นอย่างไร ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ควรใช้สื่อหลายประเภทผสมผสานกัน เน้นสื่อที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สื่อที่มาใช้ประกอบธรรมต้องเป็นสื่อประเภทกระตุ้นคุณธรรม อีกประการหนึ่งเรื่องเครื่องฉายภาพ(โปรเจคเตอร์)และเครื่องเสียงที่ใช้ไม่สัมพันธ์กับจำนวน นักเรียนที่เข้าฟังการบรรยายบางโรงเรียนนักเรียนจำนวนมากเครื่องฉายน้อย สถานที่โล่งแจ้ง หรือมีเสียงกึกก้อง นักเรียนมองภาพไม่เห็น ฟังเสียงได้ไม่ชัดเจนเป็นสาเหตุให้นักเรียนที่เข้าฟัง การบรรยายเกิดความเบื่อหน่าย ควรมีการเตรียมความพร้อมให้เหมาะสมทั้งจำนวนวัสดุ อุปกรณ์กับจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการอบรมฟังการบรรยาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีแนวทางในการสนับสนุนการทำการวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นต่อไปนี้

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรในการทำวิจัยเป็นกลุ่มประชากรในพื้นที่อำเภอ และจังหวัดอื่น เพื่อให้เกิดความหลากหลายของข้อมูล
๒. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรในการทำวิจัยเป็นนักเรียนสายวิชาชีพ เพื่อให้ทราบความคิดเห็นต่อการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต
๓. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรในการทำวิจัยเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน(หูหนวก)และบกพร่องทางการมองเห็น(ตาบอด) เพื่อจะได้เห็นข้อแตกต่างระหว่างนักเรียนที่มีร่างกายสมบูรณ์กับนักเรียนที่มีร่างกายบกพร่อง ว่ามีความสนใจและเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด
๔. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา, อาจารย์ผู้สอนในกลุ่มสาระวิชา, และนักเรียนในกลุ่มการศึกษาพิเศษ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กันตยา เพิ่มผล. การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏ

สวนดุสิต, ๒๕๔๑.

กรมการศาสนา. คู่มือการจัดการจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

_____ คู่มือครูจริยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๒.

_____ หลักการบริหารและการจัดการวัดยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : เอพีกราฟิค
ดีไซน์, ๒๕๓๙.

_____ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง
ชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย และชมรมพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู. การพัฒนา

โรงเรียนเข้ามาตรฐานการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ. ชัยนาท :

ชัยนาทโมเดิร์นโฮม, ๒๕๔๕.

ชุบ กาญจนประกร. รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, ๒๕๐๒.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ทิพาวดี เมฆสวรรค์. การส่งเสริมประสิทธิภาพในระบบราชการ. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๓๘.

ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิเบญจนิภา, ๒๕๕๐.

บรรจบ บรรณรุจิ. อสิติมหาสาวก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๔.

บุญศรี พานะจิตต์และคณะ. **ความสำเร็จในการปฏิบัตินโยบายของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ปรียาพร วงอนุตรโรจน์. **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.

ปิ่น มุกกันต์. **มุมมอง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓.

พุทธทาสภิกขุ. **การสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่**. นนทบุรี : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๗.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การเผยแผ่เชิงรุก**. กรุงเทพมหานคร : หจก. สานลดตา, ๒๕๔๘.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

_____. **อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์**. ในอนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ ๑), กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘.

_____. **ไขข้อข้องใจ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง, ๒๕๕๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีในการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมเจดีย์(ประกอบ ธมฺมเสฏฺโฐ). **คู่มือพระธรรมทูต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). **สารภาค ๑๕**. กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). **งานพระธรรมทูตในพระธรรมทูตในต่างประเทศ**.

พิมพ์ครั้งที่๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพิจิตรธรรมพาที(ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). **พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพิพิธธรรมสุนทร(สุนทร ญาณสุนฺทรโร). **คม ชัด ลึก เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง, ๒๕๔๗.

พระวิเทศโพธิคุณ(ว.ป.วีรยุทธโท). วิสัยทัศน์การเผยแผ่ในแดนพุทธภูมิ. กรุงเทพมหานคร :

อาหารการพิมพ์, ๒๕๓๖.

พระราชญาณวิสิฐ(เสริมชัย ชยมงคลโล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๗, นครปฐม : เพชรเกษม

การพิมพ์, ๒๕๔๘.

พระราชธรรมนิเทศ(ระแบบ จิตภาโณ). พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์พิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระราชธรรมวาที(ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระราชปริยัติ(สฤษดิ์ สิริโร). งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระราชรัตนมณี(ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระราชสีมาภรณ์(นวล เขมสจุจวาทิ). พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม.

กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙.

พระพุทธรธรรมาน(ทองย้อย กิตติทินโน). ธรรมญาณนิพนธ์ ๑๐๐ ปีพระพุทธธรรมาน, พิมพ์

ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระสุธีธรรมาน(ณรงค์ จิตตโสภโณ). จิตวิทยาการเผยแผ่. สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต.

กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑.

มานพ พลไพรินทร์. คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา,

๒๕๔๑.

รพี แก้วเจริญและชิตยา สุวรรณะชฎ. การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของราชการตำรวจใน

ระดับนักบริหารอาวุโส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี,

๒๕๑๐.

วศิน อินทสระ. การเผยแผ่ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กิตติวรรณการพิมพ์, ๒๕๓๖.

วิรัช สงวนวงศ์วาน. การบริหารครบวงจร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมสพับลิชวิง

จำกัด, ๒๕๓๓.

วิโรจน์ สารรัตนะ. การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. การบริหารสำนักงานสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา,

๒๕๓๘.

สง่า พิมพ์พงษ์. คู่มือพระธรรมทูต. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปญโญ). **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะ
สงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหารบุคคลแผนใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๒๓.

สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏ
สวนสุนันทา, ๒๕๔๖.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีองค์การประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยา
มนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สำนักงานข้าราชการพลเรือน. **การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของกรมส่งเสริม
การเกษตร พ.ศ. ๒๕๓๘**. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๔๑.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต ๙. **ข้อมูลจำนวนนักเรียน ประจำปี ๒๕๕๔**.

สำนักงานเลขาธิการกองงานพระธรรมทูต. **ระเบียบกองงานพระธรรมทูต พ.ศ.๒๕๓๔**.
กรุงเทพมหานคร : อาหารการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๘.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **รายงานการเสวนา เรื่องบทบาทที่พึงประสงค์
ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**. พ.ศ. ๒๕๔๓, (อัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. **การพัฒนาการบริหารสถาบันการศึกษา**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๔๖.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. **ปฏิรูปปฏิรูปการศึกษาแนวทางการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๔๕.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : บรรณาคาร, ๒๕๒๙.

เสนาะ ดิยาว. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

(๒) บทความ :

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. “ยุคสมัยของความขัดแย้ง : พระสงฆ์ยุคใหม่ควรตีความและเผยแผ่
พระพุทธศาสนาอย่างไร”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓**
(กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒) : ๓๖-๓๗.

พระประทีป ยสินธโร. “สัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์
บัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๑**, : ๕๗๗.

(๓) **วิทยานิพนธ์ :**

กิติมาภรณ์ จิตราทร. “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้สื่อข่าววิทยุศูนย์ข่าวแปซิฟิก”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

จูปนพรรณ ฤกษ์เปลี่ยน. “ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนกีฬาตามแนวปฏิรูปการศึกษา”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๘.

พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญญาวิชโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ชีรปญโญ (ภวกานันท์). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์). “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร). “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระบรรจบ ชีรวังโส (ศรีแพงมน). “ศึกษาบทบาทและผลงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล(พระมหาพิมพา ธมฺมทินฺโน)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระปลัดสามารถ ธมฺมสาโร. “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระปลัดสุชาติ ชีหมื่อแปร (สุวฑฺฒโก). “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหากมล โปร่งใจ (ชนติโก). “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

พระมหาชาลิต ชาดเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา). “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขย้ง). “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี (โอฐสุ). “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาคม (หลวงพ่อดุณ ปรีสุทฺโธ)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย (ปิกรม). “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทธ) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาปวิวัฒน์ ฐิตวิริโย (กุลนิเวต). “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลกรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (คำสบาย). “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหามนตรี ศรีบุญสูง. “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

พระมหารุ่งเพชร ชวนบุญโธ (พัตทาป). “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาศรีบุญ บุญญารโธ (นุชมิตร). “การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทรจักรรักษา)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดี. “การศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตต่อการฝึกอบรม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๑”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

พระมหาสนั่น อุดมสมุจโจ. “กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาสุริยา อภิวิฑูโน (มะสันเทียะ). “การศึกษาบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ประสิทธิ์)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมหาอานนท์ อานนโท (นรมาตร), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุพรินิยธรรม ๗”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระสุนทร รตนบุญ (มิตยาภักดี). “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม). “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมพงษ์ ภิรมย์ชม. “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีจังหวัด
จันทบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

สมศักดิ์ รอบคอบ. “ประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๘.

สายรุ้ง บุบผาพันธ์. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แคนนอน มาร์เก็ตติ้ง
(ไทยแลนด์) จำกัด ตามหลักอิทธิบาท ๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สิริพิชญ์ เตชะไกรศรี. “การเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกตามวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรม
ธรรมะในสวน ณ สวนหลวง ร.๙”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

แม่ชีคมคาย คุ่มพันธ์. “การศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสาย
ต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณีพระสุเมธอาจารย์ (โรเบิร์ต สุเมธโรภิกขุ)”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ไพบูลย์ ตั้งใจ. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษา
บริษัท แอมพาส อินดัสตรี จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๔) อินเทอร์เน็ต :

กองงานพระธรรมทูต. **กรรมการบริหารกองงานพระธรรมทูต**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<http://www.ddhad.org/?file=page&op=committee>. [๒๐ ธ.ค. ๒๕๕๔].

๒. ภาษาอังกฤษ :

Daniel Goleman. **Working with Emotional Intelligence**, Bantam New York, 1998.

Harrington Emerson. **The Twelve Principles of Efficiency**, New York : The Engineering
Magazine, 1931.

Hertzberg. **Motivation Moral and Money**. New York : Psychology Co, 1968.

Hoy and Furguson, “**The Theoretical Farmework and Exploration Organization Effectiveness of School**”, Educational Administration Quarterly 21, 2 Spring, 1985.

Goleman Daniel. **Working with Emotional Intelligence**. New York, 1998.

Gibson, James L. ; Ivanceyicn, John M. , & Donely, James H., (1988). **Oraganization**. 6 th ed, Texas : Busines Publications , 1988.

Jonh G Hutchinson. **Organization: Theory and Classical Concepts**, New York : McGrawHill, 1967.

M. Hammer, & J. Champy. **Reengineering the Corporation : a Manifesto for Business Revolution**, London : Nicholas Brealey, 1994.

Millet, J.D.. **Management in the Public Service**. New York : McGraw-Hill Book Company. Inc, 1954.

Peteron and Plowman. อ้างในพระมหาสมชาย ตุ่นพันธ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารองค์กรสงฆ์ไทย”, **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)**, คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒.

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระปลัดสามารถ ฐมธนาโร อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ดร.พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. อาจารย์วันชัย สุขตาม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

ด้วย พระครูใบฎีกาจิตวิมล ธวัชโชติ รัทสประจักษ์นิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เรียน พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา
คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครปฐม

ขอ ร. ๕๕๕
(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา)
๒ ก.ค. ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร

ด้วย พระครูใบฎีกาจิตต์วัสน์ ธวชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นางจ. คลัง

พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๕๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต

ด้วย พระครูใบฎีกาจิตวิมล ธวัชโย รัทสประจักษ์วินิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๙ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอ
นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

Gene Thomas

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

အဘယကုမ္ပဏီလီမိတက်
သို့ရောက်ရှိ
(စာ.အမှတ် ၇၅/၀၁)
၆ ဂ. ဓ. ၃၉

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ ทองอุ่น

ด้วย พระครูใบฎีกาขิตวิมล ธวัชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์วันชัย สุขตาม

ด้วย พระครูใบฎีกาจิตวิมล ธรรมโชติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ขอรับ
ศธ. ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

ภาคผนวก ค.
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (ค่า IOC)

**ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับ
ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา
อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม**

ที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑ ด้านเนื้อหาการเผยแพร่ของพระธรรมทูต									
๑	เนื้อหาที่พระธรรมทูตนำมาบรรยายมีความน่าสนใจ	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒	เนื้อหาส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวที่ต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดา ครูอาจารย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕	เนื้อหาส่งเสริมให้มีการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักพุทธธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๖	เนื้อหาส่งเสริมให้รู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๗	เนื้อหาส่งเสริมให้แก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๘	เนื้อหาส่งเสริมให้รู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๙	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๐	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดทัศนคติและการแสดงออกทางพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒ ด้านเทคนิคการเผยแพร่ของพระธรรมทูต									
๑๑	พระธรรมทูตใช้เทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๒	พระธรรมทูตใช้เทคนิควิธีพูดสร้างความสนใจอย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

ที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑๓	พระธรรมทูตใช้คำพูดที่สื่อสารออกมาอย่างชัดเจน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๔	พระธรรมทูตใช้ท่าทางประกอบการสอนได้เหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๕	พระธรรมทูตมีการใช้สื่อประกอบการบรรยายอย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๖	พระธรรมทูตมีการสร้างบรรยากาศในการบรรยายธรรมะอย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๗	พระธรรมทูตสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๘	พระธรรมทูตกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๙	พระธรรมทูตใช้ระยะเวลาการบรรยายธรรมะเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๐	ได้ทำการประเมินผลหลังการบรรยายธรรมะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓ ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต									
๒๑	สื่อที่นำมาใช้มีความเข้าใจง่าย	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๒	สื่อที่นำมาใช้เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรยาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๓	สื่อที่นำมาใช้มีความเหมาะสมกับวัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๔	สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านศีลธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๕	สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความกตัญญูฯ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๖	สื่อที่นำมาใช้มีความหลากหลายในการเผยแผ่ธรรม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๗	สื่อที่นำมาใช้มีการบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๘	เครื่องขยายเสียงที่ใช้มีคุณภาพเสียงและความดังที่เหมาะสม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๙	ภาพที่ฉายออกทางจอภาพสามารถมองเห็นได้ชัดเจน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๐	บุคลิกลักษณะของพระธรรมทูตมีความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ง

แบบสอบถาม(Try Out)

แบบสอบถาม

เรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเพื่อการศึกษาของนิสิตปริญญาโท เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานหรือหน่วยงานของท่าน แต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา

ตอนที่ ๓ แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบคำถามเป็นอย่างดี จึงขอเจริญพรขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

พระครูใบฎีกาชิตวัสส์ ธวัชโช

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษา
อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ช่องว่างหน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง
เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. ระดับการศึกษา

☐ กำลังศึกษาอยู่ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๔

☐ กำลังศึกษาอยู่ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕

☐ กำลังศึกษาอยู่ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๖

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็น ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระธรรมทูต ในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

ที่	คำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑ ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ของพระธรรมทูต						
๑	เนื้อหาที่พระธรรมทูตนำมาบรรยายมีความน่าสนใจ					
๒	เนื้อหาส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา					
๓	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวทิต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์					
๔	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความกตัญญูทวดเวทิต่อบิดามารดา ครูอาจารย์					
๕	เนื้อหาส่งเสริมให้มีการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักพุทธธรรม					
๖	เนื้อหาส่งเสริมให้รู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง					
๗	เนื้อหาส่งเสริมให้แก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญา					
๘	เนื้อหาส่งเสริมให้รู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข					
๙	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้					
๑๐	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดทัศนคติและการแสดงออกทางพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้อง					
๒ ด้านเทคนิคการเผยแผ่ของพระธรรมทูต						
๑๑	พระธรรมทูตใช้เทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม					
๑๒	พระธรรมทูตใช้เทคนิควิธีพูดสร้างความสนใจอย่างเหมาะสม					
๑๓	พระธรรมทูตใช้คำพูดที่สื่อสารออกมาอย่างชัดเจน					
๑๔	พระธรรมทูตใช้ท่าทางประกอบการสอนได้เหมาะสม					

ที่	คำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๕	พระธรรมทูตมีการใช้สื่อประกอบการบรรยายอย่างเหมาะสม					
๑๖	พระธรรมทูตมีการสร้างบรรยากาศ(สนุกสนาน)ในการบรรยายธรรมอย่างเหมาะสม					
๑๗	พระธรรมทูตสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้					
๑๘	พระธรรมทูตกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม					
๑๙	พระธรรมทูตใช้ระยะเวลาการบรรยายธรรมเหมาะสม					
๒๐	ได้ทำการประเมินผลหลังการบรรยายธรรมะ					
๓ ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต						
๒๑	สื่อที่นำมาใช้มีความเข้าใจง่าย					
๒๒	สื่อที่นำมาใช้เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรยาย					
๒๓	สื่อที่นำมาใช้มีความเหมาะสมกับวัย					
๒๔	สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านศีลธรรม					
๒๕	สื่อที่นำมาใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความกตัญญูฯ					
๒๖	สื่อที่นำมาใช้มีความหลากหลายในการเผยแผ่ธรรม					
๒๗	สื่อที่นำมาใช้มีการบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักธรรม					
๒๘	เครื่องขยายเสียงที่ใช้มีคุณภาพเสียงและความดังที่เหมาะสม					
๒๙	ภาพที่ฉายออกทางจอภาพสามารถมองเห็นได้ชัดเจน					
๓๐	บุคลิภาพของพระธรรมทูตมีความเหมาะสม					

ภาคผนวก จ

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า Alpha)

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า Alpha)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
V1	115.5000	200.4655	.6357	.9445
V2	115.4667	193.9816	.7919	.9427
V3	115.3000	197.7345	.7184	.9437
V4	115.2000	201.6138	.4849	.9457
V5	115.7667	192.8057	.7706	.9428
V6	115.7333	196.0644	.6066	.9446
V7	115.5333	198.9471	.6917	.9440
V8	115.4333	200.1161	.6650	.9443
V9	115.5000	204.7414	.2505	.9485
V10	115.6667	199.6782	.6112	.9446
D1	115.6333	193.6885	.6763	.9439
D2	115.7000	194.2172	.6627	.9440
D3	115.5000	200.4655	.4713	.9459
D4	115.6333	200.0333	.5647	.9450
D5	115.4333	195.5644	.6290	.9444
D6	115.5667	200.1161	.4603	.9461
D7	115.6667	203.2644	.3897	.9466
D8	115.6000	201.7655	.4922	.9456
D9	115.5333	202.3954	.4570	.9459
D10	115.8000	201.4759	.5522	.9451
A1	115.3667	199.4816	.6049	.9446
A2	115.7333	190.0644	.7315	.9433
A3	115.5000	195.6379	.7333	.9434
A4	115.4333	196.0471	.7703	.9431
A5	115.3000	196.7000	.7746	.9432
A6	115.5000	200.5345	.5339	.9453
A7	115.4000	202.8000	.4456	.9460
A8	115.6000	196.2483	.5583	.9453
A9	115.8333	199.7989	.5450	.9452
A10	115.6333	195.1368	.6805	.9438

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 30

Alpha = .9465

ศาสตราจารย์
ดร.อมรรักษ์
อ.ป.อ. ๒๔

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบเครื่องมือ

โรงเรียนภัทรธรรมาธิวิทยา *ณรังษิ*
 วันที่ 1-5-31
 วันที่ ๒๖ ก.ค. ๕๔
กต. ๒๕๐
 นายวิทยพัฒน์ปริกากร คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
 อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน นายเพิ่มศักดิ์ เจียมบุญศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนภัทรบพิตรวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูใบฎีกาขิตวัณส์ ฉายา ธวัชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๕
 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
 จจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนภายในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

[illegible]

มอบกลุ่มบริหาร ☒ วิชาการ

☐ งานประมาณ ☐ กิจกรรมนักศึกษา
☐ งานบุคคล ☐ ทั่วไป

ขอแสดงความนับถือ

New Times

๒๕๖๕
(นาย.....)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุกะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร โทร. ๐๘๙-๒๒๙-๕๑๙๕

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

โรงเรียนเบ็ญจมราชูทิศ

เลขที่ 578
วันที่ 15 ก.ย. 2554

1781.....

หน้าวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง

อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ที่ ศป ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๐

๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางลัดดาวัลย์ ศาสนตินิรันดร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนแหลมบัววิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูใบฎีกาขิวัณวลี ฉายา ธวัชโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๙
 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสนาดมฺมปาณินทิต ลาบาวิชาการศึกษาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
 จุลาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาริยเรื่อง "ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอาเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากครูนักเรียนภายในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ฉันสืตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคนในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

13 wrt 20.

๘. สุทธิฯ ลงกรณราชวิทยาลัย

ความหมายโดยนัยได้แก่

๑. ๒๖ กรกฎาคม

จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร โทร. ๐๘๙-๒๒๙-๕๑๙๕

15 п.г. 2554

ขอแสดงความนับถือ

Two Times

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

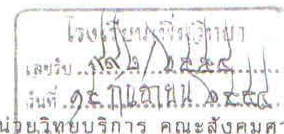
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒. ๓๘๗
๒. ๓๘๗ ๒๒๒, ๒๒๒ ๒๒๒
๒๒๒ ๒๒๒

๐๑
การเขียนการ

[Handwritten signature]

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๕ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
เรียน นายอาคม มากมัทธน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนเพิ่มวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูใบฎีกาจิตวิมล ฉายา ธวัชโชโต รักษาราชการแทนเจ้าอาวาสวัด ๕๒๗๔๐๔๘๒๙
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนภายในโรงเรียนของ
ท่าน จึงขออนุมัติขอความเห็นชอบจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สู่ะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๔-๒๒๔-๔๑๔๔

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

☒ ทราบ	☐ แจ้ง.....
☐ ไม่ทราบ	☐ ไม่ทราบ.....
☐ ไม่ทราบ	☐ ไม่ทราบ.....

วันที่ ๑๕/๙/๕๔

๑๕/๙/๕๔

[illegible]

92. 17. 28

หน่วยวิทยบริการ... คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสลัมพราณ จังหวัดนครปฐม

ที่ ศป ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๐

๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายพิษณุพล แดงอ่อน ผู้อำนวยการโรงเรียนพลอยจางตุจินดา
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูใบฎีกาขิตวิมล ฉายา ธวัชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๙
 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
 จจุพลกมลราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนภายในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ฉันติดต่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นโยบายหนทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

22. 24

98 1,4-5-5

Joe Thomas

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุกะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร ไทว. ๐๘๕-๒๒๕-๕๑๕๕

अनुसंधान के लिए मैं आपको धन्यवाद

στα ημερολόγια της 14/10/2017

9/11/2017

15 a-e 254

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ว่าที่ ร.ต.ปิยะ ทรัพย์สมบูรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนปรกแก้ววิทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูใบฎีกาจิตวิมล ฉายา ธวัชโชโต รัศมีประจักษ์วินิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๙
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนภายในโรงเรียนของ
ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตรี โทร. ๐๘๙-๒๒๙๔-๕๑๙๔

นรมาตรี

1. ทน

2. อ.ก.ต

3. ท่าน ร. น. ปรกแก้ววิทยาราม
เมื่อวันที่ 15 ก.ย. 2554 เวลา 13.00 น.

แล้ว

วันที่ 15 ก.ย. 2554

ภาคผนวก ซ

ระเบียบกองงานพระธรรมทูต

ระเบียบกองงานพระธรรมทูต
ว่าด้วยการจัดระเบียบงานพระธรรมทูต พ.ศ. ๒๕๓๔^๑

อาศัยมติที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการงานพระธรรมทูต ครั้งที่ ๑/๒๕๓๓
วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ กองงานพระธรรมทูตจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้ให้ชื่อว่า “ระเบียบกองงานพระธรรมทูต ว่าด้วยการจัดระเบียบงาน
พระธรรมทูต พ.ศ. ๒๕๓๔”

ข้อ ๒ ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ นับแต่วันใช้ระเบียบนี้ ให้ยกเลิกระเบียบหรือข้อกำหนดอื่นอันเกี่ยวกับงาน
พระธรรมทูตซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

ข้อ ๔ ให้แม่กองงานพระธรรมทูตรักษาการตามระเบียบนี้ เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจ
ออกข้อกำหนดอื่น เพื่อการปฏิบัติงานพระธรรมทูตซึ่งไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ใช้ในการ
ปฏิบัติงานพระธรรมทูตได้

หมวด ๑

บทนิยาม

ข้อ ๕ พระธรรมทูตในระเบียบนี้

(๑) พระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ หมายถึง แม่กองงานพระธรรมทูต รองแม่กอง
งานพระธรรมทูต หัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต รองหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต
ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต เลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูต เลขานุการรองแม่กองงาน
พระธรรมทูต เลขานุการหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต และพระธรรมทูตประจำสำนัก
ผู้ตรวจการ

(๒) พระธรรมทูตฝ่ายบริหาร หมายถึง หัวหน้าพระธรรมทูต รองหัวหน้าพระธรรม
ทูต หัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด รองหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด หัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ
รองหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ เลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูต เลขานุการรองหัวหน้า
พระธรรมทูต เลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด พระธรรมทูตประจำสำนักงานพระธรรม
ทูต และพระธรรมทูตประจำศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด

(๓) พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ หมายถึง พระธรรมทูตประจำหน่วยปฏิบัติการงาน

^๑ สำนักงานเลขานุการ กองงานพระธรรมทูต, ระเบียบกองงานพระธรรมทูต, กรุงเทพมหานคร,
๒๕๓๔, หน้า ๑-๑๘.

พระธรรมนูญอำเภอ

หมวด ๒

กองงานพระธรรมนูญ

ข้อ ๖ ให้มีกองงานพระธรรมนูญกองหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่อำนวยการงานพระธรรมนูญภายในประเทศ โดยมีแม่กองงานพระธรรมนูญเป็นผู้อำนวยการ รองแม่กองงานพระธรรมนูญเป็นรองผู้อำนวยการ เพื่อให้การอำนวยการดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีคณะกรรมการอำนวยการงานพระธรรมนูญคณะหนึ่ง ประกอบด้วย :-

- (๑) แม่กองงานพระธรรมนูญ เป็นประธานกรรมการ
- (๒) รองแม่กองงานพระธรรมนูญ เป็นรองประธานกรรมการ
- (๓) เจ้าคณะภาคทุกภาค เป็นกรรมการอำนวยการ
- (๔) หัวหน้าและรองหัวหน้าพระธรรมนูญ "
- (๕) ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ "
- (๖) ผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน ๙ ท่าน "

ให้กรรมการคณะนี้มีอำนาจหน้าที่ต่อไปนี้ :-

- (๑) พิจารณานุมัตินโยบายและหรือแผนงานประจำปี
- (๒) พิจารณางานที่มีปัญหาหรืองานที่เป็นนโยบายอื่น
- (๓) พิจารณานุมัติการแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจหรือคณะทำงาน
- (๔) พิจารณานุมัติให้เชิญผู้แทนหน่วยงานของรัฐ และหรือหน่วยงานเอกชนเป็นกรรมการที่ปรึกษา

ข้อ ๗ ให้แบ่งส่วนงานในกองงานพระธรรมนูญ เป็น ๓ ส่วน คือ สำนักงานเลขานุการสำนักฝึกอบรมพระธรรมนูญและสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมนูญ

ข้อ ๗ ทวิ สำนักงานเลขานุการ มีหน้าที่สนองงานธุรการของกองงานพระธรรมนูญวิจัยประเมินผล เก็บสถิติข้อมูล เสนอร่างนโยบายและแผนงานเฉพาะปีที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการ เป็นเจ้าหน้าที่ที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการ ประสานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องสำนักงานพระธรรมนูญ สำนักฝึกอบรมพระธรรมนูญ และสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมนูญ สนองงานอื่นอันเป็นหน้าที่ของกองงานพระธรรมนูญ และสนองงานตามที่กำหนดในข้อ ๒๒ โดยมีเจ้าหน้าที่ดังนี้ :-

- (๑) เลขานุการแม่กองงานพระธรรมนูญ
- (๒) เลขานุการรองแม่กองงานพระธรรมนูญ
- (๓) เจ้าหน้าที่กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- (๔) เจ้าหน้าที่ที่แม่กองงานพระธรรมนูญแต่งตั้งขึ้น

สำนักงานเลขานุการแบ่งงานออกเป็น ๔ ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารและธุรการ ฝ่ายนโยบายและแผนงาน ฝ่ายจัดหาและส่งเสริม และฝ่ายกิจกรรมพิเศษ

ข้อ ๗ ตรี สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต มีหน้าที่ดำเนินการฝึกอบรมพระธรรมทูตประจำปีโดยมีคณะกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตคณะหนึ่ง เป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนงานและวิธีดำเนินการฝึกอบรม และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย ประกอบด้วย

- (๑) แม่กองงานพระธรรมทูต เป็นประธานกรรมการ
 - (๒) รองแม่กองงานพระธรรมทูต เป็นรองประธานกรรมการ
 - (๓) ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ - ๕ รูป เป็นกรรมการ
 - (๔) ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษา "
 - (๕) หัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต เป็นกรรมการและเลขานุการ
 - (๖) รองหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- และให้มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตเป็นผู้ดำเนินการ ดังนี้:-

- (๑) หัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต
- (๒) รองหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต
- (๓) เลขานุการหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต
- (๔) เจ้าหน้าที่กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- (๕) เจ้าหน้าที่ที่ประธานกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต แต่งตั้งขึ้น

ข้อ ๗ จัตวา สำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต มีหน้าที่ออกตรวจการงานของพระธรรมทูตประจำปี เพื่อหาข้อมูลเสนอต่อแม่กองงานพระธรรมทูต และเสนอแนะให้ข้อคิดเห็นในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานพระธรรมทูต โดยมีผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต เป็นผู้รับผิดชอบ ๔ รูป คือ

- (๑) ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคกลาง เขตตรวจการในสายที่ ๑, ๒ และ ๗
- (๒) ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคเหนือ เขตตรวจการในสายที่ ๓ และ ๔
- (๓) ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขตตรวจการในสายที่ ๕ และ ๖

(๔) ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคใต้ เขตตรวจการในสายที่ ๘ และ ๙ ให้มีพระธรรมทูตประจำสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตภาคละ ๒ รูป

ข้อ ๘ การแต่งตั้ง

- (๑) สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งแม่กองงานพระธรรมทูตและรองแม่กองงานพระธรรมทูตตามมติมหาเถรสมาคม
- (๒) แม่กองงานพระธรรมทูตแต่งตั้งกรรมการอำนวยการผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าสำนัก

ฝึกอบรมพระธรรมทูต รองหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต และผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต ตามข้อเสนอของรองแม่กองงานพระธรรมทูต

(๓) แม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งเลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูต

(๔) แม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งพระธรรมทูตประจำสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตตามข้อเสนอของผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต

(๕) แม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต ผู้ทรงคุณวุฒิ ตามข้อเสนอของรองแม่กองงานพระธรรมทูต

(๖) แม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่าย ในสำนักงานเลขานุการตาม ข้อเสนอของรองแม่กองงานพระธรรมทูต

(๗) ประธานกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่าย ในสำนัก ฝึกอบรมพระธรรมทูตตามข้อเสนอของหัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต โดยความเห็นชอบ ของรองประธานกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต

(๘) รองแม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งเลขานุการรองแม่กองงานพระธรรมทูต

(๙) หัวหน้าสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต แต่งตั้งเลขานุการหัวหน้าสำนักฝึกอบรม พระธรรมทูตการพ้นจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวในวาระแรก ให้อนุโลมตามความ ในข้อ ๑๓ วาระแรก

หมวด ๓

สำนักงานพระธรรมทูต

ข้อ ๙ ให้แบ่งส่วนงานพระธรรมทูตในประเทศออกเป็น ๙ สาย คือ

(๑) สายที่ ๑ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑ และภาค ๑๔ (เว้นกรุงเทพมหานคร)

(๒) สายที่ ๒ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๒ และภาค ๓

(๓) สายที่ ๓ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๔ และภาค ๕

(๔) สายที่ ๔ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๖ และภาค ๗

(๕) สายที่ ๕ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๘ และภาค ๙

(๖) สายที่ ๖ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๐ และภาค ๑๑

(๗) สายที่ ๗ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๒ และภาค ๑๓

(๘) สายที่ ๘ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๕ และภาค ๑๖

(๙) สายที่ ๙ รับผิดชอบในเขต การปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๗ และภาค ๑๘

ให้มีสำนักงานพระธรรมทูตสายละ ๑ แห่ง ตั้งอยู่ ณ วัดที่หัวหน้าพระธรรมทูตสายนั้นๆ กำหนด

ขึ้น มีหน้าที่บังคับบัญชาควบคุมงานพระธรรมทูตในสังกัด และดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๓ เพื่อให้งานพระธรรมทูตในสายเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน และคำสั่งของกองงานพระธรรมทูต สำนักงานพระธรรมทูตที่มีความจำเป็นต้องกำหนดนโยบาย แผนงาน หรือวิธีการพิเศษเพิ่มขึ้น ย่อมกำหนดได้โดยอนุมัติของกองงานพระธรรมทูต

สำนักงานพระธรรมทูตแบ่งงานออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารและธุรการ ฝ่ายจัดหาและส่งเสริม และฝ่ายกิจกรรมพิเศษ

ข้อ ๑๐ ให้มีหัวหน้าพระธรรมทูตสายละ ๑ รูป เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในสำนักงานพระธรรมทูต มีรองหัวหน้าพระธรรมทูตสายละไม่เกิน ๒ รูป เป็นผู้ช่วยให้มีเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูต สายละ ๑ รูป เลขานุการรองหัวหน้าพระธรรมทูตมีจำนวนเท่ากับรองหัวหน้าพระธรรมทูตและมีพระธรรมทูตประจำสำนักงานพระธรรมทูตได้ไม่เกินสายละ ๓ รูป

ข้อ ๑๑ เจ้าคณะภาคที่มีได้เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตให้เป็นที่ปรึกษาประจำสำนักงานพระธรรมทูต

ข้อ ๑๒ การแต่งตั้ง

(๑) แม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งหัวหน้าพระธรรมทูตและรองหัวหน้าพระธรรมทูตตามข้อเสนอของรองแม่กองงานพระธรรมทูต

(๒) หัวหน้าพระธรรมทูต และรองหัวหน้าพระธรรมทูต แต่งตั้งเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูต และเลขานุการรองหัวหน้าพระธรรมทูต

(๓) แม่กองงานพระธรรมทูตแต่งตั้งพระธรรมทูตประจำสำนักงานพระธรรมทูตตามข้อเสนอของหัวหน้าพระธรรมทูต

ข้อ ๑๓ หัวหน้าพระธรรมทูตพ้นจากตำแหน่ง เพราะ:-

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) แม่กองงานพระธรรมทูตให้ออกตามข้อเสนอของรองแม่กองงานพระธรรมทูต นอกจากที่กล่าวแล้วในวรรคแรก หัวหน้าพระธรรมทูตยอมพ้นจากตำแหน่งเพราะได้ดำรงตำแหน่ง มาครบ ๔ ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีก รองหัวหน้าพระธรรมทูตและพระธรรมทูตประจำสำนักงานพระธรรมทูตพ้นจากตำแหน่ง เพราะเหตุดังกล่าวในวรรคแรก หรือเพราะหัวหน้าพระธรรมทูตพ้นจากตำแหน่งเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตและเลขานุการรองหัวหน้าพระธรรมทูตพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุดังกล่าวในวรรคแรก หรือเพราะผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง หรือเพราะผู้แต่งตั้งให้ออก

หมวด ๔

ศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด

ข้อ ๑๔ เพื่อให้การปฏิบัติงานพระธรรมทูตในจังหวัดเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน คำสั่งของกองงานพระธรรมทูต และคำสั่งของสำนักงานพระธรรมทูต ให้มีศูนย์งานพระธรรมทูต จังหวัด จังหวัดละ ๑ แห่ง มีหน้าที่บังคับบัญชารับผิดชอบงานพระธรรมทูตในจังหวัดนั้นๆ และ ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๔

ศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัดแบ่งงานออกเป็น ๓ งาน คือ งานบริหารและธุรการ งานจัดหาและส่งเสริม และงานกิจกรรมพิเศษ

ข้อ ๑๕ ให้มีหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด จังหวัดละ ๑ รูป เป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบในศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัดนั้นๆ มีรองหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัดเป็นผู้ช่วย มีเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด จังหวัดละ ๑ รูป และให้มีพระธรรมทูตประจำศูนย์งาน พระธรรมทูตจังหวัดจังหวัดละไม่เกิน ๒ รูป

ข้อ ๑๖ การแต่งตั้ง

(๑) แม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดเป็นหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัดเป็นรองหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด จังหวัดที่มีเจ้าคณะจังหวัดอยู่ทั้ง ๒ นิการ ให้แต่งตั้งรูปหนึ่งเป็นหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด และอีกรูปหนึ่งเป็นรองหัวหน้า พระธรรมทูตจังหวัดตามข้อเสนอของหัวหน้าพระธรรมทูต

(๒) แม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งพระธรรมทูตประจำศูนย์งานพระธรรมทูต จังหวัดตามข้อเสนอของหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด โดยความเห็นชอบของหัวหน้าพระธรรมทูต

(๓) หัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด แต่งตั้งเลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด

ข้อ ๑๗ หัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด และรองหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด พ้นจาก ตำแหน่งเพราะ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด หรือรองเจ้าคณะจังหวัด

เลขานุการหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัดพ้นจากตำแหน่ง เพราะผู้แต่งตั้งพ้นจาก ตำแหน่งหรือเพราะผู้แต่งตั้งให้ออกการพ้นจากตำแหน่งของพระธรรมทูตประจำศูนย์งาน พระธรรมทูตจังหวัด ให้อนุโลมตามความในข้อ ๑๓ วรรคแรก

หมวด ๕

หน่วยงานพระธรรมทูตอำเภอ

ข้อ ๑๘ จัดหน่วยงานพระธรรมทูตอำเภอ เป็น ๒ ลักษณะ คือ :-

- (๑) หน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอ
- (๒) หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ

หน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอ มีหน้าที่บังคับบัญชารับผิดชอบงานพระธรรมทูตในเขตอำเภอนั้นๆ โดยควบคุมการปฏิบัติงานของหน่วยปฏิบัติการในสังกัด ให้เป็นไปตามนโยบายแผนงาน และคำสั่งของศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด และดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๕ หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ มีหน้าที่ออกปฏิบัติงานพระธรรมทูตจากจุดที่กำหนดและรายงานกิจกรรมเสนอต่อหน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอ ให้มีหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ อำเภอละ ๑ หน่วย อำเภอที่มีกิ่งอำเภอหรือมีอำเภออื่นขึ้นสังกัดการปกครองคณะสงฆ์อยู่ ให้เพิ่มหน่วยปฏิบัติการในเขตกิ่งอำเภอหรือในเขตอำเภอนั้นๆ แห่งละ ๑ หน่วย อำเภอที่มีพื้นที่กว้างขวาง มีตำบลและหมู่บ้านมาก ให้มีหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอได้ ๒ หน่วย ส่วนอำเภอที่มีพื้นที่กว้างขวาง มีตำบลและหมู่บ้านมากเป็นพิเศษ ให้มีหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอได้ไม่เกิน ๓ หน่วย และให้มีพระธรรมทูตประจำหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ หน่วยละ ๒ รูป

ข้อ ๑๙ ให้มีหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ อำเภอละ ๑ รูป เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในหน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอ และให้มีรองหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ เป็นผู้ช่วย

ข้อ ๒๐ การแต่งตั้ง

(๑) แม่กองงานพระธรรมทูต แต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอเป็นหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ และรองเจ้าคณะอำเภอ (ถ้ามี) เป็นรองหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ อำเภอที่มีเจ้าคณะอำเภออยู่ ทั้ง ๒ นิการ ให้แต่งตั้งรูปหนึ่งเป็นหัวหน้าพระธรรมทูต และอีกรูปหนึ่งเป็นรองหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอตามข้อเสนอของหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด โดยความเห็นชอบของหัวหน้าพระธรรมทูต

(๒) แม่กองงานพระธรรมทูตแต่งตั้งพระธรรมทูตประจำหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ ตามข้อเสนอของหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ โดยได้รับความเห็นชอบตามลำดับ

ข้อ ๒๑ การพ้นจากตำแหน่งหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ และรองหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอให้อนุโลมตามข้อความในข้อ ๑๗ การพ้นจากตำแหน่งพระธรรมทูตประจำหน่วยปฏิบัติงานพระธรรมทูตอำเภอให้อนุโลมตามความในข้อ ๑๓ วรรคแรก

หมวด ๖ วิธีดำเนินการ

ข้อ ๒๒ กองงานพระธรรมทูตดำเนินการ ดังนี้

(๑) แต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานและพระธรรมทูตฝ่ายบริหารระดับต่าง ๆ ให้แล้วเสร็จก่อนวันประชุมปฐมนิเทศ หรือหลังวันประชุมปฐมนิเทศอย่างช้าไม่เกิน ๑๕ วัน

(๒) แต่งตั้งพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการและออกบัตรประจำตัวพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ ให้แล้วเสร็จก่อนที่จะมีประชุมปฐมนิเทศของแต่ละจังหวัด

(๓) จัดประชุมปฐมนิเทศกองงานพระธรรมทูตประจำปีภายในวันที่ ๑๕ มกราคม ของทุกปี เพื่อกำหนดนโยบายและแผนงานเฉพาะปี และเพื่อพิจารณาปัญหาอื่นๆ

(๔) ขอความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในระดับกรม ระดับกระทรวง และประชาสัมพันธ์งานพระธรรมทูตให้เป็นไปอย่างกว้างขวาง

(๕) มอบนโยบายและแผนงานให้สำนักงานพระธรรมทูตรับไปดำเนินการเป็นปี ๆ ไป

(๖) สั่งให้สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต ดำเนินการฝึกอบรมพระธรรมทูตก่อนสิ้นเดือนพฤษภาคมของทุกปี

(๗) สั่งให้ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต ออกตรวจการงานพระธรรมทูตภายในเขตตรวจการของตน ในระยะเวลาที่พระธรรมทูตสายนั้นๆ กำลังปฏิบัติการอยู่

(๘) จัดประชุมปัจฉิมนิเทศกองงานพระธรรมทูตประจำปี ภายในเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี

(๙) จัดสรุปผลงานพระธรรมทูตเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดรับทราบ และมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินำเสนอกระทรวงศึกษาธิการเพื่อนำเสนอรัฐบาลรับทราบอีกทางหนึ่ง

(๑๐) จัดหาข้อมูล วิจัย ประเมินผล เก็บสถิติข้อมูล เป็นการประจำปี

(๑๑) จัดทำทะเบียนพระธรรมทูตไว้เป็นหลักฐาน

(๑๒) จัดหาอุปกรณ์เพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่ให้แก่หน่วยกำกับการทำงานพระธรรมทูตอำเภอ

(๑๓) จัดพิมพ์แบบรายงานกิจกรรม ตราตั้งพระธรรมทูตบัตรประจำตัวพระธรรมทูต ให้เพียงพอแก่การปฏิบัติงานแต่ละปี

(๑๔) อำนวยความสะดวกอันเป็นเหตุให้งานพระธรรมทูตเป็นไปด้วยดี

ข้อ ๒๓ สำนักงานพระธรรมทูตดำเนินการ ดังนี้

(๑) เร่งรัดเสนอแต่งตั้งหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัด และรองหัวหน้าพระธรรมทูต

จังหวัด และเร่งรัดเพื่อให้เสนอแต่งตั้งหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอและรองหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ

(๒) จัดทำบัญชีกำหนดหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ แจกแก่ศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด และหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ เพื่อถือปฏิบัติภายในวันที่ ๒๐ ธันวาคมของทุกปี

(๓) จัดประชุมปฐมนิเทศเฉพาะพระธรรมทูตฝ่ายบริหารหรือเฉพาะพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการในสังกัด เป็นพิเศษก่อนก็ได้

(๔) จัดประชุมปฐมนิเทศพระธรรมทูตทั้งสองฝ่ายเป็นจังหวัด จังหวัดละ ๑ – ๓ วัน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงสิ้นเดือนมีนาคม ของทุกปี

(๕) ขอความร่วมมือจากหน่วยราชการระดับกรมหรือระดับจังหวัดในการประชุมปฐมนิเทศ หรือในการออกปฏิบัติงานและการประชาสัมพันธ์งานพระธรรมทูต

(๖) ส่งพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการออกปฏิบัติงานตามนโยบายและแผนงานระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง มิถุนายน ของทุกปี

(๗) ในระยะที่พระธรรมทูตออกปฏิบัติการอยู่ให้ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนพระธรรมทูต ทุกจังหวัดในเขตรับผิดชอบ และคอยแก้ไขข้อขัดข้องของศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

(๘) จัดสรุปผลงานของพระธรรมทูต เสนอกองงานพระธรรมทูตภายในเดือนกันยายนของทุกปี

(๙) จัดทำทะเบียนพระธรรมทูตในสังกัดไว้เป็นหลักฐาน

(๑๐) ปฏิบัติการอื่นอันเป็นเหตุให้งานพระธรรมทูตดำเนินไปด้วยดี

ข้อ ๒๔ ศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด ดำเนินการดังนี้

(๑) เร่งรัดเสนอแต่งตั้งหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอและรองหัวหน้าพระธรรมทูตอำเภอ

(๒) ร่วมกับหน่วยกำกับการทำงานพระธรรมทูตอำเภอจัดทำเขตรับผิดชอบให้แก่หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ โดยจัดทำเป็นบัญชีกำหนดให้หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอรับผิดชอบในเขตตำบล (ตำบลแห่งราชอาณาจักร) ไว้โดยชัดเจน และบรรจุพระธรรมทูตประจำหน่วยนั้น ๆ ด้วย

(๓) ร่วมกับหน่วยกำกับการทำงานพระธรรมทูตอำเภอจัดทำตารางออกปฏิบัติงานของหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอให้เสร็จก่อนประชุมปฐมนิเทศ หรือหลังจากวันประชุมปฐมนิเทศแล้วไม่เกิน ๑๕ วัน และจัดส่งตารางดังกล่าวให้แก่สำนักงานพระธรรมทูตจังหวัดละ ๓ ชุด

(๔) ติดต่อประสานงานกับหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด เพื่อขอความร่วมมือในการปฏิบัติงานพระธรรมทูต และประชาสัมพันธ์งานพระธรรมทูต

(๕) ร่วมกับสำนักงานพระธรรมทูตจัดประชุมปฐมนิเทศพระธรรมทูตประจำปีตามที่กำหนดในข้อ ๒๓ (๔)

(๖) ในระยะที่พระธรรมทูตออกปฏิบัติการณ์อยู่ ให้ออกตรวจตราเยี่ยมเยียน พระธรรมทูตทุกอำเภอในเขตรับผิดชอบ และคอยแก้ไขข้อขัดข้องของหน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

(๗) จัดประชุมปัจฉิมนิเทศพระธรรมทูตทั้งสองฝ่ายในจังหวัด แล้วสรุปผลงานเสนอต่อสำนักงานพระธรรมทูต ภายในสิ้นเดือนสิงหาคม ของทุกปี

(๘) จัดทำทะเบียนพระธรรมทูตในสังกัดไว้เป็นหลักฐาน

(๙) ปฏิบัติการอื่นอันเป็นเหตุให้งานพระธรรมทูตดำเนินไปด้วยดี

ข้อ ๒๕ หน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอดำเนินการ ดังนี้

(๑) คัดเลือกพระภิกษุผู้มีความประพฤติดีและมีความสามารถ เสนอต่อศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด เพื่อดำเนินการให้มีการแต่งตั้ง เป็นพระธรรมทูตประจำหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอหน่วยละ ๒ รูป ภายในวันที่ ๕ มกราคม ของทุกปี

(๒) ร่วมกับศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด จัดกำหนดเขตรับผิดชอบให้แก่หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ ตามความในข้อ ๒๔ (๒)

(๓) ร่วมกับศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด จัดทำตารางออกปฏิบัติงานให้แก่ หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ ตามความในข้อ ๒๔ (๓)

(๔) ประสานงานกับส่วนราชการระดับอำเภอ วัด โรงเรียน ตำบลและหมู่บ้าน เพื่อให้การปฏิบัติงานของหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(๕) ในระยะที่พระธรรมทูตออกปฏิบัติการณ์อยู่ ให้ออกตรวจเยี่ยมเยียนพระธรรมทูต และคอยแก้ไขข้อขัดข้องของพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการให้เป็นไปโดยชอบ

(๖) รวบรวมรายงานกิจกรรมและสรุปข้อมูลผลงานพระธรรมทูตเสนอต่อศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด อย่างช้าในวันประชุมปฐมนิเทศของจังหวัดนั้น

(๗) จัดทำบัญชีอุปกรณ์และสื่อในการเผยแผ่และเก็บรักษา (หากมี)

ข้อ ๒๖ หน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอดำเนินการ ดังนี้

(๑) ออกปฏิบัติงานตามตารางที่กำหนด และจัดทำรายงานกิจกรรมเสนอต่อหน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอ ภายในวันที่ ๗ กรกฎาคม ของทุกปี

(๒) เสนอข้อมูลอันเป็นอุปสรรคหรือปัญหาในการปฏิบัติงานต่อหน่วยกำกับการงานพระธรรมทูตอำเภอ และหรือต่อที่ประชุมปัจฉิมนิเทศของจังหวัดนั้น

ข้อ ๒๗ เรื่องสำหรับใช้ในการอบรม

(๑) ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์
สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม

(๒) ธรรมะและข้อที่ควรอบรมอื่น อาทิ บารมี ๑๐ ทศพิชราชธรรม ฃรวาสาธรรม
ความมีวินัย การรู้จักตนเอง ความตรงต่อเวลา มารยาทในสังคม วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น
อบายมุขที่กฎธรรมีกัตถประโยชน์ สัมปรายิกัตถประโยชน์ ปรมัตถประโยชน์ การคบมิตร
ความสำคัญของพระพุทศาสนา

(๓) นอกจากที่กำหนดไว้ใน (๑) และ (๒) แล้ว พระธรรมทูตควรเลือกใช้ธรรมะและ
เรื่องอื่นอันเหมาะสมแก่ท้องถิ่นนั้น

ข้อ ๒๘ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ บรรยาย สนทนา
ธรรมมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาริต นำจัดกิจกรรม

หมวด ๗
เรื่องเบ็ดเตล็ด

ข้อ ๒๙ เมื่อไม่มีหัวหน้าพระธรรมทูต หัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัดหรือหัวหน้า
พระธรรมทูตอำเภอ และจะแต่งตั้งทันทีมิได้ หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แม่กองงาน
พระธรรมทูต หัวหน้าพระธรรมทูตหรือหัวหน้าพระธรรมทูตประจำจังหวัดแต่งตั้งผู้รักษาการแทน
แล้วแต่กรณี

ข้อ ๓๐ กองงานพระธรรมทูตอยู่ในความอุปถัมภ์ของสำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ

หมวด ๘
บทเฉพาะกาล

ข้อ ๓๑ แม่กองงานพระธรรมทูต รองแม่กองงานพระธรรมทูต หัวหน้าพระธรรมทูต
และรองหัวหน้าพระธรรมทูต พร้อมทั้งเลขานุการของผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ซึ่งดำรงตำแหน่ง
อยู่ก่อนวันใช้

ระเบียบนี้ ให้ถือว่าดำรงตำแหน่งดังกล่าวตามระเบียบนี้
ประกาศ ณ วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

(สมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก))

แม่กองงานพระธรรมทูต

ภาคผนวก ฅ

คติธรรมที่คณะพระธรรมทูตอำเภอนครชัยศรี
ใช้ประกอบการบรรยายตั้งแต่ ปี ๒๕๔๖ – ๒๕๕๔

คติธรรมนำชีวิต ปี พ.ศ. ๒๕๔๖

รักษาศีลห้า	ห่างไกลยาเสพติด
น้อมจิตในกตัญญู	เชิดชูสถาบัน
ขยันในหน้าที่	จะเป็นคนดีของสังคม.

คติธรรมนำชีวิต ปี พ.ศ. ๒๕๔๗

อดทน ต่อสู้	กตัญญู แน่วแน่
สามัคคี ดินน้ำ	ร่วมแก้ไข ภัยระเร้ง
เสริมสร้าง การศึกษา	พัฒนา ความรู้เพิ่ม
ไม่ประมาท เป็นทุนเดิม	ตักตวงเต็ม ศีลธรรม.

คติธรรมนำชีวิต ปี พ.ศ. ๒๕๔๘

ปากเพียร ในหน้าที่	สามัคคี เกื้อหนุน
ใช้ต้นทุน อย่างประหยัด	ซื่อสัตย์ ทั้งชีวิต
สิ่งเสพติด หนีให้ไกล	รัตนตรัย ไว้นำชี
ความประมาท อย่าได้มี	กตัญญูกตเวที ตลอดกาล.

คติธรรมนำชีวิต ปี พ.ศ. ๒๕๔๙

จริงใจ ในศีลห้า	ปลูกศรัทธา สามัคคี
เมตตา เอื้ออารีย์	ปัญญาดี ต้องเรียนรู้
หลักเลียง สิ่งมอมเมา	ตัวของเรา ชาตินักสู้
ยกย่อง บรมครู	กตัญญู ครบวงจร.

คติธรรมนำชีวิต ปี พ.ศ. ๒๕๕๐

พอเพียง เลี้ยงชีวิต	สิ่งเสพติด อย่าริหา
หมั่นเพียร เรียนตำรา	ถือศีลห้า พร้อมเพรียงกัน
ชีวิต คือ การต่อสู้	ร่วมเรียนรู้ สำนานจันท์
กตัญญู เป็นหนึ่งเดียวกัน	เพื่อพระพรชัย พ่อ ๘๐ ปี.

คติธรรมนำชีวิต ปี พ.ศ. ๒๕๕๑

รักชาติ ศาสน์กษัตริย์	เป็นสมบัติ ของคนไทย
ศีลธรรม นำไปใช้	เป็นหลักชัย ไทยมั่นคง
ลด เลิก สิ่งเสพติด	ชั่วชีวิต ไม่คิดหลง
สามัคคี สัจจะ ซื่อตรง	จิตมั่นคง ตรงต่อ กตัญญู.

คติธรรมนำชีวิต ปี พ.ศ. ๒๕๕๒

ศีลธรรม นำชีวิต	เสริมสร้างจิต ให้ผ่องใส
สุจริต ทั้งกายใจ	เราคนไทย ร่วมสามัคคี
อดทน ขยัน ประหยัด	เป็นสมบัติ ของเศรษฐกิจ
อบายมุข เลิกเสียที	ทำความดี ตอบแทนคุณ.

คติธรรมนำชีวิต ปี ๒๕๕๓

ศีลธรรม น้อมนำจิต	ชุบชีวิต ให้สดใส
มีสติ หน้าที่ วินัย	สำรวมไว้ ด้วยใจ ซื่อตรง
เมตตา ประองดอง รักใคร่	ข่มดวงใจ ละโลก โกรธ หลง
ยึดมั่นใน พระพุทธองค์	สามัคคีมั่นคง สานฝันกตัญญู.

คติธรรมนำชีวิต ปี ๒๕๕๔

เมืองไทยเป็นเมืองพุทธ	บริสุทธิ์ด้วยศีลผ่องใส
รักชาติศาสน์กษัตริย์ไทย	เกิดทุนไว้อย่างไรรู้
หลักธรรมชื่อพรหมวิหาร	สุขสำราญเป็นเครื่องบ่งชี้
อบายมุขเป็นทุกขไม่ดี	ขยันทำหน้าที่ตอบแทนแผ่นดิน.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูใบฎีกาชิตวัธสฺส ฐวฑฺฒโย (ทนนาน)
เกิด	๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๒
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดทุ่งน้อย เลขที่ ๗๒ หมู่ ๘ ต.แหลมบัว อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม
การศึกษา	น.ธ. เอก , ป.ธ. ๑ – ๒ , ม. ๖ , พธ.บ. พระพุทธศาสนา
อุปสมบท	ณ วัดทุ่งน้อย ต.แหลมบัว อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม พ.ศ. ๒๕๓๒
หน้าที่	ครูสอนปริยัติธรรม / ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน / พระเผยแผ่ ประจำอำเภอ นครชัยศรี